

#УЙДА ҚОЛИНГ, БИЗ СИЗ УЧУН ХИЗМАТДАМИЗ!

WWW.MV-VATANPARVAR.UZ

@VATAN@EVO.UZ

VATAN – MUQADDAS, UNI HIMOYA QILISH SHARAFLI BURCHDIR!

VATANPARVAR

Сайтимица ўтиш
учун QR-кодни
телефон орқали
сканер қилинг.

2020 йил 24 апрель, №17 (2872)

ДЕЗИНФЕКЦИЯ ИШЛАРИ КЎЛАМИ КЕНГАЙМОҚДА

Бирлашайлик!

Қўрқув, саросима нечун,
Чин кўнгилдан тиллашайлик,
Бу офатни енгмоқ учун,
Бир мақсадда бирлашайлик!

Деманг: «келди охир замон»,
Хар хил кун бор – яхши-ёмон,
Ғолибликнинг йўли осон –
Бир мақсадда бирлашайлик!

Одамизот, бўлгин бардам,
Яратгандан тила малҳам,
Хар қанча оғир бўлса ҳам,
Бир мақсадда бирлашайлик!

Туннинг сўнги наҳор бўлар,
Қишдан кейин баҳор бўлар,
Бу энг одил қарор бўлар,
Бир мақсадда бирлашайлик!

Қумрия ҲОМИДОВА

11-бетда

ЙИГИСИ ТОШ ЁРИБ,
ЙЎЛ ПОЙЛАГАН ҚИССА

17-бетда

АЛПОМИШНИНГ
ЖАСОРАТИ

● Президент томонидан «Доимий прописка қилиш ҳамда турган жойи бўйича ҳисобга олиш тартибини ислоҳ қилиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги фармон имзоланди. Фармон шу пайтга қадар кўплаб муаммоларни келтириб чиқарган масалаларга ечим бўлиб хизмат қилади.

Энг катта ўзгаришлардан бири, 1 апрелдан бошлаб Тошкент шаҳри ва вилоятида кўчмас мулкка эга бўлишда Ўзбекистон фуқаролари учун ушбу ҳудудларда доимий яшаш жойи бўйича рўйхатга олиш талаб этилмайди.

● Жаҳон банкнинг Марказий Осиёда қишлоқ хўжалиги дастури координатори, қишлоқ хўжалиги масалалари бўйича етакчи иқтисодчи Сергей Зоря Ўзбекистоннинг ун ва бугдой захиралари барқарор эканлигини қайд этди. Унга кўра, Ўзбекистон импорт қилган бугдой ва ун, маҳаллий ун ишлаб чиқарувчи заводлар захираси, давлат ғалла захиралари ва резервлари ҳажми ва мамлакатда ўртача ойлик ун истеъмоли инobatга олинган.

Шундай қилиб, Ўзбекистон 2020 йилни ун ва нон маҳсулотлари учун барқарор нархлар билан ўтказишни кутиш мумкин.

Ўза материаллари асосида тайёрланди.

ЎЗБЕКИСТОН

HAFTA ICHIDA

8 ЁВЛАРГА АЙЛАДИ
КЎКСИНИ ҚАЛҚОН

12 ТУРКИСТОН
ЖАДИДЧИЛИК
ҲАРАКАТИНИНГ
БОНИЙСИ

14 ИНСОНПАРВАРЛИК
ЁРДАМЛАРИНИНГ
ХУҚУҚИЙ ЖИҲАТИ ҚАНДАЙ?

16 МАРДЛАРНИ МАДҲ
ЭТГАН ҲАРБИЙ
ЖУРНАЛИСТ

Мудофаа вазирлиги тизимица оид сўнги янгилıklar билан қуйидаги манзиллар орқали танишинг:

t.me/mv_vatanparvar_uz
t.me/mudofaa_press

facebook.com/UzArmiya

instagram.com/uzbekistanarmy

Шавкат Мирзиёев: халқимизнинг олижаноб фазилатлари бугун янада кучлироқ жўш урмоқда

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 22 апрель кўни глобал инқироз ва пандемия шароитида мамлакатимиз аҳолиси бандлиги масалаларига бағишланган видеоселектор йиғилиши аввалида коронавирус инфекциясига қарши кураш доирасида юртимизда амалга оширилаётган ишларга яна бир бор алоҳида тўхталиб ўтди. Давлатимиз раҳбари, жумладан, шундай деди:

– Бугунги кунга қадар 424 нафар юртошимиз бу касалликдан халос бўлиб, реабилитация режимига ўтказилгани барчамизга, бутун эл-юртимизга катта куч беради.

Юзага келган вазиятни тўғри тушуниб, карантин қоидаларига оғишмай амал қилаётган, кўрилатган чора-тадбирларни кенг қўллаб-қувватлаётган барча юртошларимизга яна бир марта раҳмат айтаман.

Фурсатдан фойдаланиб, кечани кеча, кундузи кундуз демасдан, ҳақиқий қахрамонлик кўрсатиб, ушбу касалликка қарши курашаётган жонқуяр шифокорларимизга, улар билан бир сафда туриб хизмат қилаётган ҳорижий врачларга, шунингдек, Ички ишлар, Фавқулодда вазиятлар ва Мудофаа вазирликлари ҳамда Миллий гвардия ходимларига ўз номидан, халқимиз номидан яна бир бор миннатдорчилик билдираман.

Мухтарам дўстлар!
20 апрель кўни бўлиб ўтган видеоселектор йиғилишида биз халқаро ва миллий талабларга тўлиқ амал қилган ҳолда, мамлакатимизда карантин режимини босқичма-босқич

юмшатиш, шу асосда тезроқ нормал ҳаётга қайтиш бўйича дастлабки чора-тадбирларни белгилаб олган эдик.

Бугунги кунда вирусдан холи ҳудудлардаги бир қатор sanoat корхоналарида, қурилиш майдонларида, фермер ва кластер хўжаликлариди, санитар-эпидемиологик нормаларга қатъий амал қилган ҳолда, ишлар аста-секин бошланди.

Айниқса, «Кўкларнинг ҳар бир дами – ганимат!» деган даъватни ўзлари учун ҳаётини ширга айлантириб, далаларимизда, томорқаларда тер тўкиб, ҳалол меҳнат қилаётган фидойи деҳқон ва фермерларимизга, кластер хўжаликлари раҳбарлари ва ишчи-хизматчиларига ўз раҳматини айтаман.

Албатта, биз коронавирус пандемиясига қарши курашни бир лаҳза ҳам тўхтатмаймиз. Бу одамларимиз, аҳолимизнинг соғлиғи, ҳаёти билан боғлиқ ўта муҳим масала.

Айни пайтда, биз 34 миллионли халқимизни озиқ-овқат ва бошқа зарур маҳсулотлар билан қаноатланган ҳолда таъминлаш, фуқаролар даромадларининг пасайиб кетишига йўл қўймастик, ёрдам ва кўмакка муҳтож юртошларимизни қўллаб-қувватлашдек ғоят долзарб вазифани ҳам чекитирмасдан ҳал қилишимиз керак.

Бунинг учун иқтисодийимизнинг етакчи тармоқлари барқарор ишлаши шарт. Кўриниб турганидек, биз бир вақтнинг ўзида қатор мураккаб вазифаларни ечишимиз зарур.

Ҳозирги оғир пайтда аҳолимизнинг ёрдам ва кўмакка муҳтож қатламларини аниқ, манзилли асосда қўллаб-қувватлаш мақсадида «Саховат ва кўмак» умумхалқ ҳаракатини йўлга қўйиш ҳақидаги ташаббусни халқимиз, жамоатчилигимиз кўта-

ринки руҳда, қизгин кўтиб олгани барчамизни, албатта, хурсанд қилади.

Бу масала бўйича мухтарам фахрийларимиз, олимлар, маданият ва санъат арбоблари, ҳурматли уламоларимиз, бизнес ҳамжамият вакиллари, ёшларимиз томонидан телевидение ва рўзномаларда, ижтимоий тармоқларда билдирилаётган фикрлар, самимий муносабат бундай эзгу интилиш халқимизнинг юрагида, қалбда мужассам эканини яққол тасдиқлайди.

Бу самимий фикр-мулоҳазалар эл бошига иш тушган қийин дамларда бир-бирига елкадош бўлиш, бир-бирига эътибор ва ғамхўрлик кўрсатиш каби энг олижаноб фазилатлар халқимизнинг юрагида, қалбда азалдан мужассам бўлганини, бугун ушбу интилишлар янада кучлироқ жўш ураётганини намоён этади.

Шу маънода, улуғ шоир ва мутафаккир Алишер Навоий бобомизнинг «Саховатли инсоннинг бошига жаннат дарахтлари соя солади», деган сўзларида чуқур ҳикмат бор, албатта.

Мен, мана шу ташаббусни чин дилдан қўллаб-қувватлаб, бу савобли ишга муносиб ҳисса қўшаётган барча ватандошларимизга, саховатли тадбиркорларимизга муқаддас китобларимизда айтилган: «Яхшиликнинг мукофоти – фақат яхшиликдир», деган гапни яна бир бор эслатмоқчиман.

Албатта, эҳтиёжманд, кам таъминланган инсонлар ва оилаларга меҳр ва ҳурмат билан ёрдам қўлини чўзадиган барча тадбиркорлар ва фермерларга, хўжалик бирлашмалари вакилларига, вазирлик, идора ва ташкилотларнинг ишчи-ҳодимларига бу қилган яхшиликлари бир неча бор зиёда бўлиб қайтади.

Таъкидлаб айтаман: ўз навбатида, давлатимиз, жамиятимиз саховатпеша тадбиркорларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлайди. Уларга ҳеч қандай оғирлик тушмайди.

Шу маънода, «Саховат ва кўмак» умумхалқ ҳаракати давлатимиз ва халқимиз бирлигини, унинг беқиёс қудратини ёрқин намоён этиб, янги тарихимиз сарфаларидан мустақкам ўрин олади, деб ишонаман.

Мана, жонажон Ватанимизга Рамазони шариф кириб келмоқда.

Ушбу улуғ айём муносабати билан нуруний отахон ва онахонларимизни, қадрли ака-ука, опа-сингилларимизни, иймон-эътиқодли халқимизни чин қалбимдан муборакбод этаман.

Барчангизга тинчлик-омонлик, оилавий хотиржамлик, бахту саодат ёр бўлишини тилайман.

Бугунги ўткнчи қийинчиликларга қарамасдан, Рамазони шариф ҳар доимгидек хонадонларимизга, дилларимизга қувонч, юртимизга файзу барака бахш этади, бир-биримизга бўлган меҳр-оқибатимизни янада зиёда қилади, деб ишонаман.

Фурсатдан фойдаланиб, узоқ-яқин мамлакатлардаги мўмин-мусулмон биродарларимизни ҳам самимий табриклаб, уларга ўз номидан, халқимиз номидан тинчлик ва фаровонлик тилайман.

Ҳаммамизга аёнки, Аллоҳ таолонинг марҳамати билан шаҳри Рамазонда эзгу ниятлар ижобат бўлади.

Мана шу муборак ойда барчамиз тутган рўзаларимиз, қилаётган дуои фотиҳаларимиз, хайрли амалларимиз шарофати билан барча мамлакатлар қатори эл-юртимизни ҳам ушбу офатдан тезроқ халос этишини Яратган Парвардигордан сўраб қоламиз.

ЎЗА материаллари асосида тайёрланди.

Мудофаа вазирлиги раҳбарияти ташаббуси билан Навоий вилоятининг Кармана туманидаги 900 та хонадонга сув чиқариб берилди.

СУВ КЕЛТИРГАН ЭЛДА АЗИЗ

Мудофаа вазирлиги ва Марказий ҳарбий округ тасарруфидидаги муҳандислик бўлинмаларидан тузилган йиғма бурғулаш отряди томонидан сув таъминоти оғир аҳоли пунктларида деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари учун сўғориш қудқлари қазиб берилмоқда.

18 апрель кўни кўча отряд Кармана туманидаги Кумушқон аҳоли пунктига бориб жойлашган. У ерда ҳарбий хизматчилар томонидан дала чодирлари тикланиб, махсус техникалар учун жой ҳозирланган.

Ҳозирги кунгача ПБУ-50, ПБУ-200 ҳамда УДВ-15 кўчма бурғулаш техникалари ёрдамида 20 та аҳоли томорқасига сув чиқариб берилди. Аҳоли яшаш ман-

зилларида 15 метргача чуқурликдан сув тортиб чиқарилмоқда. Баъзида махсус техникаларнинг бурғулаш мосламаси 10-13 метрдан кейин қаттиқ жисмга дуч келиб қолиши натижасида, бошқа жойга кўчирилмоқда.

Бундан ташқари Мудофаа вазирлиги муҳандислик техникалари Хатирчи туманидаги Ўзбекистон кишлоғида ҳам бурғулаш ишларини давом эттирмоқда. Қир-адирлардаги лалмикор ерларга 200 метргача чуқурликдан сув қазиб чиқарилиши кўзда тутилган.

Марказий ҳарбий округ матбуот хизмати

Саломатлик ҳар қандай бойликдан устун

«Саломатлик қадрини хаста бўлгандан сўра», деб бежиз айтишмаган. Бугун тождор вирус билан тўқнаш келган инсоният тан сиҳатлиги ҳар қандай бойликдан устун эканига яна бир карра ишонч ҳосил қилди. Касаллик давлат, миллат, ирқу насл-

насаб танламаслигини, бир ҳудудда юзага келган хавф бутун дунёга бирдек таҳдид солиши мумкинлигини яхши англади. Шу асосда дунёқарашлар, фикрлар ўзгарди. Бор куч-қудрат, салоҳияту имконият кўринмас балони даф этишга қаратилди.

Хусусан, мамлакатимиз бўйлаб олиб борилаётган профилактик тадбирларда Мудофаа вазирлиги Тоифаланган объектларни кўриқлаш қўшинлари кўмондонлиги ва унинг таркибий бўлинмаларидаги ҳарбий хизматчилар ҳам фаол иштирок этмоқда.

Кўмондонлик бошқарув аппарати томонидан пойтахтимизнинг Юнусобод туманида жойлашган «Олой деҳқон бозори» аҳоли тураржойлари ва марказий кўчаларда дезинфекция ишлари олиб борилган бўлса, Навоий вилоятида жойлашган ҳарбий қисмлар шахсий таркиби ҳамкор куч тузилмалари билан биргаликда Учқудуқ ва Зарафшон шаҳарлари ҳамда Кармана туманларини, Самарқанд вилоятидаги ҳарбий қисм Қўшрабод тумани ҳудудини махсус техникалар ва воситалар ёрдамида дезинфекция қилмоқда.

Қашқадарё вилоятидаги юрт посбонлари эса Қарши шаҳри, Муборак ва Нуристон туманларида коронавирус касаллигига қарши профилактик чора-тадбирларни амалга ошириб, махсус эритмалар ҳудудларга сепилмоқда.

Республика бўйлаб олиб борилаётган мазкур дезинфекция тадбирларида карантин талаблари ҳам аҳолига мунтазам равишда етказилмоқда.

Капитан Фарида БОБОЖОНОВА, Тоифаланган объектларни кўриқлаш қўшинлари кўмондонлиги матбуот хизмати бошлиғи

МИНБАР

КУЧ – БИРЛИКДА, ҲАМЖИҲАТЛИКДА

Дунёда кечаётган бугунги эпидемиологик вазият Ер юзидаги ҳар бир кишини фикр юритишга мажбур этади. Хўш, инсоният кўпроқ нималар ҳақида ўйлаяпти? Табиийки, барча бу дарддан қандай қилиб тезроқ фориг бўлиш ҳақида ўйламоқда, касалликни талафотсиз енгиб ўтиш чораларини изламоқда. Жумладан, биз ҳам.

Давлатимиз раҳбари юртимизга ҳам кириб келган коронавирус пандемияси келтириб чиқарган инқирозга қарши курашиш шароитида тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш масалалари бўйича бўлиб ўтган видеоселекторда яна бир бор халқимизга мурожаат қилиб, шундай деди: «...шу синовли дамларда ҳар бир ўзбекистонлик, ҳар бир идора, жамоатчилик вакиллари бир мушт бўлиб ҳаракат қилишимиз керак».

Ҳа, ўзбек халқи азалдан синовларни сабот билан енгиб келган. Бунда ҳамфикрлик, ҳамжиҳатлик муҳим аҳамият касб этганига тарих гувоҳ. Касалликка қарши курашаётган шифокорларнинг билим ва салоҳияти пандемияни енгиб ўтишга етарли. Фидойи шифокорларимиз бугун халқимизга меҳрини, чексиз қўллови ва эҳтиромини чин юракдан ҳис этмоқда. Қолаверса, юртимизда барча жабҳа вакиллари бир мушт бўлиб касалликни бартараф этишга ўз ҳиссасини қўшаётир. Шу қаторда Ўзбекистон Республикаси Ҳарбий прокуратураси ходимлари ҳам бор куч ва имкониятини ушбу касалликни енгиб ўтишга қаратиб, зиммасига юклатилган вазифаларни шижоат билан бажариб келмоқда.

Хусусан, ҳарбий қисмларда санитария-эпидемиология ва карантин қоидаларига риоя этилиши, барча хизмат хоналари, ошхона, аскарлар ётоқхонаси, саф

майдони ва ҳудудлар карантин қоидалари асосида ҳозирлангани ҳамда ўз вақтида дезинфекция қилиниши назоратта олинган.

Ҳарбий хизматчилар учун фаолият юритаётган аутсорсинг хизматлари сифати, озиқ-овқат ва таом тайёрлаш жараёни ҳам ўрнатилган меъёрлар ва санитария-эпидемиология қоидаларига мувофиқлиги, ҳарбий қисмлардаги дўконларда озиқ-овқат маҳсулотлари арзон нархларда сотилаётгани ва захираси тўлиқлиги мунтазам ўрганиб борилмоқда.

Маълумки, карантинга олинган алоҳида объектлар, шунингдек, республикамиздаги ички ўтиш блокпостлари назорати бугун тўлиқ ҳарбийлар назоратига ўтказилган. Ватан ҳимоячилари бугун халқимизнинг соғлиғига ҳам камарбаста бўлмоқда. Бу жараёнда «Армия ва халқ – бир тану бир жон» эканлиги яна бир бор ҳаётий тасдиғини топмоқда.

Ҳарбий прокуратура ходимлари бу борадаги ишлар самарадорлигини таъминлашга ўз ҳиссаларини қўшиб бормоқда. Жумладан, Давлат хавфсизлик хизмати ходимлари билан ҳамкорликда карантинга олинган алоҳида объектлар, ҳудудлар ва блок-постларда кучайтирилган тартибда хизмат қилаётган ҳарбийларимизга яратилган шароитларни чуқур ўрганиб, кунни тунга, тунни тонгга улаётган Ватан ҳимоячиларига мадад бўлишмоқда.

Шу ўринда таъкидлашни истардикки, дунё мамлакатларида COVID-19 пандемиясига қарши кураш ва бу инфекцияга чалинган фуқаролар соғлигини яхшилаш бўйича қўлланаётган чораларини бугун

ҳаммамиз билиб, хулоса қилиб турибмиз.

Давлатимиз раҳбари таъкидлаганидай, ҳеч бир инсон, ҳеч бир оила давлатимиз ва жамиятимиз эътибори ҳамда ғамхўрлигидан четда қолмайди. Республикаимиз миқёсида коронавирусга қарши курашиш бўйича қатъий чоралар жорий қилинди. Қисқа муддатда барча вилоятларда махсус тиббий масканлар ва карантин ҳудудлари ташкил этилгани, масалан, Тошкент вилоятида барча шароитларга эга бўлган 20 минг ўринли махсус карантин ҳудуди ишга туширилиб, комплекснинг зарур тиббий ускуна ва жиҳозлар билан таъминланган 10 минг ўринли биринчи қисми фойдаланишга топширилгани ва 10 минг ўринли замонавий касалхона шу ойнинг охирига қадар қуриб битказилиши режалаштирилганида ҳам давлатимиз томонидан ўз вақтида ва тезкор амал-

га оширилаётган чоралар кўламини кўриш мумкин.

Бироқ давлатимизнинг шунча ғамхўрлигига қарамадан айрим фуқаролар уйда қолиб, ўзини ва яқинларини асраш ҳамда карантин қоидаларига амал қилиш ўрнига бу борадаги тартибни бузаётган ҳолатлар ҳам учраб турибди. Мисол учун, карантин эълон қилинган вақтдан бошлаб 2020 йилнинг 22 апрель куни соат 22.00 га қадар республикамиз бўйича карантин қоидаларига амал қилмаслик билан боғлиқ 92 847 та ҳолат аниқлангани ҳам баъзи юртдошларимизнинг ҳозирги вазиятга масъулият билан муносабатда бўлмаётганини кўрсатмоқда.

Қонунийликми бундай ҳуқуқбузарликлар учун жавобгарлик кучайтирилган ва 2020 йил 26 март куни қонун билан Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекс 29-2-модда билан тўлдирилди.

Унга қўра, энди карантинли ва инсон учун хавfli бўлган бошқа юқумли касалликлар пайдо бўлиши ҳамда тарқалиши шароитида эпидемияларга қарши курашиш қоидаларини бузган шахсга нисбатан тегишли тиббий асослар мавжуд бўлган тақдирда давлат санитария назорати органлари томонидан карантинда сақлаш ёки даволаниш тарзидаги мажбурият чораси қўлланилиши мумкин. Тиббий йўсиндаги мажбурият чораси ўттиз суткагача бўлган муддатда маъмурий жазо тайинлаш билан бирга қўлланилади ҳамда давлат санитария назорати органлари томонидан белгиланган жойларда ижро этилади. Тиббий йўсиндаги мажбурият чорасининг ижроси давлат санитария назорати, ички ишлар ва Миллий гвардия органлари томонидан таъминланади.

Кодекснинг 54-моддасида назарда тутилган эпидемияларга қарши кураш қоидаларини бузганлик учун маъмурий жазо кучайтирилиб, карантинли ва инсон учун хавfli бўлган бошқа юқумли касалликлар пайдо бўлиши ҳамда тарқалиши шароитида ваколатли органларнинг махсус талабларига зид равишда жамоат жойларида никробиз бўлганлиги учун базавий ҳисоблаш миқдорининг беш бараваригача миқдорда жарима белгиланди.

Карантинли ва инсон учун хавfli бўлган бошқа юқумли касалликлар пайдо бўлишининг ёки тарқалишининг олдини олиш мақсадида белгиланган мажбурий қоидаларни бузганлик, шу жумладан карантинли ва инсон учун хавfli бўлган бошқа юқумли касалликлар пайдо бўлиши ҳамда тарқалиши шароитида шифохонадаги ички тартибга риоя этмаслик, давлат санитария назорати органларининг тиббий текширувдан ўтиш ва даволаниш, карантинни ўташ учун белгиланган жойларга етиб бориш ва ушбу жойларни белгиланган муддат давомида тарқ этмаслик, касаллик юқиш хавfli мавжуд бўлган даврда мулоқотда бўлган шахслар ва борилган жойлар ҳақидаги маълумотларни ошкор қилиш тўғрисидаги

ёки бошқа қонуний талабларини узрли сабабларсиз бажармаганлик учун фуқароларга базавий ҳисоблаш миқдорининг йигирма бараваридан ўттиз бараваригача, мансабдор шахсларга эса ўттиз бараваридан эллик бараваригача миқдорда жарима солиниши назарда тутилди.

26 март кунги Қонун билан Жиноят кодексининг 257-1-моддасига ҳам ўзгартириш киритилиб, санитарияга оид қонун ҳужжатларини ёки эпидемияга қарши кураш қоидаларини бузиш одамларнинг оммавий касаллигини ёки захарланиши реал хавфини келтириб чиқарса ёхуд одамларнинг оммавий касаллинишига ёки захарланишига олиб келган тақдирда беш йилгача, бундай қилмиш одамнинг ўлимига сабаб бўлса беш йилдан етти йилгача, одамларнинг ўлимига сабаб бўлган тақдирда эса етти йилдан ўн йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланиши белгиланди.

Шу билан бирга, Жиноят кодекси 244-5-модда билан тўлдирилиб, карантинли ва инсон учун хавfli бўлган бошқа юқумли касалликларнинг пайдо бўлиши ҳамда тарқалиши шароитида карантинли ва инсон учун хавfli бўлган бошқа юқумли касалликлар тарқалиши ҳақида ҳақиқатга тўғри келмайдиган маълумотларни тарқатганлик учун базавий ҳисоблаш миқдорининг икки юз бараваригача миқдорда жарима ёки уч юз соатдан юз олтмиш соатгача мажбурий жамоат ишлари ёхуд икки йилдан ўн йилгача ахлоқ тузатиш ишлари ёки уч йилгача озодликни чеклаш ёки уч йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланиши белгилаб қўйилди.

Ҳарбий прокуратура органлари бу борада фуқароларимизнинг карантин қоидаларига амал қилишларини оммавий ахборот воситалари орқали тарғиб қилишга алоҳида эътибор қаратмоқда.

Аёнки, ҳарбийлар тинчлик даври бўладими, хоҳ бугунгига ўхшаган ҳушёрлик ўн, юз чандон оширилган паллами, ўз касалликка содиқ қолган ҳолда эҳтиёт қилади. Уларнинг қандай вазият ва шароитда эканлигини оила аъзолари ҳам ич-ичидан ҳис этиб турибди. Шу боис она Ватан тиргакларининг оила аъзоларини ёлғизлатиб қўймаслик мақсадида доимий равишда улар ҳолидан хабар олиб келинмоқда. Ҳарбий шахарчаларда санитария-эпидемиология қоидаларига риоя қилган ҳолда ҳарбий қисмлар ва маҳаллий тадбиркорлар ҳамкорлигида арзон нархларда асосий озиқ-овқат маҳсулотлари кўчма савдо ярмаркалари ташкил этиляпти. Унда савдо нуқтасига келган фуқароларнинг тана ҳарорати масофавий ўлчаниб, дезинфекцияланган савдо ярмаркаси ҳудудида икки метрлик ижтимоий масофа сақланиши таъминланмоқда.

Шунингдек, Мудофаа ва Фавқулодда вазиятлар вазириликлари билан ҳамкорликда республикамизнинг аҳоли зич яшайдиган ҳудудлари мунтазам равишда дезинфекция қилинаётгани, аҳолига тиббий никоблар, антисептик воситалар ва бўш вақтини самарали ўтказиш учун турли китоблар беғараз тарқатилаётгани ҳам юртдошларимизнинг кўнгилни кўтармоқда.

Карантин бошланганидан кейин Республика Ҳарбий прокуратураси ҳам мурожаатларни онлайн қабул қилишга ўтди. Ҳозир 71-232-01-71 ишонч телефони мунтазам ишлаб турибди.

Хулоса ўрнида шунини айтиш керакки, барчамиз бир мушт бўлиб ҳаракат қилса, темир интизом билан ишласак, натижа, албатта биз ўйлаганимиздек бўлади ва ҳар қандай қийинчиликни ҳам енгиб ўтаимиз.

Генерал-майор Шўхрат УЗАКОВ,
Ўзбекистон Республикаси
Бош прокуратурининг ўринбосари –
Ўзбекистон Республикаси ҳарбий прокурори

БҮРЧ

«...Бугун шифохонани кучайтирилган тартибда назорат қилишаётганига олти кун бўляпти. Унга жанговар бўлинмага раҳбарлик қилишдек масъулиятли вазифа топширилган. Одатига кўра, эрталабдан назорат ўтказиш жойида жанговар хизматнинг ташкиллаштирилишини кўздан кечирди, кейин ҳужжатларнинг юритилишини текширди, рухсатнома бериш тартиби билан танишди: ҳаммаси жойида. Кайфияти кўтарилди. Унинг кўтаринки кайфияти қўл остидаги ҳарбий хизматчиларнинг руҳий ҳолатига ҳам таъсир қилганди. Мана, олти кундирки, йигитлардан ҳеч бири чарчадим, дегани йўқ, кечаси билан бедор турса-да, юз-кўзидан норозилиги сезилмайди, барча ўз вазифасини виждонан ва мардонавор бажармоқда. «Ҳа, онам айтганидек, «Кўпга келган «тўй». Ҳадемай, бу синовлар ҳам ўтиб кетади. Шундай вақтда биз Ватан ишончини садоқатимиз билан оқлашимиз керак!» Хаёлидан ўтаётганлари раҳматли дадасининг бот-бот такрорлайдиган «Ватанга садоқат, меҳр-муҳаббат сўзда эмас, амалда бўлиши лозим», деган гапи билан ҳамоҳанг эди. Кўнгли ёруғ ҳисларга тўлди. Бундан ўзига хос хулоса чиқарган йигит янги куч-ғайрат билан ўз вазифасини бажаришга киришди...

Постда еттинчи кун ҳам яхши ўтди. Ҳарбийлар шифохонага келган машиналарни, унга юкланган озиқ-овқат маҳсулотларини, шунингдек, шифохона ходимларининг яқинлари олиб келган сумкаларни ҳам синчиклаб текширишди. Жанговар бўлинма фельдшерли олиб келинган нарса ва буюмларни дезинфекция қилгандан кейингина уларни ичкарига киритишга рухсат берилди. Постда тартиб шундай ўрнатилган. Одамлар билан мулоқотда белгиланган тартибда масофа сақланади. Ҳеч бир нарсага қўл теккизилмайди. Бунда ҳеч бир нарса-буюм эътибордан четда қолмаслиги керак. Билиб бўладими, ичкарига киритиладиган сумкаларда

пўл ёки шунга ўхшаш инфекция тарқатувчи буюмлар бордир балки?! Агар шундай бўлсами... Унда ҳарбийларнинг постларда ўтказиётган бедор тунлари, сермашаққат кунлари ҳеч қандай самара бермайди-ку? Ватан посбонлари бунга яхши англаганлари учун ҳам хизматга астойдил бел боғлашган. Шунинг учун ҳам жанговар бўлинма раҳбари майор Алишер Раимов жамоадаги йигитларга ишонади. Уларнинг вазифасини бажаришда бирор-бир хатоликка йўл қўймаслигини яхши билади.

Маълум муддат ўтиб, соқчилар ўрни алмаштирилди. Кечаси билан постда туриб ҳориган йигитлар дам олишлари учун ажратилган хонага йўл олишди. Яна текширувлар, дезинфекция қилиш тадбирлари... Хуллас, кун кўнгилсизликларсиз ўтди.

Ҳамма дилхиралик эртасига содир бўлди. Соат 20:00. Шифохонанинг кириш эшиги олдида озиқ-овқат юкланган машина келиб тўхтади. Ҳарбий хизматчилар карантинга олинган объектга олиб кирилаётган маҳсулотларни доимгидек ўрнатилган тартибда текширувдан ўтказишга киришди.

СОАТ 20:00

КИРИШ

ЭШИГИ

ОЛДИДА...

Шу вақт ичкаридан бир аёл чиқиб келди-да, ҳарбийлардан текширувни бас қилиб, озиқ-овқатларни ичкарига тўсиқсиз киритиб юборишни талаб қилди. Гап орасида бу масканда ўзининг муҳим шахс эканлигини ҳам қистириб ўтди. Лекин назорат ўтказиш жойида хизматни олиб бораётган ҳарбий хизматчилар – майор А. Раимов, подполковник Э. Ҳасанов, капитан Ж. Тешаев, кичик сержант Д. Разиқов, контракт бўйича ҳарбий хизматчи, оддий аскар Р. Дарменбаев аёлнинг гап-сўзларига, хатти-ҳаракатларига эътибор бермасдан хизмат мажбуриятларини вазминлик билан давом эттираверишди. Чунки уларга шундай вазифа юкланган. Бундан баттар жазаваси қўзиган аёл ҳарбийларни уларнинг иззат-нафсига тегадиган сўзлар билан ҳақорат қила кетди. Ҳатто қилаётган бу ишлари учун ҳали жавоб беришларини айтиб, пўписа қилди. Шундаям бир натижага эриша олмаганидан кейин эса постда ўз вазифасини бажараётган ҳарбийларни

шахсий уяли алоқа воситасига тасвирга тушириб, текширув жараёнларига ҳалақит бера бошлади. Майор А. Раимов ҳис-ҳаяжонга берилмай, аёлга бу иши нотўғрилигини, касалхонада беморлар билан бирга соғлом шифокорлар ҳам борлигини, уларнинг ҳаётини хавф остига қўёлмасликларини ётиги билан тушунтиришга уринди. Йўқ, бари бефойда бўлди. Қайтага у бақир-чақирни баттар авжига чиқарди. Бу аёлга гап уқтириб бўлмаслигини англаган майор А. Раимов йигитларга айтилаётган ҳақоратларга эътибор бермасдан текширувни давом эттиришни буюрди.

Хўш, нима ўзгарди? Ҳеч нима ўзгаргани йўқ. Аёл минг чирангани билан ўз мақсадига етолмади. Оламни бошига кўтариб бақириб-чақиргани ўзи ҳақида бошқаларда ёмон таассурот қолдириб, аёллик шаънига доғ туширгани қолди, холос. Ҳарбийлар эса ўз сўзларида собит туришди – текширувлар охиригача амалга оширилгандан кейингина озиқ-овқатлар ичкарига олиб кирилишига рухсат берилди...

Савол туғилади: ким кимнинг ҳаётини хавф остига қўймоқда? Ҳарбийларнинг фидойилигини ўзича тушуниб, раҳмат ўрнига лаънат айтган аёл бу иши орқали нимага эришмоқчи бўлди? Унинг мақсади нима эди? Кексаларимиз фаросатсизлик, манманлик ва кибр инсонни чоғга элтади, деб бежиз айтишмайди. Бугун бу иллатларнинг ёнига яна бир иллат қўшилди, бу – тиббий маданиятсизлик. Афсуски, карантин даврида бу иллат кўзга яққолроқ ташланиб қолди. «Йўқ, ундай эмас», деб хулоса чиқаришга шовилманг. Зеро, юртдошларимиз томонидан юқорида келтирилган воқеага ўхшаш таъбни хира қилувчи ҳолатлар кўп содир этилаётгани бор ҳақиқат. Олиб борилаётган шунча тарғибот-ташвиқот ишларига қарамай карантин қоидаларини бузиб, кўчада бемақсад юрганларни кўряпмиз, карантин объектдан қочган инсонлар ҳақида эшитаяпмиз. Ёки бўлмаса, «менга ҳеч қандай касаллик юкмайди», қабилида йўл тутиб, кўча-кўйда, хиёбонларда ҳар хил бўлмағур видеолар олиб, ижтимоий тармоқларга жойлаштираётган, шу орқали бошқа тенгдошларига ёмон ўрناق бўлаётган ёшларнинг қилиқларидан зада бўляпмиз. Агар мана шу фуқароларимизда бировизга тиббий маданият бўлганда эди, бу ҳаракатни билан улар нафақат ўзининг, балки бошқаларнинг ҳам саломатлиги учун хавф туғдираётганини онгли равишда тушуниб етган бўларди. Шу ўринда бир факт келтираман. Япониядайд қудратли давлатда карантин тартибларига риоя қилинмас экан. Шундай бўлса-да, у ерда коронавирусуга чалинганлар камлиги айтиляпти. Нега дейсизми? Негаки, японлар учун карантин даврининг қатъий қоидаси бўлган қўлларни ювиш, нам сочиқчада тез-тез артиш, ниқоб тақиш, ҳаётнинг ҳар жабҳасида оралик масофани сақлаш аллақачон одатга айланган экан. Бу нимадан далолат беради? Бу мамлакат аҳолисининг тиббий маданияти юксаклигидан дарак беради. Ҳа, орзуга айб йўқ... Нима бўлганда ҳам «қулоқсиз» фуқароларимизга инсоф берсин, деймиш. Майор А. Раимов каби ўз соҳасининг фидойи ўғлонлари билан эса ҳақли равишда фахрланамиз.

Майор Гулнора ҲОЖИМУРОВА

ТИЛГА ЭЪТИБОР – ЭЛГА ЭЪТИБОР

Тан олиш керак, ҳар йили ўзбек тилига давлат тили мақоми берилган кун оддий байрам сифатида, расмийлик учун нишонланар эди. Одатда, давлат ташкилот ва муассасаларида сана муносабати билан ўтказиладиган тадбирларда ушбу идораларнинг ўн-ўн беш нафар расмий вакиллари иштирок этса, аудиториянинг қолган қисми таълим муассасалари ўқувчилари, мuddатли ҳарбий хизматчилар ёки курсантлар билан тўлдирилар эди. Ачинарли ҳолат, лекин аслида бу ҳақиқат. Ваҳоланки, тил бутун бошли ўзбек миллатига тегишли, демак, уни миллат даражасида нишонлаш ва эътироф этишимиз зарур эмасмикан?

Мутахассислар томонидан олиб борилган тадқиқотлар натижаларига кўра, ўтмишда 9 мингдан ортиқ тил батамом йўқолиб кетган бўлиб, ҳозирги даврда яна 400га яқини йўқолиш арафасига келиб қолган. Экспертларнинг фикрича, қайсидир бир тилнинг яшаб қолишини таъминлаш учун бу тилдан камида бир миллионга яқин инсон фаол фойдаланиши зарур ҳисобланаркан.

Расмий маълумотларга қараганда, айни вақтда Ер юзи аҳолиси 7,7 миллиардни ташкил этиб, улар 7 мингдан ортиқ тилларда гаплашади. Ана шу тилларнинг атиги 70 тасида, яъни 1 фоизда дунё аҳолисининг 90 фоизи сўзлашади. 7 мингдан зиёд тилларнинг фақат 200 га яқини давлат тили ёки расмий тил мақомига эга, холос. Қувонарлиси, бизнинг ўзбек тилимиз ана шу барқарор 1 фоизга кириши ва бизнинг тилда сайёрамизнинг 50 миллионга яқин аҳолиси эркин сўзлашишидадир. Бу ҳам бўлса, Ер юзиде ҳар 150 кишидан бири ўзбек тилида сўзлашади ёки ўзбек тили сўзлашувчилари сонига кўра кенг тарқалган, камида 30 миллион аҳоли гаплашадиган 40 та тилдан бири демакдир. Эътирофга сазовор яна бир маълумот: ўзбек тили сўзлашувчилар сони бўйича дунёда 27-ўринда туради.

Тахлилларга кўра, бизнинг она тилимиз мансуб бўлган туркий тиллар оиласига 30 дан ортиқ тиллар киреди ва уларда жаҳоннинг 250 миллиондан ортиқ инсонлари сўзлашади. Эътибор беринг, тилшунос олимларнинг эътирофига кўра, бугун 30 дан ортиқ тиллар кирадиган туркий тиллар орасида фақат олти тилнинг ҳолати барқарор деб баҳоланган. Булар давлат тили мақомига эга бўлган ўзбек, озарбайжон, турк, туркман, қозоқ ва қирғиз тилларидир.

Бу тиллар орасида она тилимизнинг қайд этилаётгани ҳам кейинги йилларда ўзбек тилининг халқаро жаҳон миқёсида ўз мавқеини ва яшовчанлигини тобора мустаҳкамлаб бораётганлигидан далолат бермоқда.

Ўзбек тили давлат тили мақомига эга бўлган 100 та тилдан биридир. Ҳолбуки, дунёда бундай юксак мақомга эга бўлмаган, аммо юз миллионлаб кишилар сўзлашадиган тиллар ҳам бор. Ўзбек тили қўшни давлатларда ҳам муомаладаги асосий тиллардан саналади.

нинг ҳамда ушбу соҳа бўйича юқори малакали миллий кадрлар тайёрлашнинг сифатини тубдан оширишга алоҳида аҳамият қаратилаётгани замирида ҳам улкан мақсадлар мужассамдир.

Тан олиб айтиш керакки, ўзбек тилининг давлат тили сифатида амалдаги илмий қондаларига риоя этилишида эришилаётган муваффақиятлар билан бир қаторда айрим камчиликлар ҳам йўқ эмас. Хусусан, кўчаларда ўрнатил-

ат ташкилотлари ва хизмат кўрсатиш идораларида давлат тилида иш юритиш, ҳисоб-китоб, статистика ва молиявий ҳужжатлар юритилишида ўзбек тилига амал қилмаслик ҳолатларининг мавжудлиги кенг омма томонидан танқид қилинади. Танқид ва эътирозлар тўғри, албатта. Лекин бу четдан кириб келаётган замонавий сўз, тушунча ва атамаларнинг ўзбекча муқобили йўқлиги ёки айнан ўша маънони бермаслиги билан

йил 21 октябрдаги «Ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги нуфузи ва мавқеини тубдан ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги Фармони-га кўра, 21 октябрь санаси мамлакатимизда «Ўзбек тили байрами кунини» деб белгиланди. Бу ўз Ватанини, Она тилини, миллатини севган ҳар бир инсон учун ҳақиқий байрам бўлди.

Жорий йилнинг 10 апрель кунини давлатимиз раҳбари «Ўзбек тили байрами кунини

ТИЛ - МИЛЛАТ КЎРКИ

Соҳа мутахассисларининг қайд этишларича, қўшни Тожикистонда ва Қирғизистонда ўзбеклар нуфузига кўра, титул миллат вакиллари-дан кейинги ўринда туради. Афғонистонда эса ўзбек тили пушти ва дарий тилларидан кейинги учинчи расмий тил саналади. Яқин қўшни давлатлардан ташқарида ҳам Туркия, Хитой, Ҳиндистон, АҚШ, Буюк Британия, Германия, Франция, Швеция ва Украина сингари давлатларда, олий ўқув юртлирида ўзбек тили алоҳида фан сифатида ўргатилади. Дунёнинг 60га яқин университетлари ва 100 дан ортиқ мактабларида ўзбек тили ўқитилмоқда.

Пойтахт ва вилоятларда давлат тили ҳақидаги Қонун талабларининг ижроси бўйича мувофиқлаштирувчи комиссиялар тузилиб, қонунлар ва бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг ўзбек тилида қабул қилиниши, вазирлик ва идораларнинг бошқарув органлари, ташкилотлар, бирлашмалар, муассасалар, уюшмалар ва жамоат ташкилотларида иш юритиш тизими давлат тилида олиб борилиши, республикамизнинг маъмурий-ҳудудий бирликлари, майдонлари, кўчалари ва маданий мерос объектларининг номлари давлат тилида номланиши таъминланмоқда.

Юртимизнинг атоқли илм намояндалари томонидан йиллар давомида қиёсий ва турли соҳаларга оид энциклопедия ва луғатлар, давлат тилида иш юритиш ва сўзлашув қўлланмалари, дарслик ва кўргазмали йўриқномалар чоп этилди. Айниқса, лотин ёзувида асосланган ўзбек алифбосининг яратилиши ва алифбонинг ижтимоий ҳаётга кенг татбиқ этилиши ҳам бу қабил эзгу амалларнинг узвий давоми бўлди.

Ўзбек тилидаги сўзлардан иборат луғатлар бир қатор хорижий давлатларда ҳам нашр этилмоқда. Ўзбек тили нафақат мамлакатимиздаги олий ўқув юртлири, балки чет давлатлардаги илмий марказлар, нуфузли университетларда кизиқиш билан ўрганилмоқда.

Президентимизнинг янги фармони билан бундан буён юртимизда ўзбек тили ва адабиёти фанини ўқитиш-

ган эълонлар, пешлавҳалар, кўргазмали ахборот матнлари, бекатлар номлари, улардаги бошқа ёзувлар, умуман, ташқи ёзувларда «Давлат тили ҳақида»ги қонун талабларига риоя қилмаслик, сўз ва атамаларни хато ёзиш одат тусига кириб қолмоқда. Баъзан ишлаб чиқариш корхоналари, бирлашмалари, уюшмалари, муассасалари, жамо-

ҳам изоҳланиши мумкин.

Ўзбекистон тараққиётининг бугунги янги босқичи – миллий юксалиш даври талабларидан келиб чиқиб, она тилимизнинг жамиятдаги ўрни ва нуфузини ошириш бўйича республикамиз ҳукумати томонидан кенг қўламдаги ишлар амалга оширилмоқда. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019

белгилаш тўғрисида»ги Қонунга имзо чекди. «Ўзбек тили байрами кунини белгилаш тўғрисида»ги Қонун қабул қилиниши буюк адбимиз Абдулла Қодирийнинг таваллуд кунига тўғри келди. Унга кўра, ушбу байрам ҳар йили 21 октябрда, ўзбек тилига давлат тили мақоми берилган тарихий кунда нишонланадиган бўлди.

Эндиликда Ўзбек тили байрами кунини кўплаб миллий байрамларимиз каби шуқуҳли, залворли, нодир ва жонбахш, миллат, халқ ва давлатнинг қонуний байрамига айланди. Ўзбекистоннинг барча маъмурий-ҳудудий бирликларида байрамнинг кенг қўламда, тантанали нишонланиши қатъий белгилаб қўйилди. Буни она тилимизнинг чинакам байрами, давлатчилик анъаналаримизнинг юксак тараннуми, десак, ўринли бўлади.

Дарҳақиқат, ўзбек тилининг ўз кунини, ўз байрамига эга бўлиши жуда қувонарли ҳодиса. Мутахассислар томонидан тақдим этилган маълумотга кўра, турли мамлакатларда уларнинг тили давлат тили деб эълон қилинган кун сифатида байрам қилинади, хусусан, 20 апрель – хитой, 23 апрель – испан, 15 май – форс, 6 июнь – рус, 1 август – озарбайжон, 31 август – молдован, 26 сентябрь – турк, 9 декабрь – италян, 18 декабрь – араб тили кунини сифатида нишонланади. Булар қаторида 21 октябрь – ўзбек тили кунининг байрам сифатида нишонланиши ўзини ўзбек миллати ва халқининг вакили деб билган юртдошларимиз қалбиде чексиз ғурур ва ифтихор туйғуларини уйғотади.

Зеро, Ўзбекистон заминиде яшаётган ҳар бир фуқаронинг зиммасиде давлатимиз раҳбари Ш.Мирзиёев таъкидлаганидек, давлат тилига бўлган эътиборни мустақилликка бўлган эътибор, деб давлат тилига эҳтиром ва садоқатни она Ватанга эҳтиром ва садоқат деб билиш, шундай қарашни ҳаёт қондасига айлантиришдек шарафли масъулият ётади.

Қаҳрамон КАМОЛОВ,
Мудофаа саноати бўйича давлат қўмитаси раисининг маслаҳатчиси

ЕР ЮЗИДА:

ЎЗБЕК ТИЛИ:

ЎЗБЕК ТИЛИДА СЎЗЛАШУВЧИ АҲОЛИ:

БИРГАЛИКДА ЕНГАМИЗ!

” Коронавирус пандемияси кириб борган дунёнинг 200 га яқин давлатлар бугун мазкур кўринмас душманга қарши уруш очган. Афсуски, ҳозирча тожли вируснинг қўли баланд келмоқда. Дунё мамлакатларининг кўп сонли аҳолиси ушбу касаллик сабаб азият чекаётир, қурбонлар сони акс этган рақамлар ҳам киши кўнглига хавотир солади. Лекин психологларнинг таъкидлашича, пандемияга қарши курашишнинг энг самарали усулларида бири ваҳимага берилмаслиқдир. Ана шунда касаллик сизга яқин йўлай олмайди. Бундан ташқари барчамиздан, бутун халқимиздан ҳушёрлик ва огоҳликни янада кучайтириш, юртимизда карантин билан боғлиқ жорий этилган барча тартиб-қоидаларга сўзсиз ва қатъий амал қилиш бўйича масъулиятни теран ҳис этиш талаб қилинади.

ДЕЗИНФЕКЦИЯ ИШЛАРИ КЎЛАМИ КЕНГАЙМОҚДА

ободонлаштириш бошқармалари ходимларини жалб этган ҳолда махсус тактик ўқув машғулотлари бошланди.

Ҳамкорликдаги мазкур машғулотларни ўтказишдан кўзланган

аралашма ўз таркибида 50 фоиз актив хлорни сақлайди. Бу эса, ҳеч шубҳасиз, барча турдаги зарарли вирусларни йўқ қилиш имконини беради.

Таъкидлаш жоизки, амалга оширилаётган бу каби сазъ-ҳаракатларимиз ягона мақсадга қаратилган. Бу ҳам бўлса, халқимиз саломатлигини асраш. Ҳамкорликда олиб

Кузатиб гувоҳи бўлаётганингиздек, бутун дунёда, жумладан, республикамизда ҳам коронавирус инфекцияси тарқалишининг олдини олиш бўйича мунтазам равишда муҳим чора-тадбирлар кўриломқда. Ушбу глобал масалада барча тегишли идора ва ташкилотлар халқимиз соғлиғини ҳимоя қилиш учун ўзининг муносиб ҳиссасини қўшаётир. Кенг миқёсда ташкил этилаётган мазкур тадбирларда ҳарбий хизматчилар ҳам фаол қатнашмоқда.

Мамлакатимиз Президенти – Қуролли Кучлар Олий Бош Қўмондонининг махсус топшириғига биноан жорий йилнинг 20 апрелидан 20 май кунига қадар юртимиз бўйлаб мудофаа вазирлиги раҳбарлигида Фавқулодда вазиятлар, Ички ишлар вазирликлари ҳамда Миллий гвардия ҳамкорлигида ҳокимликларнинг

асосий мақсад, аҳоли кўп тўпланадиган жамоат жойлари, савдо марказлари ва бозорларда, шаҳар кўчаларида, кўп қаватли уйларда, маҳаллаларда, магистрал, асосий йўللар ва кўчаларда кенг масштабда дезинфекция ишларини олиб бориш, коронавирус инфекцияси тарқалишининг олдини олиш, фуқароларимиз хавфсизлиги, саломатлигини таъминлашдан иборатдир.

Пойтахтимизнинг барча ҳудудини қамраб олган мазкур кенг қамровли ҳамкорликдаги кўргазмалли тактик ўқув машғулотида замонавий махсус техникалар, 50 га яқин авто қўювчи станциялар, 300 дан ортик дезинфекция аппаратлари ажратилди. Махсус тактик ўқувларини уюшқоқлик билан ўтказиш учун Мудофаа вазирлиги Радиацион кимёвий-биологик муҳофаза қўшинлари ва

Санитария-эпидемиология назорат маркази, шунингдек бошқа ҳамкор ташкилотларнинг етакчи мутахассисларидан иборат йиғма батальон тузилди. Асосий машғулотларга киришишдан аввал секторларга ажратилган мазкур йиғма батальон шахсий таркиби томонидан ҳудудларда дезинфекция ишларини сифатли олиб бориш бўйича зарур кўрсатма ва йўл-йўриқлар амалда намоиш этилди.

Машғулотлар давомида бутун дунё тажрибасидан келиб чиқиб, гепохлорид натрий, биоактив хлор, супер хлор, Жавил-Д каби дори воситалари аралашмасидан кимёвий суюқликни тайёрлашда эътибор қаратиш лозим бўладиган муҳим жиҳатлар ҳам инobatга олинмоқда. Маълумот ўрнида айтиш жоизки, мазкур кимёвий

борилаётган тадбирларда Қуролли Кучлар тузилмаларининг ҳарбий хизматчилари ҳам тожли вируснинг оммавий тарқалиб кетиш хавфининг олдини олишда шифокорлар, санитария-эпидемиологик назорати мутахассислари билан елкама-елка туриб, халқимиз, юртдошларимиз соғлиғи йўлида ўзининг матонати, жасоратини амалда намоён этмоқда. Албатта, ҳамжиҳатликда олиб борилаётган бундай сазъ-ҳаракатлар мамлакатимизда COVID-19 эпидемияси устидан тезроқ ғалаба қозонишга, коронавирус инфекциясини тўлиқ яқсон қилишга хизмат қилади.

Эслатиб ўтамиз, ушбу махсус тактик ўқуви республикамизнинг барча ҳудудларида ҳарбий округлар қўмондонлари бошчилигида ўтказилади.

И. НУРАЛИЕВ

МАШҒУЛОТДА ОСОН БЎЛСА...

“Кўшинларни тайёрлаш жараёнига замонавий технологияларни татбиқ қилиш мақсадида яратилган Қуролли Кучлар Моделлаштириш ва симуляция бўйича ахборот технологиялари махсус маркази бугунги пандемияга қарши кураш даврида ҳам жуда қўл келмоқда.

Марказда ҳамкорликдаги куч тузилмалари ва Соғлиқни сақлаш вазирлиги ходимлари билан биргаликда қўмондонлик штаб ўқуви бўлиб ўтди. Унда асосий эътибор карантин давридаги кучайтирилган хавфсизлик, фуқаролар саломатлигини асраш, алоҳида қўриқланаётган

АНИҚ РЕЖА АСОСИДА

ҳаракатлар мувофиқлаштирилди

объектлар муҳофазаси, блок-постларда ўрнатилган қатъий назорат самарадорлиги каби муҳим масалаларга қаратилди.

Мазкур симуляция маркази ўзининг замонавий инфратузилмага эга эканлиги билан алоҳида ажралиб туради. Энг сўнгги технологиялар асосида барпо қилинган ушбу марказда машғулот ўтаётган ҳарбий хизматчилар вазифа ва топшириқларни реал вазиятдагидек бажариши учун зарур атмосфера яратилган.

Ўқув давомида иштирокчилар моделлаштириш ва симуляция воситаларини қўллаган ҳолда ҳамкорликдаги куч ва воситаларнинг биргаликда олиб борадиган ҳаракатларини яна бир бор мувофиқлаштириб олишди.

Қўмондонлик-штаб ўқуви режасига кўра, белгиланган нуқталарда турли хил вазиятлар

юзага келтирилди ва ҳамкорликдаги куч ва воситаларнинг ҳолатни тўғри баҳолаган ҳолда кўрадиган чоралари тингланди. Қарорлар тинглангач, барча фикрлар умумийлаштирилган ҳолда ҳар томонлама ўйланган умумий қарор қабул қилинди. Шундан сўнг вазифани бажариш учун топшириқлар тақсимлана бошланди. Ўз йўналиши бўйича компьютер дастурида вазифа бажараётган иштирокчилар қабул қилган қарорнинг қанчалик тўғри эканлигини ҳам кузатиб борди. Йўл қўйилган хатолар тузатилди.

Бу кўриниш ва шаклдаги ўқувнинг устунлик томони ҳам аслида шу. Яъни ҳарбий хизматчи реал вазиятларда йўл қўйган хатосини тузата олмалиги мумкин. Унинг устига хато анча қимматга тушиб, қайта имконият берилиши умуман иложсиз бўлиб қолиши ҳам эҳтимолдан холи

эмас (нима демоқчилигимизни тушундингиз). Компьютер дастурининг топографик ва электрон иш харитаси орқали бажариладиган махсус ҳаракатлар ўйини эса реал вазиятда юзага келадиган ҳолатни иштирокчи онгига кино тасмасига муҳрланган воқеалар кетма-кетлиги кўринишида жойлаб боради.

Бир сўз билан айтганда, қўмондонлик-штаб ўқувида ҳамкорликдаги куч тузилмалари ва воситаларининг реал вазиятларда олиб борадиган ҳаракатлари яна бир бор ойдинлашди. Вазият юзага келтириши мумкин бўлган эҳтимолий саволларга, ностандарт топшириқларга шу ернинг ўзида жавоб топилди.

Исломжон ҚўЧҚОРОВ,
«Vatanparvar»

МАРД ЎҒЛОНЛАР ЖАСОРАТИ

ЁВЛАРГА АЙЛАДИ КЎКСИНИ ҚАЛҚОН

Элини асради, шерюрак ўғлон,
Ёвларга кўксини айлабон қалқон.
Жасорати бўлди, тилларда дoston,
Юртига Широғу Фарҳод Хайридин!

“ Ўтгинчи дунёда яхши ном билан
из қолдириш осон эмас. Саноқли
инсонларнинг номигина мангуликка
муҳрланади, уларга атаб шеър
дostonлар битилади. Йиллар ўтса-
да, катта-ю кичик уларнинг номини
эҳтиром ила тилга олади, ҳурмат
ила хотирлайди. Айниқса, Ватан
тинчлиги ва ҳурлиги учун жон
тикканлар ёди ҳамisha эҳтиром ва
эъзозга лойиқдир.

АЪЛОЧИ, СПОРТЧИ, ҒАЙРАТЛИ

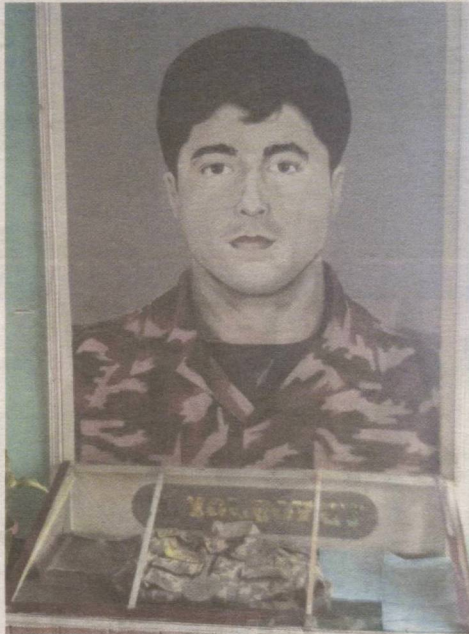
Фарғона вилояти Сўх туманидаги
18-умумтаълим мактабидамиз. Таълим даргоҳи
ҳовлисига 2000 йили Сурхондарёнинг Сароисиё
ва Узун туманларида халқаро террорчиларга
қарши ҳарбий ҳаракатларда иштирок этиб, қахра-
монларча ҳалок бўлган катта сержант Хайридин
Холбоевнинг бюсти ўрнатилган. Мактаб ичида
эса қахрамон йигитга бағишланган ихчамгина
музейга дуч келасиз. Унинг катта портрети ол-
дидан Хайридинга бағишланган хотира шеъри
жой олган. Юқоридаги мисра шу шеърдан парча.
Ўқувчиларнинг кўллари бу шеърни ёд олган ва
қахрамон ҳақидаги маълумотларни яхши билади.
Ташрифимиз чоғида ҳам мактаб Ёшлар итти-
фоки етакчиси Офарида Қосимова бошчилигидаги
ўқувчилар Хайридин Холбоевга бағишланган
шеър ва кўшиқлари билан меҳмонларни хуш-
нуд этишти. Зеро, мардлар номи унутилмаслиги
этирофи бу.

– У жуда иқтидорли ўқувчи эди, – дея Хай-
ридинни ёдга олади устози Аюбжон Ғойибов.
– Буюрилган топшириқни ўз вақтида бажарарди.
Фанлардан аълочи бўлиш билан бирга, спортда
ҳам етакчилардан эди, айниқса волейболда. Шу
сабаб, у иштирок этган туман мусобақаларида
мактабимиз ўқувчилари биринчи ўринни эгаллар-
ди. Хайридин ғайратли ва қатъиятли, дўстларига
меҳрибон бўлгани учун ўртоқлари доим унинг
ортидан эргашарди...

ОРЗУЛАРИ КЎКСИДА КЕТГАН ЎҒЛОН

20 йил, Сароисиёдаги ҳарбий ҳаракатларга ав-
густ ойида 20 йил бўлади. Демак, Хайридиннинг
бу дунёни тарк этганига ҳам... У ўшанда 21 ёшда
эди. Ут-олов, ғайратли, орзулари бисёр, кўёвлик
сарполарини кийишга бир қадам қолган, тўйи бўлиш
арафасида турган йигит...

Сўх туманидаги Лембург қишлоғида Шодибек
ака Холбоевлар оиласининг ўз ўрни ва ҳурмати
бор. Хайридин шу хонадоннинг тўнғич фарзанди.
Оила бошлиғи қурувчи уста. Қишлоқдаги ва ўша
ён-атрофдаги кўплаб уйларнинг қад ростлашида
Шодибек аканинг улуши катта. Шу боис, оила фар-
зандлари Хайридин ва Шамсиддин ҳам устачиликка
эрта меҳр кўйган, оталарига ёрдамчи бўлишган.
Бирок Хайридин ҳарбий соҳа вакили бўлишни бо-
лалигидан орзу қилган, жисмонан бақувват бўлишга
интилган. Спорт билан шуғулланган, ҳар тонг югу-
риш машини бажарган. Иккинчи жаҳон урушида

қатнашган бобоси Кетмас акадан уруш воқеаларини
тинглашдан чарчамас, саволлари адоқсиз бўларди
унинг. Шу сабаб, десантчилар ҳарбий қисмида
муддатли ҳарбий хизматни ўтаган йигит хизматини
контракт бўйича махсус операция кучлари батальо-
нида давом эттиришга муваффақ бўлган.

– Хайридин билан хизматда ҳарбийлар шаҳар-
часидаги тураржойда ҳам, Сароисиёдаги ҳарбий
ҳаракатларда ҳам бирга бўлганмиз, – дейди сафдош
дўсти, истеъфодаги сержант Ойбек Ҳамдамов. – У
ҳақиқий махсус гуруҳ посбони эди. Мард, ортга
чекиммас, ҳар қандай шароитга мослаша оладиган,
қўрқмас йигит эди. Назарий машғулотларда аълочи,
ёзуви жуда чиройли бўлиб, ҳуснихатига ҳар қандай
одам тан берарди. «Қиз болаларга ўхшаб чиройли
ёзасан», деб ҳазиллашиб гоҳида унинг жигига те-
гардим. Машғулотларда улгура олмасам, албатта,
менга ёрдам берарди. Амалий машғулотларда ҳам
доим олдинги сафда бўлган. Биласиз, Сўх тоғли
худуд, тоғда ўсган йигитнинг чапдаст ва эпчил бў-
лиши, шубҳасиз.

Иккимизнинг ҳам келажак орзуларимиздан бири
оила қуриб, фарзандлар кўриш эди. У кўп ўтмай
унаштирилди, тўйи бўлиши керак эди, бироқ...
Халқаро террорчиларга қарши олиб борилган ҳар-
бий ҳаракатларда ёнма-ён турдик. Амалий машғу-
лотларда шартли душман билан жанг қилган махсус
гуруҳ посбонлари учун бу ҳақиқий синов майдони
эди. Биз бу кунга ҳар томонлама тайёр эдик, лекин
сафдошлардан айрилиш... Хайридин ҳалок бўлган-
да ҳам бирга эдим. Мен оғир ярадор бўлдим, у эса...

Ҳа, ҳаётдан эрта кетган дўстни эслаш осон эмас,
айниқса у яқин сафдошинг бўлса. 2000 йилдаги
ҳарбий ҳаракатларда иштирок этган махсус гуруҳ
посбонларининг деярли барчаси ҳозир истеъфода.
Аmmo Хайридиннинг қайси бир сафдоши билан
суҳбатлашмай, у ҳақдаги ўзига хос фикрлар, илиқ
хотираларга эга бўлдим. Оиласида бўлганимиз-
да эса бизни ота-онаси, яқинлари билан бирга,
маҳаллий ҳокимият вакиллари, қўни-қўшни ва
қариндош-уруғлари қарши олди. Ҳар бирларининг
қахрамон йигит ҳақида айтадиган дил сўзи, фикр-
лари бор. Бундай дамда энг оғири ота-она билан
жигарбандини ёдга олиш.

– Хайридин катта ўғлимиз, ишонган тоғимиз
эди. У ҳарбий хизматчи бўлишга қарор қилганида
дадаси иккимиз рози бўлдик, – дея Гулсимбиби опа
кўзларида ёш ила ўғлини хотирлайди. – Чунки у
бир ишга аҳд қилдимиз, эришмагунча тинчимасди.
Аскарлик бурчидан сўнг хизматини давом эттир-
ди. Бағримиздан узоқда бўлгани учун уйлантириб
қўйишга қарор қилдик. Олдида иссиқ-совуғидан
хабардор бўлиб турадиган яқини бўлса яхши, кўн-
лимиз хотиржам бўлади, деб ўйладик. Бағримизга
охирги марта келганида 2000 йилнинг июль ойи
эди. Август ёки сентябрда тўйини ўтказмоқчи эдик.
Доим: «Тўйимга Хуршид Расуловни олиб келамиз»,

дерди. Ўн кун ёнимизда бўлди. Дўстларининг бири
қўйиб, бири келиб турди. Таътили тушагач, хизма-
тига отланди, хайрлашиб йўлга тушди. Ортидан
термилиб турибман. Шунда, беш-ўн қадам юрди-ю,
орқасига қайтди...

Гулсимбиби опа мужгонларини артар экан, бир
муддат жим қолди. Англашимча, кўз олдида бе-
ихтиёр ўша онлар гавдаланди. Ушанда она-бола
ўртасида қўйидагича суҳбат бўлиб ўтганди:

– Тинчликми, болам, бирор нарсанг ёдингдан
қўтарилибдимми?

– Йўқ, онажон, ҳаммаси жойида, фақат тўйга
тайёргарлик кўрмай туринглар.

– Нега?

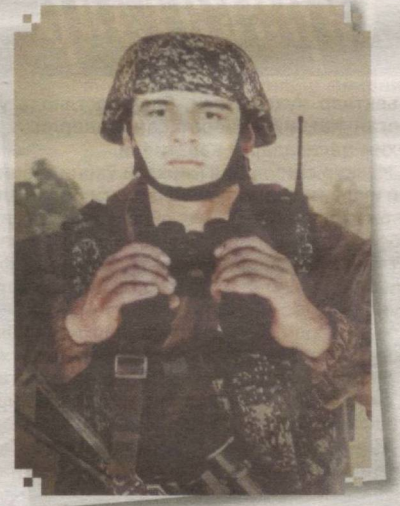
– Мен бир жойга кетяпман, узоқ жойга. Қайтмас-
лигим мумкин.

– Бу нима деганинг? Ундай дема, болам, бўлажак
келинимиз сени қачондан буён кутади, уни ноумид
қилма.

– Қайтсам, ўша қиз меники. Агар қайтмасам,
уни укамга олиб беринглар. Сиз айтгандек, ноумид
бўлмасин...

– Хайридин кетганидан кейин ўйлаб ўйимга
етолмадим, – дея хўрсинади Гулсимбиби опа. – Ўғ-
лим нега ундай деди, бирор режаси бўлса, менга
айтгиси келмадимми? Аммо боламни ўшанда охирги
марта кўриб туришимни, бағримга тобутда қайти-
шини асло хаёлимга келтирмаганим...

Руҳи тоза инсонлар бўладиган ишни олдиндан
сезади, дейишда кексалар. Хайридин таътилдан
қайтаётганда Сароисиёдаги ҳарбий ҳаракатлар
бошланмаган, унда иштирок этиши ҳали номаълум
эди. Не бўлганда ҳам сирли дунё бу.

Оиладаги хона тўридан жой олган мўъжазгина
уй-музейига эйтибор қаратаман. Унда катта сержант
Хайридин Холбоевга тегишли «Жасорат» медални
ва турли мукофотлар, расмлар, ҳарбий либослар ва
бошқа бир қатор буюмлар бор. Албатта, бу музей
ва қахрамон йигитнинг ота-онасини зиёрат қилгув-
чилар ҳам етарли. Бир сўз билан айтганда, йиллар,
даврлар ўтар, авлодлар алмашар, лекин юрт тинчли-
ги, миллат эрки учун ёш умрини ёвга қалқон қилган
жўмардлар номи барҳаётдир. Шоирона айтганда:

Юрт шаънига тиккан йигит жонини,
Чақин умри тутди Ватан шонини.
Жангтоҳларда тўқди шаҳид қонини,
Ёвқур кетган келбати Фарҳодларим.

Авлодларда яшар юрак чўғингиз,
Эрк тахтида баланд тутар туғингиз.
Хумо қуши асли Сизнинг руҳингиз,
Ватан узра сўнмас руҳи шодларим.

Зулфия НОСИРОВА

ИБРАТЛИ УМР

Фантастик сахналари билан машҳур, кино оламига «халоскор қаҳрамонлар» образини олиб кирган маҳоратли кинорежиссёр Марвеллнинг фильмларини айниқса ёшлар мароқ билан томоша қилишади. Аммо ҳаётда Марвеллнинг қаҳрамонларидан ҳам жасур ва довурак азаматлар яшаган. Бунга тарих гувоҳ. Шулардан бири Маҳаш Балмагамбетов эди.

«МЕНИ ҲАМ ЧАҚИРИНГ...»

Қорақалпоқ кенгликлариди, Қораўзак адирларида бойларнинг қўйларини боқиб кун кечирган Балмагамбет ота Аллоҳдан ўзига фарзанд сўраб дуо қиларди. Фарзандсизлигидан хафалигини аёлига билдирмаса-да, аммо аёли буни ич-ичидан сезарди. Ота жайдари, қозоқ халқига хос «ўркўкирек» феълли киши эди. Эр-хотин камбағаллик, йўқчиликнинг азобини кўради. Ана шундай етиб-етмаган кунларнинг бирида Гулбайра опа юраги тагида яна бир юрак ураётганини сезди.

1914 йил сентябрь. Очарчилик йилларида кўнгли туссаган нарсани ейиш тугул, тўйиб овқатланолмай юрган келинчакнинг дарди оғир келди. Узоқ кутилган меҳмоннинг йиғиси хонани тутди. Қувончи ичига сиғмаган Балмагамбет ота ўғлига қозоқ халқининг ботир ўғлини Маҳашнинг исмини қўяди.

Маҳаш тенгқурларига қараганда эрта улғайди. Оилада ёлғиз фарзанд бўлишига қарамасдан, меҳнаткаш бўлиб тарбияланади. Тоғаси саводли киши эди. Унга ҳарф танишни ўргатади. Тинимсиз ўқиш ва меҳнати орқали у колхозда ҳисобчи бўлиб иш бошлади, кейин техник бўлди. Ёш бўлишига қарамай, элда кадр топди, обрў қозонди.

У тарихга қизиқарди. Айниқса, Маҳаш ботир ҳақидаги афсоналар унга тинчлик бермасди. У исми жисмига мос бўлиши, керак, деб ўйларди доим. Бир тарафда қирғинбарот уруш бўлаётган замонда, у ўзини жанг майдонидан узоқда юришини номардлик деб билди. Аммо ота-онаси ёлғиз фарзандининг урушга боришига қаршилик қилди. Ёшлик ва ўжарлик ўз кучини кўрсатди. Маҳаш марказга хат ёзиб, фронтга чақиртирилишини илтимос қилди. Ниҳоят, 1943 йили Қораўзак ҳарбий округи томонидан Қизил армия сафига чақиртирилди. У Чўл фронтининг 73-гвардиясида ўқчи вазифасида хизматни бошлайди.

ОҚ МИЛТИҚЛИ ЙЎЛБАРС

1943 йил 25 сентябрь, Днепрпетровский вилоятининг Верхнеднепровский шаҳри Бородаевка қишлоғи. Днепр дарёси бўйида 73-гвардия милтиғи дивизияси 2-гурӯҳ отряди Гитлернинг пулемётчилар гуруҳи билан жангга киради. Мана шу жангда сержант Маҳаш Балмагамбетовга катта вазифа топширилади. У кун давомида душманининг қарши ҳужумларини қайтариб, гуруҳнинг кесиб ўтишини таъминлаши керак эди. Тунги ҳужум пайтида жангчилар Боро-

даевка қишлоғининг чеккасига бостириб кирди ва қўшимча кучлар келгунча ҳужумни ўз сафларида ушлаб турди. 28 сентябрга ўтар кечаси Маҳаш душманининг махфий пана жойи ҳисобланган бинони портлатиб юборади ва қишлоқни фашистлардан тозалашга катта ҳисса қўшди. Ушбу жангда кўрсатган жасорати учун унга Гвардия капитани унвони берилади ва 73-Гвардия ўқчи дивизияси махсус батальонининг 2-рота бўлим командирини лавозимини эгаллайди.

Унинг жасорати Кримда бўлган жангда ҳам ғалабага катта ҳисса қўшди. Ушунда қоронги тун эди. Изғирин шамол кўз очиргани қўймайди. Лекин тезроқ ҳаракат қилмаса, кейин кеч бўлиши мумкин. Қишлоқдан сув олишга кетаётганда Маҳашнинг кўзи икки нафар балиқ овлайдиган кемага тушади. Шунда довурак командирнинг хаёлига ҳеч ким ўйламаган фикр келади. Улар шу кемалар орқали биринчи бўлиб душман мудофаа чизигини кесиб ўтади! Кемани жанговар ҳолатга тайёрлайди. У энг яхши ўқчиларни саралаб, жами уч киши бўлиб фашист аскарлари томон юриш бошлайди. Кутилмаган пистирмадан ваҳимага тушган фашистлар кемаларни аёвсиз ўққа туттилади. Жасур командир нишонни тўғри мўлжалга олиб, олға борарди ва шундай қилиб душманининг эйтиборини ўзига қаратади. Аслида

бу уларга қўйилган тузоқ эди. Бу орқали у ўз гуруҳини пистирмадан ҳужумга ўтишига имконият яратиб берганди. Икки томондан бўлган ўқлар ёмғирга фашист аскарлари бардош беролмайди. Улар кемада катта қўшин бор, деб ўйлашади.

Душман кемаларини соҳилга суришга уринишади. Лекин уринишлари бефойда

ЯШАСАНГ, МАРД! БЎЛИБ ЯША!

кетади. Кун давомида оғир жанг бўлади. Маҳаш бошчилигидаги гуруҳ ортага чекинмайди. Етти нафар аскар ўлади, беш нафари оғир жароҳат олади. Гуруҳда командирдан бошқа ўқчи қолмаган эди. Маҳаш совуққонлик билан қарор қабул қилиб, вазиятни қўлга олади. Унинг олдида катта вазифа бор. Артиллериячилар келгунча ҳужумни ушлаб туриши лозим. У бор имкониятидан фойдаланиб, бир ўзи душман томонга қараб йўл олади. Уни гуруҳ ўқдан пана қилиб туради. У шу юришида фашистларнинг махфий базасигача кириб боради ва қурол-яроғ, озиқ-овқат таъминотини портлатиб юборади, шунингдек, қўлидаги граната билан 50 га яқин душман аскарларини асфаласофинга жўнатади. Ва ўзи ҳам қаттиқ жароҳат олади. Маҳаш кўзини очганида ўзини госпиталда кўради. Ушбу жангда кўрсатган жасорати, довураклиги, ҳар қандай қийин вазиятда ҳам ортага чекинмаслиги, мохир мерганлиги, ташаббускор командирлиги учун унга жамоадагилар «Оқ милтиқли йўлбарс» деб ном қўйган эди...

КҮЁШСИЗ ТОНГ

1944 йил. Могиловда бўлган жангда у яна бир бор ғалабани таъминлайди. Бу катта муваффақиятга пойдевор эди. Олға ҳаракатланаётган жангчиларни душман разведка қўшини ўқ ёмғири остида кутиб олади. Бу сафар сон ва техника жиҳатдан улар душмандан орқада эди. Лекин душман қанчалик тажрибали ва имкониятни кўпроқ бўлмасин, Маҳаш улардан кўра чапдаст эди. Кўнгли сезарди. Олдинда уларни оғир жанг ва катта натижа кутарди. Негаки бу ерда фашист аскарлари Москвада бўладиган жанг учун тайёргарлик кўришарди. Фашистларнинг 1945 йил апрелда бўладиган «амалга ошмаган ғалабаси» ҳақидаги махфий режа, ҳужум, техника ва аскарлар сони каби муҳим ҳужжатлар шу ерда сақланар эди. Фашист командирлари апрель ойида Москвани бутунлай йўқ қилиш режасини тузиб қўйишган эди.

Аммо улар Маҳаш Балмагамбетовни ҳисобга олишмаган эди-да!..

Маҳаш гуруҳини жанговар руҳда олға интилишга ундарди. У нафақат жангчи, балки яхши нотик ҳам эди. Унинг жанговар нутқини эшитган сафдошлари ундан руҳий куч-қувват олишарди. Улар ҳеч қачон ортга қай-

тишни ўйламасди. Улар учун бир йўл бор: фақат олға!

Манзилга етгунча ўқ ёмғиридан пана бўлишнинг ягона имконияти бу кимнидир «хўрак» қилиш эди. Шундай мураккаб вақтда «хўрак» бўлишни командир ўз бўйнига олади. Аммо гуруҳ қаттиқ қаршилик қилади. Чунки йўлбошчисиз қўшин ҳалокат ёқасига келишини билишарди. Декабрнинг узоқ тун. Балмагамбетов сафдоши Алексей Юни ўз ўрнига командир қилиб тайинлади, ўзи эса душман томонга йўл олди. Дарахтларни паналаб борар экан, жасур жангчининг хаёлидан нелар ўтгани бизга қоронғи. Билганимиз, у ўлимни бўйнига олганди! Унга зулматли тун ёрдам берди. Душман аскарларини асфаласофинга яширин йўллар билан кириб, у ерга гранаталарни жойлаштиришга эришди. Могилов осмони тонгни қуёшсиз қарши олди. Бомбаларнинг портлаши, осмонга кўтарилган чанг-тўзон, кўкка ўрлаётган олов... Шунчалик даҳшатли эдики, таърифлашга тил ожиз. Бундан қаттиқ жазавога тушган фашистлар разведка қўшини тонг палласида ўзларига ҳужум қилганларни аёвсиз ўққа туттиди. Маҳаш Балмагамбетов саккизта жойидан ўқ еди... У эса тирик қолди. Энг асосийси, Москва сақлаб қолинди!

ҚАҲРАМОН!

СССР Олий Кенгаши Президиумининг фармонида асосан Маҳаш Балмагамбетов «Совет Иттифоқи Қаҳрамони» ва «Олтин юлдуз» медали билан тақдирланди. Унгача эса унинг иккита «Қизил Байроқ» ордени ва олтига медали бор эди.

Уруш тугаб, уйга қайтган қаҳрамон ўзи хоҳлагандай исми ва жисмига мос бўлиб, мардларча, ёруғ юз билан элга қўшилди. Уруш тугаган бўлса-да, у етказган талафотлар ўрнини қоплаш учун кўп йиллар кетди. Қаҳрамонимиз узоқ йиллар меҳнат отрядида хизмат қилди. 1977 йил 29 сентябрда вафот этди. Унинг мардонавар ҳаёти ибрат ўлароқ қалбимизда мангу!

Айжамал ЖОЛДАСБАЕВА,
«Vatanparvar»

МУЛОҲАЗА

1994 йил. Тошкент. Ҳовлида ижарада яшаймиз. Қўшни кампир жанжаллашиб қолди. Хонадошим тушунтироқчи бўлди. Ўзбекча андиша «сулҳ» тузмоқ истади. Қайтанга туюқди. Камига «басмач» деб ҳақорат қилди. Беарво кетавердик. Бу ҳақоратларнинг энг ёмони эканини англамадик ҳам. Қул занжирига ўрганиб қолгандек.

Мен бу сўздан хафа эмасман. Ҳатто шўролар уни таржима ҳам қилмаган. Ўз ёғига ўзини қовуриб қўяқолган. Масалан, «Добъем басмачество», «Против басмачей», «Борьба с басмачеством» деган шиорларни илган. Мен бизни, миллатимизни ҳақорат қилиб келишганидан, кўксимизга шу сўзни ханжардек санчганларидан хафаман. Сўз қудрати олдида ханжар эгилиб туради, аслида. Тарихга номини қилич ва ханжар билан ёзиб келганлар авлоди «басмач» сўзи олдида ожиз қолдик. Эшитиб, эшитмаганга олдик. «Басмач» эса миллий озодлик учун курашчиларига қарши тарози палласида оғир келаверди. Ўзимиз ҳам қўшилиб қаҳрамонларимизни ҳақоратладик.

Ўзбек тилининг изоҳли луғатидан бу сўзнинг «паспорти»ни, яъни «қимлиги»ни сўрайман. Босмачилик – зўравонлик ва босқинчиликка таянувчи ҳаркат; босқинчилик, ўғрилик, бандитлик. Босмачилик – Туркистонда 1918 – 1925 йилларда кенг ҳалқ оmmasи вакиллари-нинг қизил армияга қарши олиб борган қуроли ҳаракатига шўро ҳукумати даврида буюк давлат шовинистлари томонидан берилган расмий ном.

Луғатга асосланиб, фикр қилсак, озодлик учун курашган боболарга бу тамга 1918 йилдан бошлаб босилган, деган хулоса чиқариш мумкин. Бу сўзнинг қачондан қўлланганини баҳс қилмоқчи эмасман. Аммо матбуот, хусусан қизил армия нашрлари уни байроқ қилиб кўтаргани ва луғат бойлигимизда моҳияти ўзгаргани ҳақиқат. Буни Ўзбекистонда шўролар ҳукмронлиги давридаги илк ҳарбий газеталардан бири – 1921 йил 12 июндан Тошкентда чоп этила бошланган «Красная звезда» мисолида кўриб ўтамиз.

МУҲИДДИНБЕК НЕГА ОТИЛДИ?

Туркфронт сиёсий бошқармасининг органи ҳисобланган газетанинг 1922, 1923 йиллардаги сонларида «Босмачиликка барҳам берамиз!», «Босмачиликка қарши», «Босмачиликка қарши кураш» каби рункларда мунтазам равишда мақола ва хабарларни ўқидик. Газета бу орқали шўролар ҳукуматининг сиёсий бюротмасини бажарган. Туркфронт газетаси ходимлари босмачиликка қарши кураш никоби остида миллий озодлик ҳаракатини бўғишга, аҳоли ўртасида аксилтартиб олиб боришга жиддий эътибор қаратган.

Масалан, «Красная звезда» газетасининг 1922 йил 22 сентябрь сонидagi «Муҳиддинга ўлим!» сарлавҳали материалда шундай ёзилган:

«Биз Аравон қишлоғи фуқаролари ва гарнизон қизил аскарлари Муҳиддин ва Янгибойнинг бебошлигини инобатга олиб, суддан уларга нисбатан олий жазо (отув) қўлланилишини сўраймиз.

Таслим бўлмаганларга – кўрбошиларга қуйидагича мурожаат этамиз: ўртоқ кўрбошилар, таслим бўлинг ва

ОЗОДЛИК КУРАШЧИЛАРИ ВА БОСМАЧИ ТАМҒАСИ КЎКСИМИЗГА САНЧИЛГАН СЎЗ

қуроқларни совет ҳукуматига топширинг. Совет ҳукумати қилган гуноҳларингизни кечиради, ҳеч бир кўрбоши, шунингдек унинг йигитларига даҳл қилинмайди.

Фарғонадаги осойишталикка шон-шарафлар бўлсин. Ҳамма нарса меҳнат учун.

Таслим бўлишни истамаган босмачиларга ўлим!»

Эътибор бераяписими, ўз ёғига

ўзини қовуряпти. Буни замонавийча қилиб, PR технологиясидан усталик билан фойдаланиш ҳам дейиш мумкин. Яъни озодлик учун курашган кўрбошига қарши ҳатто ўзининг ҳамқишлоқлари номидан газетда муносабат берилган. Озодлигимиз учун курашганларга ўзимиз «босмачи» тамғасини босаямиз. Ҳамқишлоқлар бундай мурожаат билан чиқишгани ёки бу махсус уюштирилгани бизга қоронги. Аммо гап матбуот орқали ижтимоий фикрга кучли таъсир этишда. Бу биринчи қадам эди.

Навбатдагисини газетанинг 26 сентябрь сони 1-саҳифасида кузата-сиз. Унда Фарғонадаги миллий озодлик ҳаракати етакчиларидан бири, юқорида тилга олинаётган Муҳиддин Усмон Алиевнинг фотосурати берилди. Унга шундай тагсўз битилган:

«Яқин кунларда ревтрибунал суди олдида жавоб берадиган босмачилар етакчиси Муҳиддинбек».

Газетанинг 1922 йил 3 октябрдаги сонида учинчи қадам ташланди. Кўрбоши ҳақида ижтимоий фикрда, жамоатчиликда салбий тушунчалар ҳосил қилишда, шўролар жиноятини хаспўшлашда ҳарбий газета давом этиб, кўрбошининг босмачи эканини, халқ учун, юрт учун улкан жиноят қилаётганини аудиторияга сингдиради. Энг қизиғи, яна сопини ўзидан чиқаради. «Муҳиддинбек нега отилди?» мақоласида шўролар жиноятини шундай хаспўшлайди. Қуйидаги сатрларга эътибор қаратинг:

«Ҳарбий инқилобий трибунал аҳолининг хоҳиш-истагини тўла қўлаб-қувватлайди.

Аҳоли томонидан ижобий фикр билдирилган уч нафар айбланувчига нисбатан ҳукм енгиллаштирилди ва улар 5 йилга озодликдан маҳрум этилди».

Демак, хулоса келиб чиқади:

Ҳарбий инқилобий трибунал адолат билан иш қўрган. Аҳоли хоҳиш-истагини ҳисобга олган ҳолда ҳукм чиқарган. Бу қизил террорнинг ўз хунрезликларини хаспўшлашда матбуотдан қанчалар усталик билан фойдаланганини кўрсатади. Оддий халқ бу мақолани ўқимаганда ҳам «босмачи»ларга қарши курашаётган қизил аскарлар онгига иши ҳақ эканлигини сингдиришда энг таъсирчан восита матбуот бўлган.

Газетанинг 1922 йил 10 октябрь сонида 1-бетдан «Борьба с басмачеством» руқнида иккита материал чоп этилган. «Разгром с басмачей» ва «Свой – свое-го» сарлавҳали. Ҳар иккаласини ўқий-миз. Биринчи хабарда «Анвар пошого берган қақшатқич зарбамиздан кейин чекинган босмачи бандалар Бухоронинг узоқ шарқий бурчагида – Балжувон беқлигида яна қайта бош кўтаришга ҳаракат қилишмоқда. Аммо аҳоли манфаатларини ҳимоя қилиш мақсадида қолган бизнинг ҳарбий қисмларимиз бу гуруҳларни оsonлик билан янчиб ташлашмоқда ва 29 сентябрда Балжувон туманида 300 кишидан иборат шайка гуруҳи билан тўқнашувда 100 таси ўлдирилди», деб ёзилган.

Иккинчи мақолада «Самарқанд вилоятидаги таниқли кўрбоши Баҳромбек бир мунча вақт олдин совет ҳукумати тарафига ўтганди. Аммо «бўри ўрмонга қараб яшайди», деганларидек, яна ортага қайтди. Аммо унинг яна пайдо бўлиши иккинчи каллакесар Очилга ёқмайди. Секин айтасизми. Ўлжани бўлишга тўғри келади. Йигитларининг айримлари яна Баҳром тарафга ўтишади. Очил маззахўрак бўлган ҳудудда унинг насибасини яна Баҳром қирқади. Қароқчилар бундай муаммони оdatда оsonлик билан ҳал этишади: бўғизлайди, кўяди.

Олинган маълумотга кўра Очилбек Мусобозор қишлоғида Баҳромни қатл этган.

Самарқанд вилояти деҳқонлари қачондир, қайсидир ясовул Очилбекни бўғизлаб кетишини сабрсизлик билан кутади.

Кўрбошисидан айрилган қароқчи тўдаларнинг додини бериш оson», деб маълумот берилди.

«Красная звезда»нинг 1923 йил 3 октябрь 216-сони иккинчи саҳифа Семгин номли муаллифининг «Босмачиликка барҳам берамиз!» сарлавҳали мақоласи билан бошланган. Хабарда муаллиф кўрбоши Исомқулнинг Фарғонанинг Яйпанида қизил аскарлар билан бўлган жангда шармандаларча қочганини ёзади. Бу материал билан биринчидан, газет-хонда «босмачи»ларга қарши нафрат уйғотишга, иккинчидан, шўро армиясининг куч-қудратини намоийш этишга уринишади.

Келтирилган мисоллар таҳлили газета қуйидаги муҳим сиёсий мақсадларни илгари сургани хусусида хулосага олиб келади:

– аҳоли ва қизил аскарларда шўро душманларига қарши салбий фикрни шакллантириш;

– аҳолини ва қизил аскарларни босмачилик (аслида миллий озодлик, муаллиф изоҳи) ҳаракатида қарши фаол курашга чорлаш;

– миллий озодлик йўлида кураша-

ётган фидойиларга нисбатан нафрат ҳиссини кучайтириш;

– қизил армиянинг қирғинлари-ни халқнинг тинчлиги, ҳаловатини сақлаш йўлидаги ҳаракат эканлиги билан оқлаш;

– душманлик кайфиятида бўл-ганларни ҳарбий трибунал ва тузум қўллайдиган жазо билан кўрқитиш.

ЙИГИРМАТА ҚЎШИН

Фикримни Фарғона давлат уни-верситети катта ўқитувчиси Нодирбек Хамаевнинг «Ўтмишга назар» журналининг 2019 йил 10-сонида чоп этилган «Ўзбекистонда Совет ҳо-кимиятига қарши қуроли ҳаракат ва ҳарбий матбуот» илмий мақоласи ҳам қувватлайди. Унда жумладан шундай ёзилган:

«Ўзбекистон ҳудудида (1924 йил-гача Туркистонда –Н.Х). 1918 – 1935 йилларда бўлиб ўтган совет ҳоқимия-тига қарши қуроли кураш тарихини ўз саҳифаларида акс эттирган даврий матбуот материаллари икки гуруҳга бўлинади:

- 1) газеталар;
- 2) журналлар.

Мазкур матбуот материалларининг катта қисми совет даврига тегишли эканлигини инобатга олиб, уларни мазмун ва моҳиятига кўра икки гуруҳ-га бўлиш мумкин:

- 1) аҳоли кенг қатлами учун мўл-жалланган газета ва журналлар;
- 2) Туркистонда «босмачилик»ка қарши курашаётган қизил армия ҳар-бийлари учун мўлжалланган махсус газета ва журналлар.

Биз қуйидаги иккинчи гуруҳга мансуб газета ва журналларнинг совет ҳоқимиятига қарши қуроли кураш тарихига оид манба сифатидаги аҳамия-тини очиб беришга ҳаракат қиламиз. Ушбу газета-журналлар асосан Турк-фронтнинг ташаббуси ва ҳомийлиги асосида нашр этилгани учун «ҳарбий матбуот» деб номлашга қарор қилдик.

Туркистондаги совет ҳоқимиятига қарши курашни ўз саҳифаларида акс эттирган ҳарбий матбуотнинг дастлаб-ки вакили «Красноармеец» газетаси бўлиб, у 1918 йилдан чоп этила бош-ланган. 1919 йилдан эса «Красный фронт» ва «Горнист», 1920 йилдан «Борец за коммунизм» каби фронт газеталари чиқа бошлади. 1921 йил-дан бошлаб ҳарбий газеталарнинг саҳифа «Красноармейская газета», «Набат революции», «Ежене-дельник политработника» каби-лар келиб қўшилди. Умуман олганда, Туркистонда совет ҳоқимиятига қарши қуроли кураш вақтида бундай га-зеталарнинг сони 20 тадан ортган эди».

Эътибор беринг, 20 дан зиёд га-зеталар Ҳар бири катта бир қўшинга тенг. Бу нашрлар ахборотга бўлган чанқоқликни қондиришдан кўра, катта ёнганга олиб келмаслиги учун кураш оловини буткул ўчиришга хизмат қилган.

«Босмачи» деган тамғани пешо-намизга ўйиб ёзишда шўролар га-зетанинг кучидан, қудратидан қандай фойдаланганини англагандирсиз?! Кўксим санчгандек бўлди. Юрагим безовталандими ёки кўксимизга хан-жардан-да қаттиқ ботадиган қурол – сўз билан етказилган эски жароҳат ўрнини эслангини учунми?

Бугун миллий озодлик учун кураш-ганларни ўз номи билан айтаямиз. Жароҳатни даволаш учун эса уларнинг қаҳрамонлигини биллишимиз, англа-шимиз, бугунги бедор дунёда сабоқ чиқаришимиз керак.

Алижон САФАРОВ,
Ўзбекистон журналистика ва
оммавий коммуникациялар
университети катта ўқитувчиси

КЕЛИНГ, КИТОБ ЎҚИЙМИЗ!

“ «Сталиннинг 227-буйруғи бор эди – «Бир қадам ҳам орқага чекинманг!» Орқага чекинсанг – отишга ҳукм қилинасан!

ЙИҒИСИ ТОШ ЁРИБ, ЙЎЛ ПОЙЛАГАН ҚИССА

«...Одатий майдон. Ёмғирдан кейин ҳаммаёқ сув, лой. Ёшгина аскар тиз чўккан. Кўзойнак таққан, кўзойнаги тинмай тушиб кетади. У эса уни қайта тақиб олади. Ёмғирдан сўнг... Зиёли ленинградлик йигит. Уч линияли милтиқни олиб қўйишганди. Ҳаммамиз сафландик. Атроф кўлмакка тўла. Биз... Отмасликларини сўрайди. Ялиниб ёлворади. Уйда ёлғиз онаси қолганини айтиб қасам ичади. Йиғлай бошлайди. Шу он қоқ пешонасидан ўқ ейди. Милтиқдан. Сабоқ бўлсин деб отишди...»

Бу ҳақда гапириш мумкин эмасди. Узоқ вақтгача эсламадик... Ҳа, биз ғалаба қозондик, бироқ қандай қурбонлик эвазига?! Қандай даҳшатли қурбонлик?!»

«Урушнинг аёлдан йироқ қиёфаси» ҳужжатли асари, Нобель мукофоти соҳиби Светлана Алексиевич.

Бир неча йил олдин газетамизга ёш журналист ишга келди. Иسمى Чингиз экан. Билса, ҳазил, билмаса чин қабилида сўрадим:

– Исмингни ким қўйган? Чингизхондек лашкарбоши бўлсин, деган ниятда қўйишганми?

– Исмимни ойим қўйганлар, – деди жиддий оҳангда. – Ёзувчи Чингиз Айтматовга меҳрлари баланд бўлгани учун менга ҳам шу исми қўйганлар.

Чингиз Айтматов... Адиб асарларининг деярли барчаси она тилимизга чеврилган. Асарларида Иккинчи жаҳон уруши мавзуси салмоқли ўрин тутаети. «Эрта қайтган турналар» ини ўқиганмисиз? Иккинчи жаҳон урушининг тамом бўлганига 75 йил тўлаётган шу кунларда бу қиссани яна бир варақлаб кўринг-а.

Қиссада шиддатли ва қонли жанглар тасвири йўқ. Бироқ кичик бир овулдан бениҳоя олисларда кечаётган урушнинг акс садоси,

фожиаларига гувоҳ бўласиз.

Ўқиймиз: «Биринчи паҳлавон – Султонмурот... у ўн бешга кирган эди. Унинг отаси эса оталарнинг ичида энг зиёди, бу пайт узоқ сафарда – катта урушда эди. У ўзининг жанговар оти – Чопдорни Султонмуротга қолдирди. Султонмуротнинг кичик укаси Ажимурот ҳам бор.

Иккинчиси – машҳур паҳлавон Онатой ботир эди... қарийб ўн олти ёшга кириб қолганди... Онатойнинг отаси ҳам улкан урушда, узоқ сафарда эди.

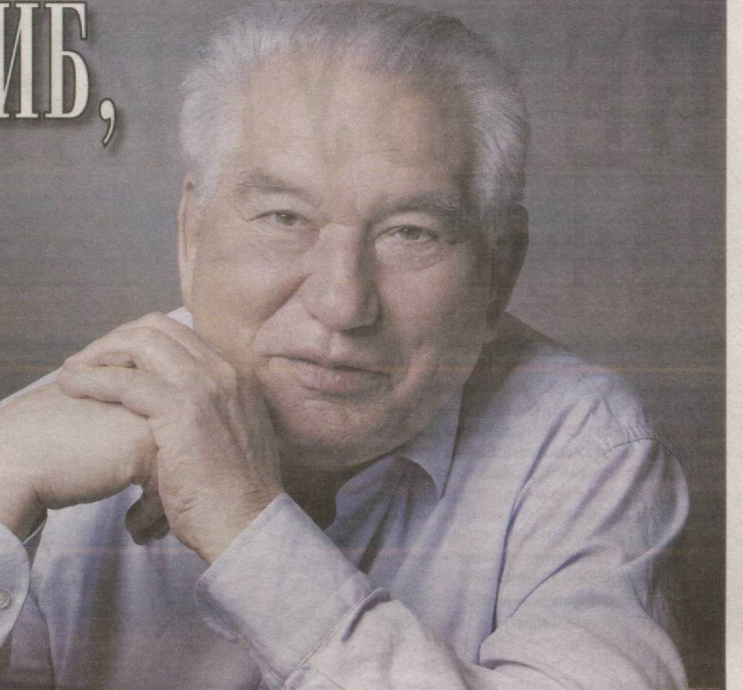
Учинчи паҳлавон – ёқимтой йигитча Эркинбек ботир эди... Гоҳо у маъюс уҳ тортиб, пинҳона йиғлаб ҳам оларди. Унинг отаси ўша узоқ сафарда Москвани ҳимоя қила туриб, қахрамонларча ҳалок бўлган эди.

Тўртинчи паҳлавон – Эргаш ботир эди... Унинг отаси ҳам жангу жадалда – узоқ сафарда.

Бу ботирларнинг ичида бешинчиси – Қуббатқул ботир эди!.. Отаси ўша узоқ сафарда, ўша жангу жадалда, Белоруссия ўрмонларида қахрамонларча ҳалок бўлган».

Азиз ўқувчи, паҳлавон, ботирларнинг ёшларига сиз ҳам эътибор бердингизми? Ўн тўрт билан ўн

Ажимуротни ўзи билан отаси урушдан қайтганда кутиб олгани бирга чиқамиз, деб ваъда берганини эслади. Йўқ, энди ҳеч қачон Ажимурот билан отаси фронтдан қайтганида Чопдорга миниб, отни чоптириб уни станцияда кутиб олишолмайди. Улар энди Оксой

олтининг ўртаси... Овулда оталарининг ўрнида қолган ботирлар, болалигини урушга бой берган паҳлавонлар.

Улар ҳақида ўқияпман-у, шаҳрисабзлик Омон ота Бобоевнинг деганлари ёдимга тушди: «Менинг болалигим бўлмаган. Мактаб ҳам кўрмадим. Уруш эди... Фронт ортида катталар билан ёнма-ён меҳнат қилдим».

Уруш эрта улғайтирган болалар, уруш болалари. Инсон барча нарсани рақамларда кўришни, рақамларда белгилаш ҳадисини олган. Уруш ўғирлаган болаликнинг қиймати қандай рақамлар билан белгиланса?! Умуман, бу ўлчов рақамларга сиғармикан?!

«Эрта қайтган турналар»дан **ўқиймиз:** «Хатни обориб берман... Бир четга қақириб, танафусда берман. Сен эса бунинг эвазига отам фронтдан қайтиб станцияга келганида, ҳамма уни кутиб олишга шошилганида, мени ҳам бирга олиб борасан. Иккаламиз Чопдорга миниб, уни елдирганча ҳаммадан олдин етиб борамиз. Сену мен. Чопдор ахир сеники-ку энди. Сен олдинда, мен орқанга мингашиб чоптириб кетамиз. Чопдорни дарров отамизга бериб, ўзимиз ёнма-ён югурамиз, онам, бошқа ҳамма одамлар эса бизни кутгани чиқишади...»

Бу кичкинтой Ажимуротнинг орзуси, акасини ҳам умидлантган мусаффо бир интиқлик, соғинч. Аммо... отанинг урушдан қайтган-қайтмаганини билмайсиз. Эҳтимол, мана бу ҳолат жавобдир: «Шунда у ўрнидан туриб, орқага тисарилганча, алам билан хўнграб йиғлаб юборди. Энди ўзини ҳеч нима ва ҳеч қандай йўл билан овутолмас, кимсасиз тунги Оксойда уни юпатадиган ҳеч зоғ йўқ эди. У йиғи аралаш

ерларига мўлжалдаги донни эка олишмайди. Энди улар тишлари ойнадай ялттираган плугларни судраб Оксой далаларидан қайтганларида тантанали, қувончли кун бўлмайди... Умидлари чил-чил бўлди. У шунинг учун йиғламоқда эди...»

Бунинг сабабини билишни истайсизми? Унда «Эрта қайтган турналар»ни ўқинг. Ўн беш ёшли боланинг лаҳзалар ичида қай тариха матонатли инсонга, матонатли эркакка айланганини билишни истасангиз, бу қиссани ўқинг.

Чингиз Айтматовнинг асарлари орасида «Сомон йўли»ни шох асар деб севиб ўқийман. Унда жуда оддий ва... буюк Она қиссаси бор.

Ўқиймиз: «Ўша шақ-шуқ қуюн ичида ярқ-юрқ этган вагонларнинг дераза-эшикларига тикилиб, Майсалбегим шунда ўтиб кетмадими, деган ўй буткул вужудимни титратиб, эсимдан оғдирди. Филдирақлар остидаги қўш излар менинг зирқираган юрагимдек, ўшанда зинг-зинг этиб турарди. Айт-чи, дунё таянчи Ер, қайси замонда, қайси она ўшандек ўз боласини бир кўрарга зор бўлиб, кўзидан қонли ёш тўкиб, йиғиси тош ёриб, йўл пойлади экан?»

– Айтолмайман, Тўлғаной. Сенинг замонингдагидек уруш оламда бўлгани йўқ.

– Бўлмаса, ўшандек йўл пойлаган онанинг энг сўнгисини мен бўлай! Илоҳим, менингдек темир йўл кучоқлаб зор қақшаган банда бўлмасин-э».

Бундай Она ҳақида ўқимаслик мумкинми?! Бу асарни ўқийганимизга ишонман, ўқиб чиққан бўлсангиз, қайта қўлга олганингизни юрагим сезади.

Инобат ИБРОҲИМОВА,
«Vatanparvar»

МАҲМУДУҶА БЕҲБУДИЙ

**Туркистон жади́дчилик
ҳаракатининг бонийсидир**

Ҳаёт йўли

Маҳмудхўжа Беҳбудий 1875 йилнинг 19 январиди (ҳижрий 1291 10-зулҳижжа) Самарқанд яқинидаги Бахшитепа қишлоғида руҳоний оиласида дунёга келган. Отаси Беҳбудхўжа Солиххўжа ўғли туркистонлик, Аҳмад Ясавийнинг авлодларидан, она томондан бобо-си Ниёзхўжа урганчлик бўлиб, амир Шохмурод замонида (1780 – 1785) Самарқандга келиб қолган.

У дастлаб Самарқанд мадрасасида, сўнгра Бухорода яхшигина таҳсил кўрган. Анъанавий таҳсил, сўнгра эса ўз устида кунт ва сабот билан ишлаш орқали у шариатнинг юксак мақомлари – қози, муфти даражасигача кўтарилди.

1899-1900 йилларда Беҳбудий буюрлик дўсти Ҳожи Бақо билан ҳаж сафарига чиқади.

«1318 санаи ҳижрияси тавофи Байтуллога Кавказ йўли ила Истамбул ва Миср ал-Қоҳира воситаси-ла бориб эдим. Муддати сафарим саккиз ойдан зиёда чўзилуб эди», ёзади Беҳбудий бу ҳақда. Дунё кўриши исзис кетмайди. Сафар янги мактаб ҳақидаги қарашларини мустаҳкамлайди. Унинг ташаббуси ва ғайрати билан 1903 йилда Самарқанд атрофидаги Ҳалвоий (С. Сиддиқий), Ражабамин (А. Шакурӣ) қишлоқларида янги мактаблар ташкил топади. Адиб ушбу мактаблар учун дарсликлар тузишга киришади. Кетма-кет унинг «Рисолаи асбоби савод» (1904), «Рисолаи жуғрофияи умроний» (1905), «Рисолаи жуғрофияи Русий» (1905), «Китобат-ул атфол» (1908), «Амалиёти ислом» (1908), «Тарихи ислом» (1909) каби китоблари пайдо бўлади. Маҳмудхўжа 1903-1904 йилларда Москва, Петербургга боради, 1906 йилда Қозон, Уфа, Нижний Новгородда бўлади. Булар саёҳат эмас, хизмат сафари эди. Масалан, Нижний Новгородда 1906 йилнинг 23 августиди Русия мусулмонларининг турмуш ва маданияти муаммоларига бағишланган курултой қақрилади. Беҳбудий бу курултойда Туркистонлилар гуруҳини бошқаради ва катта нутқ сўзлайди.

Театр керак

Маърифат учун биргина мактаб кифоа қилмасди. Замон ва дунё воқеалари билан танишиб бормок, миллат ва Ватаннинг аҳволидан, кундалик ҳаётдан огоҳ бўлмок керак эди. Бинобарин, миллат учун шундай ойна керак эдики, унда у ўз қаҳотини ҳам, малоҳотини ҳам кўра олсин.

Мана шу эҳтиёж ва зарурат Беҳбудийни театр ва матбуот сари бошлади. «Падаркуш» шу тариха майдонга келди. Тавалло. Бу бежиз эмас. Хуллас, 1911 йилда ёзилган «Падаркуш» драмаси 1913 йилдагина босилиб чиқади. Китоб жилдидаги «Бородино жанги ва Русиянинг французлар босқинидан халос бўлишининг юбилей санасига

бағишланади», деган ёзув ва унинг Тифлис цензурасининг руҳсати билан чоп этилиши шуни кўрсатадики, иш осон кўчмаган. Пьеса босилиб чиққандан кейин ҳам уни сахнага кўйиш учун яқин бир йил вақт кетди. Муаллиф бу ҳақдаги хатларга жавобан қиномомуз: «Туркистонда бекор одам йўқки, халқ учун ишласа. Бекор киши йўқки, театру сахнасига чиқиб, «масхарабозлик» қилса», деб ёзган эди.

«Падаркуш» – ўзбек драмачилигининг ҳамма яқдил эътироф этган биринчи намунасидир. Мутахассислар уни ҳам жанр, ҳам мазмунига кўра янги ўзбек адабиётини бошлаб берган бир асар сифатида баҳолайдилар. Муаллиф «Миллий фожиа» атаган, 3 парда 4 манзарали бу драма ҳажман жуда ихчам, мазмунан ниҳоятда содда ва жўн. У жаҳолат ва нодонлик, ўқимаган боланинг бузук йўлларга кириб, ўз отасини ўлдиргани ҳақида хикоя қилади. Орқа-олдини ўйламаган бойнинг Тошмурод исми ўғли бор. Ўғли ўқимаган. Бой атрофдагиларнинг гапига қирмайди, ўғлини ўқитмайди, оқибатда у кўча безориларига қўшилади. Ресторанда машаққат пули етмай, шерикларини тунда уйига бошлаб келади. Бой уйғониб, уларни сезиб қолади. Лекин бойни ўлдириб, пулини олиб кетадилар.

Хулоса: жаҳолат ва нодонлик отанинг ҳам, боланинг ҳам бошига етади. Агар бутун миллат шу ахволга тушса-чи?!.. «Падаркуш» дастлаб Самарқандда 1914 йилнинг 15 январиди сахнага кўйилди. «Халқ ниҳоят кўп келиб, белат етмагани ва жойни йўқлиги

учун уч-тўрт юз киши қайтиб кетди», деб ёзади маҳаллий матбуот.

Тошкентда 1914 йилнинг 27 февралда Авлониининг «Турон» труппаси Колизей (ҳозирги Савдо биржаси биноси)да ўз фаолиятини мана шу «Падаркуш» билан бошлаган эди. Спектакль олдида машҳур Мунавварқори театрининг жамият ҳаётидаги роли ва ўрни ҳақида нутқ сўзлайди. Бой ролини Абдулла Авлониининг ўзи ижро этади. Маҳаллий матбуот бу кунни «тарихий кун» деб ёзади.

Беҳбудий ва матбуот

1913 йилдан Беҳбудий матбуот ишлари билан шуғулланади. Апрельдан «Самарқанд» газетасини чиқаради. Газета туркий ва форсий тилларда, ҳафтада икки марта, дастлаб икки, сўнгра тўрт саҳифада чоп этилган. 45 та сонидан кейин моддий танқислик туфайли чиқиши тўхтаган. Уша йилнинг 20 августиди у «Ойна» журналинини чиқара бошлади. Бу суратли ҳафталик мажалла асосан ўзбек тилида бўлиб, унда ихчам форсий шеърлар, мақолалар, русча эълонлар ҳам бериб бориладди...

«Бошда ҳафтада бир марта ва иккинчи йилдан эътиборан 15 кунда бир қатла чиқиб, йигирма ой чамаси давом қилди... Кавказ, Таркистон, Эрон, Афғонистон, Ҳиндистон ва Туркиягача тарқалар эди... Жадидаларнинг севиқли журналлари эди».

Беҳбудий шу йиллари нашр ишлари билан қизгин шуғулланди. «Наشريёти Беҳбудий» номи билан ўз хусусий нашриётини очди. Фитратнинг «Баёно-

ти сайёҳи ҳинди» асарини 1913 йилда русчага таржима қилдириб, нашр этди. Туркистон харитасини тузиб, босмадан чиқарди. Кутубхонани йўлга қўйди. Уша давр вақтли матбуотида «Беҳбудий кутубхонаси» ҳақидаги хабарларга тез-тез дуч келасиз.

«Эшитар қулоқ, англар ақл бер...»

1914 йилнинг 29 майида Беҳбудий иккинчи бор араб мамлакатларига саёҳатга отланади.

Муаллиф саёҳати арафасидаги кайфиятни шундай ифодалайди. «7 санадан бери икки дафъа Бухоро ва бир дафъа Фарғонани зиёратидан бошқа сафарга чиққанам йўқ эди. Азбаски, тириклик касалига мубталолик, рўзгор қайдиға гирифторлик саёҳат неъматидан маҳрум этар. Етти йиллик хонанишинлик, дигар тарафдан алойиқи рўзгор, тижорат ва 7-8 рисоалар таҳрир ва нашри, дорулқазо ишлари, хусусан, бир санадан бери собиқ «Самарқанд» жаридаси ва ҳозирги «Ойна» идорасининг ишлари руҳан ва жисман заиф этди. Аъзоу ҳавосларга касолат пайдо бўлди. Сингир (асаб)... ғайри мунтазам ишлайдур. Атиббо истироҳат ва саёҳатга машварат берарлар. Табиат у қадар ноқобил ва бузукки, саёҳатдан ҳам нафрат этар, истамаз».

Шунга қарамасдан, сафарга чиқмаса, бўлмади. Аввало, «Кутубхонаи Беҳбудий» учун Истамбул, Миср, Қрим, Кавказ, Қозон, Русия ва хоржииянинг манзаралари, иморатлари, кишиларнинг суратлари, турли-туман қолип (клише)лар ва яна бошқа жуда кўп нарсалар керак. Хуллас, бормаса бўлмади. Маршрут: Кавказ, Қрим, Истамбул, Юнонистон, Байрут, Миср Қоҳираси ва яна орқага – Истамбулга қайтиб, темир йўл билан Болғористон, Австрия ва Берлин орқали Русияга, ундан Туркистонга келиш. Муддати икки ой.

Саёҳат хотиралари ҳар жиҳатдан ғоят муҳим бўлиб, Беҳбудий уларни ўз журнали «Ойна»нинг 1914 йил сонларида мазкур ном остида пешма-пеш бериб боради.

«Саёҳат хотиралари»нинг биринчи қисми журналнинг 14 июнь 34-сонидан чоп этилган. Муаллиф унга «31 май, Баҳри Ҳазар, Маҳмудхўжа» деб имзо чекади.

Муаллиф бу мемуарларда йўл таассуротларига, машҳур ёҳуд оддий кишилари билан учрашувларининг ибратли томонларига кенг ўрин беради. Қайси шаҳарга бормасин, унинг тарихи, обидалари, у ердан чиққан буюк зотлар ҳақида маълумотлар тўплайди, турли-туман миллатлар, уларнинг урф-адумлари, турмуш маданияти билан қизиқади. Қишлоқлардаги деҳқончиликдан тортиб, шаҳарлардаги эскалатор («осонсур»)гача унинг эътиборидан четда қолмайди. Айниқса, дин, эътиқод масалаларига катта аҳамият беради. Қадимий муқаддас обидалар, Расулulloх (с.а.в.) пойқадами теккан қутлуғ даргоҳлар, хусусан, Қуддуси шарифдаги машҳур Масжид-ал-Ақсо зиёратидан ниҳоясиз завқ-шавққа тўлади. Сажадага бош кўяркан, дилининг туб-тубидан Оллох иштиёқи қалқиб чиқади.

Муаллиф Оллоҳга нидо қилади: «Илоҳо, у азиз ва фалон бандаларинг хурматига бизга басират бер. Эшитар қулоқ, англар ақл бер... Эй Оллоҳи

◀◀ 12

азим-уш шон. Бу магар сенинг газабингидур. Афв эт, биз инсонларни. Хидоят эт. Ер юзинда сулҳ ва силохи умумий ато айла. Инсонларга инсоният бер. Золимларни қаҳр эт, маҳв бўлсун зулм. Яшасун адолат ва ҳаққоният, омин...»

Тил масаласи

«Ойна» журнали маърифат ва маданият тарқатишда жуда катта хизмат қилди. Унда миллат ва унинг ҳақ-ҳуқуқига, тарихига тил-адабиёт масалаларига, дунё аҳволига доир қизиқарли мақолалар, баҳслар бериб борилган. Айниқса, тил масалалари муҳаррирнинг ҳамиша диққат марказида бўлган. Бехбудий миллатнинг тараққийси учун бир неча тил билишини шарт ҳисобларди. Масалан, журналнинг 1913 йил август, биринчи – нишона сондаёқ, «Икки эмас, тўрт тил лозим» деган мақола билан чиққан эди.

Фитратнинг журналда босилган мақолаларидан бири «Ҳиммат ва саботи бўлмаган миллатнинг ҳаққи ҳаёти йўқдур», деб номланган. «Ташундигим замон кўнглум ёнар, йиғламоқ истарман, кўз ёшларим келмайдур», деб бошланар эди мақола. Адиб тараққиёт ва турмушда Оврўподан ер ва осмон қадар узилиб қолган Туркистоннинг фожиали аҳволидан сўз очган эди. (1915 й. 7-сон). «С.А.» имзоли кишининг «Ҳар миллат ўз тили ила фахр этар» (1914 й. 35-сон) мақоласида бошқа тилларни ўрганиш қаторида ҳар бир миллат ўз тилининг муҳофазаси билан шугулланиши шарт, деган фикр жуда кўп далиллар билан исбот қилиб берилди. «Агарда тил ва адабиётимизни муҳофаза қилмай, анга ажнабий лугат ва сўзларни қўша берсак, бироз замонда тил ва миллиятимизни йўқотурмиз. Миллиятимизни йўқотганда динёнатиимиз ўз-ўзи ила албатта, йўқолур», деб ёзда муаллиф ва «Бас, бизга тилимизни ажнабий сўзлардан муҳофаза қилмоқлик энг биринчи муҳим бир вазифадур», деб хулоса чиқаради. Журналнинг 1915 йил 11-12-сонларида босилган Бехбудийнинг «Тил масаласи» мақоласида тилларнинг ўзаро муносабати ҳақидаги баҳс давом этади. Улуғ маърифатчи тилларнинг бир-биридан ўринли лугат олишини табиий жараён деб қарайди. Энг бой тиллардан бўлган инглизчанинг ҳам «ўн минглар ила бегона лугатларни мажбуран олганлигини» далил қилиб кўрсатади ва масаланинг бошқа жиҳатига – ягона адабий тил, тил бирлигига диққатни қаратади.

Ҳаёт ва мамот масалалари турганда...

Адибнинг барча тарихий-илмий мавзудаги мақолалари сингари бу ҳам ўтмишга қамоли эхтиром ва эътиқод билан ёзилган. «Қабиласини(нг) исмини ва етти отасининг отини билмайдургонларни «қул» — «марқуқ» дерлар (1914 йил 23-сон, 340-бет) деб ёздаи у. Бу сўз Ч. Айтматов туйфайли «манкурт» бўлиб, янги умрини бошлади. Бехбудий, миллат ўзини англагандагина ижтимоий-сиёсий масалаларга бошқалар билан тенг аралаша олади, деган фикрда бўлди. Шунинг учун ҳам тарихга алоҳида эътибор берди. «Ҳаёт ва мамот масалалари қадар муҳим бўлган неча масалалар кўзимиз олдиға турган ҳолда аларни эҳмол этуб, фақат сарт сўзи ила шугулланиб, фурсатларни бўшқа ўткармоқлик яхши эмас», деб ёздаи у.

Бехбудий устози Исмоилбек Гаспринский каби социализмни ўзравонлик ҳисоблади, ижтимоий тенгликни адолатсизлик деб билди. Шахс манфаатдорлигида, миллат равнақида тараққиётнинг буюк омиллини кўрди. Худди шу эътиқод уни Туркистоннинг мустақиллиги учун курашга етаклади.

Маърифатдан сиёсатга

Бехбудий замонасидаги мавжуд идора усуллари ҳақида фикр юритиб, уларни учга бўлади:

1. Идораи мустақалла (идораи мутлақа – монархия)
2. Идораи машрута (конституцияли

парламентли ҳокимият).

3. Идораи жумҳурия (республика). Лекин миллат овоз бўлиб, ўзининг мустақил давлатини ўрнатмагунча, ижтимоий адолатни тиклаб бўлмайди. Бу Бехбудий келган биринчи хулоса эди.

«Вақт» газетасида босилган «Дума ва Туркистон мусулмонлари» мақоласида эса чор мустамаккачилик сиёсати, хусусан, ўлкадан етмиш минг русдан олти депутат бўлгани ҳолда етти миллион мусулмонга беш ўрин ажратилган ошқара танқид қилинади. Шуларга қарамасдан, Бехбудий истиқлол ҳақида фикр юритар экан, ҳар қандай ўзравонликни рад этади. Унингча, ўзравонлик ғайриахлоқий, бинобарин, ғайринсонийдир. Умуман олганда эса мустақиллик учун кураш олиб борган боболаримиз, жумладан, жадидлар келажак ҳақида фикр юритар эканлар, истиқлолга эришиш борасида бир-бирларидан фарқ қилувчи уч йўлдан бордилар:

1. Русияга тобеликдан зўрлик йўли билан қутулиш, куч билан истиқлол олиш (Дукчи эшон кўзғолони, 1916 йил воқеалари, «босмачилик»).

2. Муроса йўли. Руслар ёрдамида маърифатга эришиш. Маърифат масалаларида ҳақ-ҳуқуқ олиш, миллий хусусиятларни тиклаш (Исмоилбек Гаспрли, Маҳмудхўжа Бехбудий).

3. Ҳамкорлик йўли. Чор маъмурлари, сўнг эса Шўро ҳукумати билан бирга уларнинг программаларида қатнашиш ва имкон бўлиши билан мустақилликни қўлга олиш. Бунинг учун маълум тайёргарлик кўриб бориш (Мунавварқори, Ҳамза, Авлоний).

Бехбудий ҳамиша халқ билан бирга бўлди. Ватан тақдири кун тартибига қўйилган 1917 йилнинг 16-23 апрелида Тошкентда бўлиб ўтган Туркистон мусулмонларининг 150 вакили иштирок этган ўлка қурултойида ҳаяжонли нутқ сўзлади. Миллатни ўзаро ихтилофлардан воз кечишга, буюк мақсад йўлида бирлашишга, иттифоқ бўлишга чақирди. Худди шу иттилофимиз сабабли «мустамаккот қондаси ила бизни идора этурлар», деб очик айтди.

У ҳақ эди

Мустамаккачилар «50 йил илм-маърифатдан четда сақлаб келган»лари (Куропаткин) Туркистонни осонлик

билан қўлдан чиқармас эдилар. Фитна ва иғво тинимсиз давом этарди. Шундайлардан бири 1917 йилнинг баҳорида Бухорода юз берган эди. Амир февраль ўзгаришларини ҳисобга олиб, рус элчихонасининг маслаҳати билан ислохот эълон қиладиган бўлади. Ва бу фармонни ушбу элчихонанинг бошлиғи жаноб Миллер тайёрлайди. Ҳар хил англашилмовчиликларнинг олдини олиш мақсадида собиқ генерал-губернатор, эндиликда Русия Муваққат ҳукуматининг Туркистон комиссари Куропаткин топшириғига кўра Самарқанд ижроия қўмитаси Бухорога бир неча кишилик ҳайъат юборди. Улар орасида Бехбудий ҳам бор эди. 7 апрель ислохот эълони олдиндан мўлжалланганидек тантанана, тантана эса фожиага айланади. Амир ва ёшлар, муллалар ва жадидлар ўртасида титиб бўлмас чоҳ пайдо бўлади. Миллер бунинг айбини Бехбудийга кўяди. Фақат Миллер эмас, Тошкентда 9 апрелда бошланган Туркистон ишчи ва солдат депутатлари советларининг биринчи ўлка съезида айрим рус депутатлари Бухоро фожиасининг сабабини Самарқанддан «ўз ихтиёрлари илан» борган депутатларга тўнқайдилар. Миллатни ич-ичидан қайраш ва низо чиқариш изчил давом этади. Бехбудий мазкур съездда минбарга чиқиб, бор воқеани тушунтириб берган ва бу ҳақда «Бухоро воқеалари ва дафъи тухмат» («Хуррият» газетаси, 1917 йил 1 май) деган махсус мақола ёзган эди.

«Яшасун Туркистон мухторияти!»

Шу йил ноябрнинг 26сида Қўқонда ўлка мусулмонларининг IV фавқулодда қурултойи иш бошлади. 27 ноябрда ўтар кечаси «Туркистон мухторияти» эълон қилинди. Бу мустамаккадан мустақиллик томон қўйилган жиддий ва жасоратли қадам эди. Унинг маънавий отаси, шубҳасиз, Бехбудий эди. «27 ноябрда Қўқонда Туркистон мухторияти умумий мусулмон съезида эълон қилинди. Муборак ва хайрли бўлсун! Камина ҳам мажлисда бўлушдан ифтихор этаман. Яшасун Туркистон мухторияти!» деб ёзган эди Бехбудий.

Муаллиф бу қадим оталар юртини унда яшаб турган барча қон-қариндош миллатларнинг бирлиги, ҳамкорлиги билангина сақлаб қолиш мумкинлигини теран англайди. Бутун вужуди билан Туркистонни бирликка

чорлайди. «Бовурлар! – деб ёздаи қозоқ биродарларига очик хатида. – Билинги, ҳозирда Туркистондаги барча халқлар учун мухторият эълон қилинди ва сиз билинги, ҳақ олинур, лекин берилмас. Инчунин, мухторият-да олинур, лекин берилмас. Яъни мухториятни Туркистон болаларнинг ўзи бирлашиб, ғайрат ила олурлар. Албатта, бошқалар тарафидан берилмас. Бошқаларнинг қўлидан келса, бермаслар. Биз бўшлик қилсак ва Туркистондаги халқлар бирлашиб, мухторият йўлига саяъ қилмасак, албатта ҳозирги қозғоқ устидаги мухториятимизни ҳам йўқ қилурлар. Бул, албатта шундайдур ва бул сўзга ҳеч ким ихтилоф қилолмайдур... Энди ишлар шу ҳолда экан, биз ҳаммамиз, яъни қирғиз, қозоқ, ўзбек, туркман, араб, форс, хуллас, Туркистондаги, Қозғистондаги ва Туркмистондаги барча мусулмонлар ва ҳамда мундаги яҳудий ва христианлар бирлашиб, иттифоқ ила шу мухториятнинг амалга келишига саяъ ва эҳтимол этмоқчимиз лозимдур...

Чирогларим! Бошқа халқлар, масалан, серблар, италянлар, арманлар, славянлар, поляклар ва бошқалар хатто дунёнинг у бир учидаги қариндошлари ила бирлашур эканлар, бошқа катта ва қувватли давлатларга тобёв бўлуб, ютилуб, хатто тилини йўқотган ўз жинсдошларини ажратиб олиб, бирлашмоқға жон ва кучларини сарф этар эканлар, биз ўз ичимиздаги қариндошларимиздан айрилсак, уятдур, аҳмоқликдур. Турк томурига болта урмоқликдур».

Мухторият бой берилди. Уни оталаримиз сақлаб қололмадилар. У Советлар томонидан хоинона бостирилди. 19-20 февраль кунлари шаҳар тўпга түтилди. 10 мингта туркистонлик ўлдирилди, 180 та қишлоққа ўт қўйилди.

«Сани мундин буён Турон, кўролурму, кўролмасму?»

Бехбудий изтироб билан майнинг бошида Самарқандга қайтади. У ерда тура олмай, Тошкентга келади. Туркистон рус совет ҳукумати раҳбарлари билан музокаралар натижа бермайди.

Орзулари чил-чил бўлган Бехбудий 1919 йилнинг баҳори 25 мартда Шаҳрисабзда қўлга олиниб, сирли бир тусда Қарши шаҳрида қатл қилинади. Унинг қатли ҳақидаги хабар ўша пайтдаги пойтахтимиз Самарқандга роса бир йилдан кейин маълум бўлади. 1920 йилнинг апрелида бутун Туркистон мотам тутади. Унлаб марсиялар ёзилади. «Бехбудийнинг сағанасини изладим» деб аталар эди Фитратнинг бир шеъри. Айниқда бир эмас, уч шеър бор.

Сани мундин буён Турон, кўролурму, кўролмасму? Санинг мислингни Туркистон тополурму тополмасму? – деб бошланарди унинг шеърларидан бири.

Машҳур Чўлпон ҳам Бехбудийнинг фожиали ўлдирилганига бағишлаб шеърлар ёздаи.

Қайғурингиз, кишанларни ясовчи усталар,
Бошқаларни тубанлар деб атовчи хўжалар!
Сизлар учун ёз бошининг қоридек

Эрур кунлар келадур!
Сизлар учун алвастининг зоридек

Йиғлар кунлар келадур!
– деб ёзган эди у.

Қарши шаҳри 1926-37-йилларда 11 йил Бехбудий номи билан юритилди. Бироқ унинг асл қиёфаси халқдан сир сақланди. Адиб номининг адабийлаштирилиши шунчаки бир ниқоб эди. Қарши шаҳрига унинг номи қўйилган ўша 1926 йилдаёқ у мансуб бўлган жадидчиликни аксил-инқилобий, аксилшўрвий характер сифатида қоралаш кампанияси бошлаб юборилган эди.

Профессор
Бегали ҚОСИМОВ,
сўнгги ҳақид

СИЁСИЙ ШАРҲ

Дунёни забтига олган, минг-минглаб инсонларнинг ёстиғини қуритаётган коронавирус пандемияси сайёраимиздаги ҳарбий-сиёсий тангликни юмшатди, одамларда меҳр-оқибатни қайта уйғотди, уларга дунёда меҳр-мурувват, оқибат каби туйғулар борлигини эслатди. Давлатлар бир-бирига ўзро гуманитар юкларни жўнатмоқда. Бу эса айни пайтда халқаро гуманитар ёрдамнинг қонуний асосларини ишлаб чиқиш заруратини кун тартибига қўйди.

Гуманитар ёки инсонпарварлик ёрдами

Бу бегараз кўмак кўриниши; гуманитар ҳалокат қамраб олган ёки унинг оstonасида турган ҳудудлар аҳолиси ўртасида бепул тарқатиладиган воситалар. Турли юқумли касалликлар кенг тарқалган, табиий офат, қуролли можаролар юз берган ва бераётган ҳудудларга одатда ана шундай қарвонлар жўнатилади. Масалан, БМТнинг Халқаро суди қуролли можаро ҳудудига кўрсатилиши мумкин бўлган гуманитар ёрдам меъёрини белгилади. Унга кўра, озиқ-овқат, кийим-кечак, дори-дармон ва бошқа кўмак тақдим этилиши мақсадга мувофиқ, аммо жиддий тан жароҳати етказиш ёки ўлимга сабаб бўладиган қурол-яроғ, қуролланиш тизими, ўқ-дори ёки бошқа жиҳозлар, автотранспорт воситалари ва материаллари етказиш тақиқланади. Гуманитар ёрдам ўзининг фавқулодда хусусиятига кўра ва табиий офат қурбонлари ташвишларини камайтиришга хизмат қилиши билан хорижий ёрдамдан фарқ қилади.

Тарихга назар солсак, илк гуманитар ёрдамларни диний ташкилотлар кўрсата бошлаган. XVIII ва XIX асрларда Европа ва Шимолий Американинг миссионерлик жамиятлари хорижий давлатлар аҳолисини насронийлик динига даъват этиш мақсадида уларга гуманитар ёрдам кўрсатиб келишган. Аммо инсонийлик нуқтаи назаридан ҳолис кўмак кўрсатилган мисоллар кўп. 1876 – 1879 йилларда қурғоқчилик туфайли Хитой шимолида очарчилик юз берган, камида 10 миллион кишини очликдан ўлишининг олдини олишда халқаро гуманитар ёрдам ташкилотларининг кўмаги катта бўлган. Хусусан, британиялик миссионер Тимоти Ричард 1876 йили ёзда Шандундаги очарчиликка халқаро эътиборни қаратди ва Шанхайдаги хорижий жамоатчиликка азият чекаётганларга ёрдам кўрсатиш учун пул сўраб мурожаат қилди. Тез орада дипломатлар, тadbirkorлар ҳамда протестант ва католик миссионерлари иштирокида «Шандун очлари» қўмитаси тузилди. Очликка қарши кураш йўлида хайрия йиғиш халқаро тармоғи яратилди. Бу уринишлар 2012 йилдаги 7-10 миллион долларга тенг 204 000 кумуш тангалар келтирди.

XX асрга келиб гуманитар ёрдам кўрсатиш билан шуғулланидиган расмий ва кўнгилли ташкилотлар юзага кела бошлади. Масалан, XX асрда иккита жаҳон уруши ўртасидаги даврда кўнгилли ташкилотлар арман қатлиоми қурбонларига ёрдам кўрсатишда ва 1920 йилларда Совет Россияси таркибидagi Поволжьеда очарчиликка қарши курашда етакчи роль ўйнаган. Арманистонга тўхталадиган бўлсак, муассасалар консорциуми томонидан Яқин Шарққа ёрдам Арманистон қўмитаси ташкил этилган бўлиб, унинг ёрдамида 20 миллион доллар йиғилган. Маблағ жабр кўрган туманларга турли ёрдам юкларини жўнатишга, ҳар кунни ўртача 300 миң кишини тўйдиришга, касалхоналар қуриш, аҳолини тиббий хизматлар билан таъминлашга, 75 миң етимга ғамхўрлик қилишга сарфланган.

Иккинчи жаҳон уруши якунланиши билан гуманитар ёрдам кўрсатишга мўлжалланган дунёвий ва диний ташкилотлар сонининг тўлқинлиниб ўсиши кузатилди. CARE International, Христианча ёрдам ва Жаҳон черков хизмати иккита жаҳон уруши ўртасида юзага келган бўлса-да, аммо улар Иккинчи жаҳон урушидан кейинги йилларда жиддий ишлаш йўлига ўтди.

Халқаро Қизил Хоч ташкилоти қандай пайдо бўлди?

Мажбурий халқаро қондаларни ишлаб чиқиш тўғрисидаги таклиф 1864 йилги биринчи Женева Конвенциясидан бошланади. Халқаро гуманитар ҳуқуқнинг вужудга келиши ва ривожланиши Дюнан ва унинг сафдошлари номи билан боғлиқ. Швейцариялик ёш тижоратчи Жан Анри Дюнан (1828 – 1910) Италияга 1859 йилдаги хизмат сафарига Француз – Италия ва Австрия қўшинлари ўртасидаги Сольферино жангига бевоқиф гувоҳ бўлади. Жангохда ярадорлар, минглаб ҳалок бўлаётганлар

ИНСОНПАРВАРЛИК ЁРДАМЛАРИ

Унинг ҳуқуқий жиҳати қандай?

ларлар эҳтиёжларини қондиришга йўналтиради. Аммо «очлик» вируси ҳар кун дунё бўйича 8 000 болакайнинг ҳаётига зомин бўлади. Бунга аллақачон вакцина мавжуд. Унинг номи овқат... Лекин бу ҳақда ОАВ кўп ҳам бонг уравермайди. Тўғри, Жаҳон озиқ-овқат дастури бутун Ер юзи бўйлаб 300 миллион силласи қуриган болаларни тўйдириши ва таълим бериши ташкиллаштириш глобал компаниясини олиб беради. Фавқулодда вазиятларда ҳарбий ҳаракатлар қурбонларига, табиий ва техноген ҳалокатлар жабрдийдаларига

қисмати, азоб-уқубатлардан қийналаётганларни ўз кўзи билан кўради. Бу манзаралар унда даҳшат ҳисси билан бирга чексиз раҳмдиллик ва инсонпарварлик туйғуларини уйғотади. Анри Дюнан ҳар қандай ҳолатда уларга ёрдам бериш мумкин, деб ҳисоблаган. У маҳаллий аҳолидан гуруҳ тўплаб, ярадорларнинг томонлардан қайси бирига мансублигидан қатъи назар, уларга дастлабки тиббий ёрдам кўрсатишни ташкил қилади. У 1862 йилда чоп этилган «Сольферино яқинидаги жанг тўғрисида хотира» китобида Европа давлатларида кўнгилли ёрдам бериш жамиятларини ташкил этиш зарурлиги тўғрисида ёзади. Шундан кейин ушбу инсонпарварлик ғоясини амалга ошириш ҳар томонлама, яъни аҳамиятга эга бўлиб, бундай жамиятларни ташкил этиш жараёни дунёда кескин суръат билан ривожланиб борди. Дюнаннинг олижаноб ҳаракати унинг ҳамфикрларини шу қадар тўлқинлантириб юбордики, 1863 йилнинг февралда «Бешлар қўмитаси»нинг вужудга келиши айни Дюнаннинг ғояларини ҳаётга татбиқ этиш учун уларни бирлаштирди ва халқаро нодавлат ташкилоти – Халқаро Қизил Хоч қўмитасининг дастлабки тамал тоши қўйилди. Дюнан бу борадаги сазой-ҳаракатлари туфайли 1901 йилда халқаро Нобель мукофотининг биринчи лауреатлигига эришди. Халқаро Қизил Хоч ташкилоти эса уч марта 1917, 1944 ва 1963 йилларда тинчлик соҳасидаги ҳиссаси учун мазкур халқаро мукофотга сазовор бўлди. Шу тариқа Қизил Хоч асосчиларининг уруш ва табиий офат жабрдийдаларини ҳимоя қилишга оид жамияти юзага келди.

Ҳуқуқий жиҳати қандай?

Халқаро гуманитар ҳуқуқ халқаро ҳуқуқ тармоғи сифатида таркиб топганига ҳали унча кўп бўлмади. Унинг вужудга келиши XIX асрнинг олтиминчи йилларига тўғри келади ва у азалдан инсониятга беҳисоб кулфатлар келтириб, инсонлар ёстиғини қуритган ва ҳаётини яқсон қилган урушнинг ғайринсоний табиатига қарши ўлароқ юзага келган. Гуманитар ҳуқуқ томонидан кўзда тутилган чеклашлар ва тақиқлар қуролли низоларнинг жабрдийдаларини ҳимоя қилиш каби олижаноб мақсад йўлида ўрнатилади. Бундай мақсад борлигининг ўзидек давлатнинг зўравонлиги ва бебошлигига, унинг одамлар ҳаётига, инсоннинг шаъни ва қадр-қимматига бепасанд муносабатда бўлишига монелик билдиради. Гуманитар ҳуқуқнинг амалий кучи шундаки, у қуролли низоларни, уларнинг турларидан қатъи назар, қонун доирасига киритади, ўзи ўрнатган қондаларни бажаришга давлатларни мажбур этади. Аммо ҳанузгача халқаро гуманитар ёрдам олиш ҳуқуқи тўғрисида битим ёки келишув имзоланмаган.

Кейинчалик Халқаро гуманитар ҳуқуқнинг кодификация жараёни жадаллашиб боргани сайин унинг нормалари томонидан ҳимоя қилинувчи шахслар доираси тобора кенгайиб борди. Пировардида, ёрдамга муҳтожларни ҳимоя қилувчи бу каби ташкилотларнинг вазифаси фақат уруш жабрдийдаларига эмас, балки оддий фуқароларга ҳам ёрдам кўрсатиш билан узвий боғлиқлик касб этди. Бу эса Иккинчи жаҳон урушидан кейинги даврга тўғри келди, ўшанда 1949 йилда тўртта Женева Конвенцияси тузилган эди, уларнинг ҳар бири уруш жабрдийдаларининг муайян тоифасини ҳимоя қилишга бағишланди. Шулардан бири гуманитар ҳуқуқ тарихида илк бор тинч аҳолини ҳимоя қилиш билан боғлиқ бўлган муносабатларни тартибга солишга қаратилди.

БМТнинг Болалар жамғармаси (ЮНИСЕФ) ўз сазой-ҳаракатини инқирозли вазиятларда бо-

тезкор ёрдам кўрсатади. Аммо бу дастур фаолияти ҳам қашшоқлик исканжасида яшаётган 1 миллиарддан зиёд инсонни қамраб ололмади.

Бироқ инқироз ёқасига келиб қолган, аҳолиси очлик қаршисида қолган давлатларнинг турли баҳоналар билан халқаро гуманитар ёрдамларнинг йўлини тўсгани ҳолатлари ҳам кузатилган. Агар маълумотларга ишонилса, 1997-1998 йилларда Шимолий Кореяни қамраб олган қурғоқчилик оқибатида келиб чиққан очарчиликдан камида 2 миллион инсоннинг ёстиғи қуриди. 4,7 миллион кишига очарчилик ҳавф солди. Қизил Хоч ва Қизил Ярим Ой жамиятлари Халқаро Федерациясининг Шимолий Корея халқига ёрдам кўрсатиш қақриғи расмий Пхеньянинг қаршиллигига учради. 1990 йилда Эроннинг Гилов провинциясида кучли zilzila юз бериб, 50 миң кишининг ёстиғи қуриган ва бутун-бутун қишлоқлар вайрон бўлган чоғда Эрон ҳукумати халқаро ёрдам сўраб мурожаат қилишга шошилмади. Боз устига, ҳукумат ўз халқини бу синовни мағрурлик, сабр ва қаноат ила енгиб ўтишга қақриди. Ҳукумат хорижда келадиган қўтқарув авиарейсларни тақиқлади, гуманитар ташкилотлар ҳодимларини аралашмасликка қақриди. Бу қарор жуда катта қурбонларга олиб келгач, охир-оқибат Эрон халқаро ҳамжамиятга ёрдам сўраб мурожаат қилди. Тақдир тақозосига кўра, Ер юзиде турли вайронкор табиий офатлар ва касалликлар сони ошиб бормоқда. Бу ҳалокатлар табиий офатлар қурбонларига гуманитар ёрдам кўрсатишга оид мавжуд халқаро тизимнинг самарадорлигини савол остига қўймоқда. Ҳозирги вақтда қуролли можаро қурбонларини ҳимоя қилиш тўғрисидаги 1949 йили қабул қилинган Женева конвенциясига ўхшаш табиий офат қурбонларининг гуманитар ёрдам олишларига оид кўп томонлама шартнома мавжуд эмас. Шу ўринда эслатиб ўтиш керак. Табиий офатга – эпидемия, очарчилик, zilzila, сув тошқинлари, торнадо, тўфон, гирдоб, кўчки, довул, вулкон отилиши, қурғоқчилик ва ёнгинлар кирди.

Табиий офатлар қурбонларига ёрдам кўрсатиш ҳуқуқи бир қатор давлатларнинг миллий қонунчилигида белгилаб қўйилган. Бундан ташқари, офат юз берган тақдирда ёрдам кўрсатиш ҳаракатларини мувофиқлаштиришга оид бир неча минтақавий ва субминтақавий келишувлар мавжуд.

Табиий офат ва турли фавқулодда вазиятлардан жабрланган (ёки бошқа ҳолларда) давлатларга инсонпарварлик ёрдамини кўрсатиш Ўзбекистон Республикаси Президенти, Вазирлар Маҳкамаси томонидан ўша давлатга инсонпарварлик ёрдами кўрсатиш ҳақидаги алоҳида қабул қилинадиган қарор ва фармонларига асосан ташкил этилади. Инсонпарварлик ёрдамлари асосан давлат бюджетидан молилаштирилади. Шунинг таъкидлаш жоизки, **коронавирус пандемияси дунёни забт этган бир пайтда Ўзбекистон кейинги уч ой ичида Хитой, Россия, Эрон, Афғонистон, Қирғизистон, Тожикистон, Озарбайжон каби давлатларга инсонпарварлик юкларини жўнатди. Бундан олдин ҳам Ўзбекистон бу каби амалларда иштирок этган.**

Аммо давлатларнинг гуманитар ёрдам кўрсатишга тайёргарлиги халқаро ҳуқуқда табиий офат қурбонлари уни олишга бўлган ҳуқуқи мавжудлигини англамайди. Янги миң йилликнинг 20 йили ҳам ўтиб бораётки, коронавирусга ўхшаш офатлар қашшоқ мамлакатлар фуқароларини мураккаб аҳволга солиб қўймоқда. Демак, табиий офат вақтида кўрсатиладиган гуманитар ёрдам ҳуқуқини олишга нисбатан муносабатни ўзгартириш вақти келди.

Абдували СОЙИБНАЗАРОВ,
сиёсий шарҳловчи

КАДРИЯТ

Муқаддас Рамазон фазилатлари

Кўкни қизартирган сўнгги
шафақлар,
Уфқ ортига ниҳон бўлган
бу замон.
Соғинч кўзларидан
тўкилган ёшлар
Бир-ла безалганда
гардиши осмон.
Раҳмат хазинасин очқичи
бўлиб,
Кўкка кўтарилди мисоли камон.
Феруза гүмбазли осмон тоқига,
Чиқибдур муборак моҳи

Рамазон!

Аллоҳ таолога беадад ҳамду санолар бўлсинки, ўн бир ойга чўзилган соғинч ва иштиёқдан сўнг ниҳоят ойларнинг султони, эзгулик ва хайр мавсуми, тоату ибодат фасли, саховату дуо, таровеху Қуръон оий бўлмиш муборак моҳи Рамазон ўзининг таровати, саховати ва баракоти билан оламга ташриф буюриб, бошимиз узра раҳмат соябони бўлиб турибди.

Жаннатмакон ўлкамининг мўмин-мусулмонлари ойларнинг энг улуғи ва энг фазилатлиси бўлмиш бу ойни бир олам шодлиғу қувонч билан қутиб олмақдалар. Ҳамма бир-биридан ширин, бир-биридан эзгу орзу-умидлар оғушида. Кимдир Рамазон рўзасини бу йил тўлиқ тутиб, ўттиз кун мобайнида таровехларда Қуръон хатмига сомеъ бўлиб, кўплаб савоб орттириш ниятида бўлса, кимдир бу санокли кунлар мобайнида Қуръони карими тўлиқ ўқиб тушириш илнжиди. Кимдир бу бебаҳо ва бетакрор тоат мавсумида ўзини ҳар томонлама ислоҳ этиб, хатоларни тузатиш, ҳасад, гина-қудурату, хусумат каби маънавий иллатлардан қалбини мусаффо этиб, ўзи учун покиза ҳаёт саҳифасини очишни қасд қилган бўлса, яна кимдир хайрли ишлар учун божра вақтлардагидан кўра кўпроқ ажра савоблар бериладиган бу қимматли фурсатларни ғанимат билиб, меҳру мурувват, саховат ва силаи раҳм каби олижаноб ишлардан имкон қадар кўпроқ захира тўплаш мақсадида Рамазоннинг келишига интиқ.

Ҳа, азизлар, Рамазон мана шундай ўхшаши йўқ, фазилатда тенги йўқ муборак ой. У эзгулик сайли, тоат мавсуми, яхшиликлар мусобақасидир. Ўтган улуғларимиз Рамазонга шундай интиқ бўлишар эдики, ҳатто ойлар давомида «Эй Аллоҳ, бизларни Рамазонга эсон-омон етказ!» дея Яратганга илтижолар қилардилар. Рамазон келиб, унинг ҳар лаҳзасини эзгу амаллар учун захира қилишгач, яна бир неча ойлар давомида «Эй Аллоҳ, биздан Рамазондаги амалларимизни қабул эт!» дея тинмай дуода бўлардилар.

Солиҳ салафларимизнинг Рама-

зонга муносабатлари ана шундай эди. У зотлар бутунбошли йилга Рамазон орқали назар солганлар. Рамазонни йилнинг асоси ва меҳвари деб билганлар.

Раҳмат нафҳаларидан бири Рамазон ойдир. Бу ой бошқа ойларга нисбатан фазилату устунликда бамисоли қуёшнинг бошқа сайёраларга нисбатан устунлиги кабидир. Аллоҳ таоло Рамазон ойини бошқа барча ойлардан олий ва муфассал қилди. Уни кўплаб буюк фазилатлар ва улуғ имтиёзлар билан хослади. Имом Табароний ибн Аббос (розияллоху анҳумо)дан ривоят қилинган ҳадисда Набий (соллаллоху алайҳи васаллам): «Ойларнинг энг афзали Рамазон ойдир», деганлар.

Рамазон ойининг фазилатларини санаб тугатиб бўлмайди. Ислонинг бош манбаи, инсониятнинг қиёматгача ҳаёт дастури Қуръони карим шу ойда нозил бўлгандир. Ушбу ойда ислом тарихига зарҳал ҳарфлар билан ёзилган жуда кўп оламшумул воқеалар содир бўлган. Шу боис бутун дунё мусулмонлари ушбу табаррук ойни солиҳ амаллар ва Аллоҳ розилиғи йўлидаги ибодатлар ойига айлантиришади.

Рамазон Қуръон ойдир. Қуръон билан рўза оий орасидаги мустаҳкам алоқа ва боғлиқликни Рамазоннинг илк куни кириши биланок ҳар бир мусулмон киши ўз қалбининг туб-тубидан ҳис этади. Ва ўта кучли муҳаббат ва қизиқиш билан Роббисининг Китобини мутолаа қилишга киришади. Унинг оятлари борасида тафаккур юрилади. Унда келтирилган қиссалар хабарлардан ибрат олади. Аллоҳ таоло деди: «Рамазон оий – одамлар учун хидоят (манбаи) ва тўғри йўл ҳамда ажрим этувчи ҳужжатлардан иборат Қуръон нозил қилинган ойдир» (Бақара сураси, 185-оят).

Тафсир китобларида келишича, Қуръони карим Рамазон ойининг Қадр кечасида Лавҳи маҳфуздан дунё осмонига туширилган. Сўнгра йигирма уч йил давомида воқеа-ҳодисалар ривожига мувофиқ равишда бўлиб-бўлиб Пайғамбаримиз (соллаллоху алайҳи васаллам)га индирилган.

Салафи солиҳларимиз ҳам бу муборак ойда Қуръони карим учун алоҳида эътибор ва вақт ажратганлар. Фақиҳ олимлар ҳам бу ойда илм билан шугўлланишни бутунлай йиғиштириб ёки қамайтириб, Қуръон мутолаасига иқбол этганлар.

Рамазон хайр-саховат ойдир. Пайғамбаримиз (соллаллоху алайҳи васаллам) бу ойда бошқа ойларга қараганда янада сахийроқ бўлиб кетардилар.

Абдуллоҳ ибн Аббос (розияллоху анху) айтадилар: «Расулulloх (сол-

лаллоху алайҳи васаллам) одамларнинг энг саховатлиси эдилар. Ул зотнинг саховатлари Рамазон ойида – ҳар кеча Жаброил (алайҳиссалом) Ул зотга Қуръонни таълим бериш учун ҳузурларига ташриф буюрадиган пайтларда – айниқса чўққисига чиқарди. Дарҳақиқат, Аллоҳнинг Расули (соллаллоху алайҳи васаллам) одамларга яхшилик билан мурувват кўрсатишда шиддат билан эсаётган шамолдан-да учқурроқ эдилар» (Имом Бухорий ва Имом Муслим ривоятлари).

Шунинг учун ҳам қадимдан мусулмонлар Рамазон кирганда ҳар галгидан саховатлироқ бўлишга одатланганлар. Давлатманд кишилар закотларини ҳам айнан Рамазонда адо этишлари ҳам шундан. Бу ойнинг баракасидан ҳар бир уй баҳраманд бўлиб, мўминлар қалбига хурсандлик ва шодлик кириши учун одамлар алоҳида Рамазонга хос хайру эҳсонлари билан бир қаторда закотларини ҳам шу ойда чиқарадилар.

Бу ой тунги намозлар ва нафл ибодатлар оий ҳамдир. «Пайғамбар (соллаллоху алайҳи васаллам) Рамазон кечаларини ибодат билан ўтказиб чиқардилар. Қачон ойнинг охириги ўн куни келса, оила аъзоларини ва намозга кучи етадиган катта-ю кичикни уйғотардилар (Имом Муслим ривояти).

Рамазон ойидаги тунги намозлар фикҳ истилоҳида «таровех» дейилади. Бу намозни ўқиш барча мусулмонлар учун суннат ҳисобланади. Мусулмонлар ғофил қолиб, бу намозни ўтказиб юбормасликлари керак. Чунки Рамазондаги нафл намозлар учун бериладиган улуғ савоблар бошқа ойларда берилмайди.

Рамазон раҳмат ойдир. Рамазонда Аллоҳ таолонинг раҳмати жўш уради. Имом Муслим ривоят қилган ҳадисда: «Рамазон бўлганда раҳмат эшиклари очилади», дейилган. Рамазоннинг аввалги ўн кунлиги нафақат ойнинг, балки йилнинг «раҳмат кунлари» ҳисобланади.

Рамазон – мағфират оий. Унинг ўртадаги ўн куни нафақат ойнинг, балки йилнинг «мағфират кунлари» ҳисобланади. Рамазон фазилати ҳақида Салмон (розияллоху анху) қилган ривоятда Расулulloх (соллаллоху алайҳи васаллам): «У аввали раҳмат, ўртаси мағфират ва охири дўзахдан озод бўлиш фурсати бўлган ойдир», деганлар.

Рамазоннинг охириги кечаси мағфират кечасидир. Абу Ҳурайра (розияллоху анху) айтади: «Расулulloх (соллаллоху алайҳи васаллам) дедилар: «У (Рамазон)нинг охириги кечасида рўзадорларнинг гуноҳлари кечиради», дедилар. Улар: «Эй Аллоҳнинг Расули, у Қадр

кечасими?» деб сўрашди. Расулulloх (соллаллоху алайҳи васаллам): «Йўқ, лекин ишчи ишини адо этганидан сўнг ажри – ҳақи тўла қилиб берилади», дедилар (Имом Аҳмад ривояти).

Рамазон дўзахдан озод бўлиш ойдир. Рамазон ойида жаннат дарвозалари очилиб, дўзах эшиклари ёпилади. Чунки бу ойда жаннатга кириш учун сабаб бўлган хайрли ишлар ва солиҳ амаллар кўпроқ бажарилади, дўзахга кириш учун сабаб бўлган гуноҳ-маъсиятлар ва ярамас, жирканч, уятли ишлар камроқ содир этилади. Жаннат дарвозалари мусулмонларни хайрли ишларга шошилишга тарғиб қилиб ҳам очилади. Дўзах эшиклари эса гуноҳлардан қайтган, истиғфор айтган, афсус-надомат чеккан, қайта қилмасликка ният қилган ҳолда тавба қилишга тарғиб қилиб ёпилади. Натижада бу ойда вафот этган ва руҳи дўзахга маҳкум қилинган кимсалар бу ойнинг шарофати ила шу ойнинг охиригача дўзахга киритилмай туради. Жаннатнинг барча дарвозалари очилиши Рамазон ойида Ер юзига Аллоҳнинг раҳмати кўп нозил бўлишига ҳам ишорадир. Унинг охириги ўн кунлиги «дўзахдан озод бўлиш» кунлари саналади. Шу билан бирга, Рамазонда ҳар кеча сон-саноксиз кишилар дўзахдан озод қилинади. Имом Термизий ривоят қилган ҳадисда Расулulloх (соллаллоху алайҳи васаллам): «Рамазонда ҳар кеча Аллоҳнинг дўзахдан озод қилинадиган бандалари бор», деганлар.

Рамазон – дуо оий. Рамазон ойининг ҳар кунига қабул бўладиган бир дуо бор. Расулulloх (соллаллоху алайҳи васаллам) марҳамат қилиб дедилар: «Албатта, Рамазоннинг ҳар кунига барча мусулмонлар учун қабул бўладиган бир дуо бор» (Имом Аҳмад, Баззор ва бошқалар ривояти). Агар бу дуо рўза пайтида, айниқса, ифтордан салгина олдин қилинса, мақсадга мувофиқ бўлади. Яна Расулulloх (соллаллоху алайҳи васаллам) айтадилар: «Уч кишининг дуоси қайтарилмайди: адолатли имом, рўзадор то ифтор қилгунича ва мазлумнинг дуоси» (Ибн Можжа, Термизий, Аҳмад ибн Ҳанбал, Байҳақий, Ибн Ҳибдон, Та-ёлисий, Ибн Хузайма ва Исҳоқ ибн Роҳавайҳлар ривояти).

Бу зикр қилинганлар Рамазон ойининг барча фазилатларини тўла қамраб ололмайди, балки мазкур фазилатлар олдида дарёдан айрим томчилар, холос. Йўқса, унинг фазилату хусусиятларини санаб адоғига етказиш мушкулдир.

Интернет материаллари асосида тайёрланди.

ГАЛАБАНИНГ 75 ЙИЛЛИГИ

Мардларни мадҳ этган ҳарбий журналист

Иккинчи жаҳон уруши воқеаларига, жанггоҳлардаги жасорату унутилмас хотираларга эътибор қаратсангиз, фронтда ҳарбий журналистларнинг ўрни қай даражада залворли бўлганига гувоҳ бўласиз. Улар бир қўлида қурол, бир қўлида қалам билан душманга қарши жанг қилган, баъзилари жанггоҳларда ҳалок бўлган. Фронтда бошқа тиллар қатори ўзбек тилида ҳам ўндан зиёд газеталар чоп этилган: «Ватан шарафи учун», «Ватан учун», «Бонг», «Совет жангчиси», «Душманга қарши олға», «Фронт ҳақиқати», «Суворовчи», «Қизил Армия», «Қизил аскарлар ҳақиқати»...

Фронт газеталаридан ташқари армия ва корпусларда ҳам ўзбек тилида газеталар нашр қилинган. Уларда таникли ёзувчи, шоир ва журналистларнинг мақола, очерк ва шеърлари бериб борилган. Жангчи қалам аҳли борки уруш оловига кўкрак тутиб ижод қилган, асарлари ила жангчиларимизга руҳан таянч бўлиб, куч, дадиллик, жасорат бахш этишган.

Илёс Муслим, Назармат Эгамназаров, Ёнгин Мирзо, Ҳабиб Турсунов, Мели Жўра, Йўлчи Билолов, Душан Файзий, Султон Жўра, Султон Акбарий, Ҳамид Файзий, Маъруф Ҳаким, Тўғон Эрназаров, Аширмат Эгамназаров, Шариф Бўлатов, Рустам Абдурахмонов... Бу рўйхат юзларни ташкил этса, ажабмас.

Фронт газеталарида хизмат қилган катта ёзувчиларимиз – Мирзақалон Исмоилий, Назир Сафаров, Зиннат Фатхуллин, Иброҳим Раҳим, Мумтоз Мухамедов, Шухрат, Адҳам Раҳмат, Адҳам Ҳамдам ўзбек жангчиларининг жасоратини ёритишда ёш қалам соҳибларига намуна бўлган. Улар жанг майдонларида, қорли оқолларда, қалин ўрмон ва ботқоқликларда, разведка сўқмоқларида, отишмалар авж олган вайрона шаҳар ва қишлоқларда, ҳатто жанговар самолётларда жангчиларимиз билан бирга бўлишган, уларнинг мардлиги ва қаҳрамонлигини қаламга олган.

Пулемётчи ва ҳарбий мухбир

Иккинчи жаҳон уруши фронт газеталарида хизмат қилган ёзувчи ва журналистларнинг ҳар бири ҳақида китоб тайёрласа арзийди. Мен ўзини «бир умр ҳарбий мухбир», дея таърифлаган жангчи-ёзувчи Адҳам Раҳмат ҳақида сўз юритишни лозим топдим. Бунга сабаб, республикамизнинг турли ҳудудларида бўлиб, уруш қаҳрамонлари тўғрисида мақола тайёрлаш жараёнида, уларнинг яқинлари Адҳам Раҳмат ҳақида тўхталиб, илқ фикрлар билдиришди.

Яъни фидойи ёзувчи нафақат урушда, балки урушдан кейин ҳам умрининг сўнгига қадар Иккинчи жаҳон уруши қаҳрамонлари ҳақида қалам тебратди. Уларнинг хонадонларида бўлиб, урушдан омон қайтганлари билан дилдан суҳбатлашди, қора хат эгаларининг яқинлари билан эса дардлашди, диллашди, қаҳрамонликларини асарларига муҳрлади.

Шоир ва драматург, болалар ва ёшлар адабиётига салмоқли улуш қўшган, республика матбуотининг илқ заҳматкашларидан бири бўлган Адҳам Раҳматнинг ижоди Иккинчи жаҳон урушидан сўнг катта бурилишга юз тутди. У уруш йиллари ва урушдан сўнг умрининг кўп қисмини, ижодий изланишларини она элимизнинг баҳодир фарзандлари жасоратига бағишлади.

Уруш бошланганда Адҳам ака Ўзбекистон радиоқўмитасида муҳаррир бўлиб ишларди. 1942 йилнинг бошида кўнгиллилар қаторида фронтга отланган ижодкор Олмаотадаги кичик командирлар курсида пулемёт бўлими командири бўлиб жангга боришга тайёрлана бошлади. Лекин уни Иванова шаҳридаги ҳарбий-сиёсий мактабга юборишди. У бу ерда ҳарбий комиссар, яъни сиёсий ходим бўлиши керак эди. Бироқ давр талабига кўра, рус бўлмаган бошқа миллат вакиллар учун ҳам ўз тилларида газета чиқариш мажбурияти туғилди. Урушга қадар бир қатор тахририятларда фаолият юритган Адҳам Раҳматга Ғарбий фронтда «Қизил аскарлар ҳақиқати» номи остида газета чиқариш масъулияти юкланди. Шундай қилиб унинг ижодида янги саҳифа – жанговар асарлар ёзиш имконияти очилди.

Дастлаб газетани ёлғиз ўзи юрита бошлаган ижодкорга Иброҳим Раҳим, Ҳамид Файзий, Абдулла Шарафутдинов каби ёзувчи ва журналист қуролдошлари ёрдамга келишди. Ҳарбий тахририят кейинчалик – Наби Жабборов, Маъруф Ҳаким, Ҳаким Ҳусанов, Ғани Маликов каби ҳарбий мухбирлар билан мустаҳкамланди. Улар жанг майдонларида фашистларни доғда қолдириб, ўлимга чап бериб, мардона ғалаба қозонаётган ботир ўзбек ўғлонлари ҳақида жасоратномалар ёза бошлашди. Газета ўз вақтида ва сўнгги жанг тафсилотлари ила чиқиси шарт эди. Бунинг учун қаламкашлар олдинги марраларга бориб, очерк ва хабарлар тайёрлардилар. Гоҳида жанг устидан чиқиб, қўлларига қурол олиб ҳамлага ўтган вақтлари ҳам бўлган. Мана шундай жараёнлардан бирида ҳарбий журналист кичик лейтенант Абдулла Шарафутдинов жангда ҳалок бўлади.

Адҳам Раҳматга ҳам жанггоҳларда ажал нафаси неча бор дахл қилган. Аммо у доимо олдинги маррадаги жангчилар орасида бўлиб, уларнинг

жасоратини лавҳаларга муҳрлашдан чекинмасди. Жангчи ёзувчи ва журналист Назармат ўзининг фронт газеталари ҳақидаги «Адолат жарчилари» номи хотираларида «Қизил аскарлар ҳақиқати» газетасини куйидагича эътироф этади: «Ёзувчи Адҳам Раҳмат урушнинг энг қизғин пайтида 1942 йилнинг августида Ғарбий фронтга келади. Уни жанг майдонидан қўмондонлик қақриб олади ва ўзбек тилида фронт газетасини чиқариши зарурлигини унга буюрадилар... Газета Ғарбий фронтда фашист босқинчиларининг қонли йўлини тўсиб, уларга қақшатқич зарба бераётган ҳамюрт жангчиларимиз орасига етиб боради, уларни олдинги марраларда кеча-кундуз давом этаётган жангларда жасоратлар кўрсатишга чорлайди, жангларда мардлик ва матонат кўрсатаётган ўзбек йигитларининг сеvimли рўзномасига айланади. Улар ўзларининг кундалик жанговар ҳаёти, орзу-умидлари, эзгу ниятлари, она юртларидан келаётган хат-хабарлар ҳақида газетга ёзиб турадилар... «Қизил аскарлар ҳақиқати» жамоаси урушнинг охиригача баҳодир жангчиларимизнинг кадрдон маслаҳатчи дўсти бўлиб қолди, уларни янги жасоратларга олантирди, ғалаба йўлларида озодлик жарчисига айланди».

Умрини уруш қаҳрамонларини ёритишга бахш этган ижодкор Адҳам Раҳмат газетга муҳаррирлик қилиш давомида нафақат очерк ва мақолалар, балки шеърлар ёзар, назмий ижоди билан ҳам жангчилар руҳиятига кўтаринкилик бахш этарди. Ижодкор ўзи ҳақидаги «Бир умр ҳарбий мухбир» номи эсдаликларида бунинг шундай изоҳлайди: «Мен уруш даври ичида «Мени кут», «Шинель», «Фарғона», «Йикит ёвни», «Автоматчилар кўшиғи», «Брянск ўрмонларида», «Оталар мададор», «Гитлернинг мотам кўшиғи», «Онамнинг айтганлари», «Ўғлининг жавоби», «Мардлик меросиди», «Мен ўнлаб шеърлар ёздим. Қизил армиянинг бош сиёсий бошқармаси агитация-пропаганда бўлими менинг «Мени кут», «Сен қаерлик?» каби шеърларимни кўп минг нусхада варақа қилиб босиб чиқарди ва барча фронт жангчиларига тарқатди. Совет армияси марказий уйининг топшириғи билан «Қизил аскарлар қуйлайди» номи тўплам туздим. Бу китоб ҳам кўп нусхада босилиб чиқди...»

Умрини уруш қаҳрамонларини ёритишга бахш этган ижодкор

Адҳам Раҳмат газетга муҳаррирлик қилиш давомида нафақат очерк ва мақолалар, балки шеърлар ёзар, назмий ижоди билан ҳам жангчилар руҳиятига кўтаринкилик бахш этарди. Ижодкор ўзи ҳақидаги «Бир умр ҳарбий мухбир» номи эсдаликларида бунинг шундай изоҳлайди: «Мен уруш даври ичида «Мени кут», «Шинель», «Фарғона», «Йикит ёвни», «Автоматчилар кўшиғи», «Брянск ўрмонларида», «Оталар мададор», «Гитлернинг мотам кўшиғи», «Онамнинг айтганлари», «Ўғлининг жавоби», «Мардлик меросиди», «Мен ўнлаб шеърлар ёздим. Қизил армиянинг бош сиёсий бошқармаси агитация-пропаганда бўлими менинг «Мени кут», «Сен қаерлик?» каби шеърларимни кўп минг нусхада варақа қилиб босиб чиқарди ва барча фронт жангчиларига тарқатди. Совет армияси марказий уйининг топшириғи билан «Қизил аскарлар қуйлайди» номи тўплам туздим. Бу китоб ҳам кўп нусхада босилиб чиқди...»

Мен Ўзбекистон телеграф агентлигининг фронтдаги махсус мухбири ҳам эдим. Мен ЎзТАГга ўзбек жангчиларининг жасорати ҳақида материаллар юбориб турдим. Шу давр ичида «Қизил Ўзбекистон» газетасида фронтдан юборган очерк ва жанговар лавҳаларим босилиб турди.

Фронтимиз қўшинлари ҳужум жангларини давом эттириб Смоленск, Минск, Каунас шаҳарларини озод қилиб, Шарқий Пруссияда жанг олиб бориб, урушни Кенигсберг шаҳрида тамомлади. Газетамизнинг охириги сони 1945 йилнинг 31 июль кунини чиқди.

Мен урушдан келгандан сўнг, ўзбек халқи фарзандларининг Ватан урушидаги иштироки ва улар кўрсатган жасорат ҳақида асарлар ёзишга киришдим. 1967 йили «Брест лавҳалари» ва «Оқолдан овозлар» китобим учун республика конкурси мукофотига сазовор бўлдим. 1976 йилда мен А.А.Фадеев мукофотининг лауреати деган унвонни олдим ва СССР Мудофаа министрилигининг дипломи билан мукофотландим».

Иккинчи жаҳон уруши жанггоҳларида пулемётчи ва ҳарбий мухбир бўлиб қатнашган ёзувчи Адҳам Раҳмат умрининг сўнгига қадар хотира дарди билан яшади. Унга қуролдош юртдошларидан ва уларнинг оила аъзоларидан хатлар келиб турарди. Унинг оиласига қолдирган ижодий меросида шундай мактублар алоҳида ўрин эгаллаган.

Урушда кўплаб баҳодир дўстларидан ажралган ёзувчи уларни ёдга олганда юраги ёнар, уйда ўтиролмасдан қўлига қалам олиб йўлга отланарди. «1969 йилнинг ноябрида қуролдош ҳамкасб дўстим Адҳам Раҳмат билан Брест шаҳрига келдик, дея ўз хотираларида эслайди ёзувчи Назармат. – Мақсадимиз ўзбекистонлик жангчиларимизнинг Брест қалъаси ва бу вилоят ерларида урушнинг дастлабки кунларида кўрсатган жасоратларини ёзиш эди...»

Дарҳақиқат, Адҳам Раҳмат урушдан кейин ҳам бир лаҳза бўлса-да тинмади, юрт кезди, уруш қатнашчилари оилаларида бўлди, ҳаёти ва ижодини жанг лавҳаларига бағишлади. У ўзи ёзганидек, бир умр ҳарбий мухбир бўлиб қолди.

Зулфия ЮНУСОВА, «Vatanparvar»

МОЗИЙДАН САДО

АЛПОМИШНИНГ ЖАСОРАТИ

ёхуд сурхондарёликларнинг Иккинчи жаҳон урушига қўшган улкан ҳиссаси

Алпомишнинг бир замонлар ҳеч ким кўтара олмайдиган ёни қўлга олиб, бир зарбадаёқ тоғ чўққисини кўчириб юборгани тилларда дoston бўлган. Бироқ ўзбек элининг жасорат ва фидойиликлари бу билан тугамади. Билъакс, бошланди.

Одам бир нарсага қаттиқ берилиб кетса, ҳаёт билан ҳаёл, тасаввур аралшиб кетар экан. Иккинчи жаҳон уруши тўғрисида маълумотларни тўплаш, суратлар топиш, экспонатлар йиғиш билан машғул бўлдик. Улар билан бўлиб Иккинчи жаҳон уруши кўз олдимда гавдаланади. Ҳозир ҳам кўзга кўринмас вирус билан курашяпмиз. Кошки бу коронавируснинг қиёфаси бўлса, шартта ушлаб, яқсон қилсанг.

Гапнинг индаллосига кўчса, яна мавзуйимиз Иккинчи жаҳон урушидаги ғалабага Ўзбекистоннинг қўшган ҳиссаси. Бу гал Сурхондарё вилоятида олиб борилган ишлар тўғрисида тўхталамиз. Иккинчи жаҳон урушида вилоят аҳолисининг ғалабага қўшган ҳиссаси Алпомишнинг жасоратидан асло кам эмас. Улар ҳануз аждодларига эш. Гап исботи билан. Келинг, аниқ маълумотларга таянайлик.

Сурхондарё вилояти мудофаа ишлари бошқармаси ҳодимлари томонидан Иккинчи жаҳон урушига тааллуқли турли хилдаги экспонатлар тўпланиб, ҳужжатлар, буюмлар, анжомлар ва фотосуратлар жамланди. Тўпланган маълумотларга асосланган бўлсак, тўрт йил давом этган уруш даврида 53 365 нафар сурхондарёликлар фронтга жўнатилган. Шулардан 11 000 нафари жангда ҳалок бўлиб, яқинлари қоракат олди.

Урушнинг бошларида вилоятнинг 18-ҳарбий ўқув пунктида мутахассислар армия учун жангчилар тайёрландилар. Ҳарбий-ўқув пунктида 5 000 дан ортиқ пулемётчилар, миномётчилар, танкака қарши қирувчилар тайёрланди. Бир вақтда мудофаага кўмаклашувчи ташкилот йўл-йўриғи билан 18 000 ҳарбий мутахассис тайёрланган.

1942 йил 6 та махсус аёллар ва қизлар бўлинмалари тузилди. Бир йил ичида 246 нафар ўқувчи қиз тайёрланди. 1942 йил Термиз шаҳридан 20 инженерлик қўшинларида хизмат қилиш учун фронтга жўнатилди. Қизил Хоч ва Қизил Ярим Ой жамиятлари кўрсатмаси билан 25 та санитар дружинаси тузилди. Уларда 260 нафар ҳамшира ва фельдшер тайёрланди.

Урушнинг энг оғири биринчи кунларида бўлди. Масалан, Брест қалъасини мудофаа қилишда сурхондарёлик Таня Панкратова ҳалок бўлди. Ушбу урушнинг биринчи кунлари фожиаси, талафотлари ва ҳужумга ўтиш воқеаларини ҳикоя қилувчи экспонатлар Сурхондарё вилояти тарихи ва маданияти давлат музейида мавжуд.

Ўша даврда кўпгина расмлар ўз асарларини яратдилар. Козловнинг «Охирги граната», О. Краваноговнинг

«Курск ёйи» кўчирма нусха асарлари яратилди. Сурхондарёликлар Сталинград остоналаридаги жангларда муваффақиятли қатнашди. Шулардан Р. Зокиров, В. Новиков Рига ёнидаги жангларда, А. Қайсаров Курск ёнидаги, Ж. Тўраев ва бошқалар жангларда ҳалок бўлишди. Б. Эшонқулов, А. Гоголева-Карченко, Ю. Нормуродов Берлинни штурм қилишда қатнашдилар.

Иван Колодий (1912 – 1954) ҳақида икки марта Совет Иттифоқи Қаҳрамони генерал П. Батов ўзининг «Ҳарбий сафарлар ва жанглар» номли китобида ҳикоя қилади. У илғор отрядлар сафида Днепр дарёсини кечиб ўтишда қатнашди. Шарқий қирғоқни кечиб ўтиш вақтида қайиққа снаряд тегиб, парчаланиб кетади. Алоқачи елкасидан оғир яраланади, лекин қирғоққа сузиб бориб, рацияни жойлаштириб, нариги қирғоқдаги батареяларимизга кўшиннинг муҳим ўт очиб нуқталарининг координатларини беради. Батареялар ишончли маълумотларни олгандан сўнг душманнинг 16 та ўт очиб нуқтаси, 3 та немис батареяси, 60 та фашистни яқсон қилди.

И. Колодийнинг шахсан ўзи қарши ҳужумга ўтиб, 15 фашистни ўлдирди. Ярадор бўлишига қарамасдан госпиталга ётишдан бош тортиб ва сафда қолди. Днепр дарёсини кечиб ўтишдаги қаҳрамонлиги учун унга «Совет Иттифоқи Қаҳрамони» унвони берилди. Ф. Волков, И. Колодий, Л. Любимов, К. Проценко, С. Чернышев, А. Шамкаев «Совет Иттифоқи Қаҳрамони» унвонини олди. Уч киши – Н. Орешников, А. Тикачёв, Р. Тўқаев «Шухрат» ордени соҳиби бўлишди.

Фронтга кетганларнинг жойини уларнинг оналари, турмуш ўртоқлари, қизлари ва ўспирин ўғиллари эгаллашди. Ўқув курсларида 135 нафар қиз тракторчи қилиб тайёрланди. Юртдошларимизнинг кўпчилиги шахсий жамғармасини самолёт, танк қурилиши учун топширди.

Шундай инсонлардан бири Қораев фронтдаги етишмовчиликлар учун берган пул миқдори айтиб ўтилган. Бундан ташқари, сурхондарёликлар бегона болаларга ғамхўрлик қилишда ҳам ўз ҳиссаларини кўшишган. Шерободлик Эгамберди Қувватов уруш йилларида ота-онасиз қолган 5 нафар болани ўғил қилиб олган. ДЕПО ишчиси Закия Содиқова 2 нафар етим болани ўз тарбиясига олди. Эвакуация қилинган 20 000 фуқаро сурхондарё вилоятига жойлаштирилди.

Вилоят аҳолиси фронт учун иссиқ кийим, мева, гўшт, буғдой ва бошқа маҳсулотларни йиғиб, етказиб турди. Қизил армияга 9 минг жуфт пўстин, 64 минг мўйнали нимча, 100 минг жуфт мўйнали жунли қўлқоп, 20 мингдан кўпроқ пийма, миллион рубль пул йиғиб юборилган.

Вилоят уруш даврида 210 минг тонна пахта, 15 минг центр гўшт, 50 минг центр гуруч, 1 700 тона қоракўл тери, 360 тонна пилла топширди. Шунингдек, 6 минг бош қорамол, 800 минг тоннадан ортиқ буғдой ва ёрма, 20 тонна мой ва бошқа озиқ-овқат маҳсулотлари жўнатилган. Вилоят театрлари концертлар қўйиб, мудофаа учун маблағ йиққан. Ўзбек артистлари фронтларга бориб, концертлар қўйишган.

Уруш даврида ҳамма саноатлар қайтадан қурилиб, фронтга йўналтирилган. Вилоятнинг нефть бўйича мутахассислари ишлаб турган Хаудак, Учқизил нефть конларидан ташқари, янгидан топилган Кокайди ва Лалмикор нефть конларини ўзлаштирган. 1942 йилдаги нефть ишлаб чиқариш 1941 йилдаги билан таққосланса 25 фоиз, 1943 йилда эса 57 фоиз кўпайган. Сурхондарё вилояти республикамизда ишлаб чиқарилган нефтнинг 70 фоизини берган. Уруш даврида Шарғунда кўмир қатламлари кони очилиб, кўмир қазиб чиқарилган. Сурхондарё саноати ва қишлоқ ҳўжамаси 1941–1945 йиллар қолоқлашиб қолмай, режаларни юқори даражада бажарганлар.

Бу ҳақдаги батафсил маълумотлар билан танишишни истаганларни Сурхондарё вилояти тарихи ва маданияти давлат музейига таклиф қиламиз. Унда уруш даврини эслатувчи ашёлар: автомат, станокли пулемёт «Максим» ва ёрдамчи воситаси, сапёр куракчаси, офицерлар ва солдатлар кийими музей фондида сақланмоқда.

Зеро, ўтмиш билан юзлашиш ҳар қандай кишини сергаклантиради. Тарихнинг ўзи бир муаллим. Шу кунларда Иккинчи жаҳон уруши даврида юртимизда илм-фан, таълим, маданият, санъат, кино, адабиёт ва ҳарбий матбуот борасидаги изланишлар анчайин жадаллашди. Биз тўплаётган маълумотлар ҳам бир сидра яхлитланиб, кўзни қувонтира бошлади. Шу мавзуда биргаликда изланишлар олиб бораётган Қуролли Кучлар академияси докторанти подполковник Адхам Нуруллаев (сурхондарёлик) билан компьютерда кўп ишлаб, кўзимиз толиққан маҳал турникка тортилишга чиқамиз. Тоza ҳавода биров тин олиб қайтарканмиз, сўраганларга иммунитетни кўтариб келаяпмиз, деймиз. Кўнглимизга таскин берадигани қилаётган ишларимиз ёшларимизнинг маънавий иммунитетини кўтаришга, Алпомишга эш авлоднинг камол топишига ҳисса бўлиб қўшилишига умидвормиз. Бу йўлдаги зиёлиларга куч-қувват тилаб, яна ишга киришамиз.

Азиз НОРҚУЛОВ,
«Vatanparvar»

ОГОҲЛИК – ДАВР ТАЛАБИ

« Бугун бутун дунё COVID-19 касаллиги билан курашиш учун ҳаракат қилмоқда. Пандемия Марказий Осиё халқлари учун қанчалик таниш? Тарих аввал бундай вазиятга дуч келганми? Куйида XIX – XX асрларда Туркистонда юз берган эпидемиялар, хусусан, вабо тарихи ҳақида маълумот берилади.

7 апрель Бирлашган Миллатлар Ташкилати (БМТ) томонидан Бутунжаҳон саломатлик куни дея эълон қилинган. 1948 йил шу куни Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилати (ЖССТ) устави кучга кирган кун 1950 йилдан бошлаб халқаро сана сифатида нишонланиб келинмоқда. ЖССТ ҳар йили мазкур сана муносабати билан махсус мавзуда тарғибот-ташвиқот ишлари олиб боради. Масалан, ўтган йили «Соғлиқни сақлаш хизматлари кўрсатишнинг умумий қамрови» мавзусида тарғибот қилинган эди.

Бу йилгиси ўзгача бир вазиятга тўғри келдики, бутун дунё COVID-19 касаллиги билан курашиш учун ҳаракат қилмоқда. Ҳозирга келиб тўрт миллиард одам бутун дунёда изоляцияда қолмоқда. Афсуски, бу касаллик бугун Марказий Осиёни, жумладан, Ўзбекистонни ҳам четлаб ўтмади. Бугунга келиб Ўзбекистонда касалликни юқтириб олганлар сони 1500 тадан ошиб кетди, 5 нафар бемор вафот этди. Мана шундай вазиятда қутилган бу йилги Бутунжаҳон саломатлик куни муносабати билан бугунги мақоламизни XIX–XX асрларда Туркистонда юз берган эпидемиялар, хусусан, вабо (холера) эпидемияси тарихига қисқача назар ташлашга бағишлаймиз.

XIX аср биринчи чорагида Ҳиндистонда пайдо бўлган вабо – ингичка ичакнинг зарарланиши, интоксикация, умумий аҳволнинг оғирлашуви ва организмнинг сувсизланиши билан давом этадиган ўткир инфекцияни касаллик; ўта хавфли ичак касалликларидандир. Турмуш шароити оғирлашгани сабабли аҳоли бошқа ерларга кўчиб кета бошлайди. Натижада, Европа, кейинчалик Бирма, Хитой, Эрон, Афғонистон, Япония ҳамда Россияга тарқаб кетади. Туркистон ўлкасига эса, асосан, Эрон, Афғонистон ва Россия орқали кириб келади. Россияда вабо 1823 йилдан 1925 йилгача 55 марта қайд этилди.

Туркистон ўлкасида 1872 – 1923 йиллар орасида холера эпидемияси такрорланишдан тўхтамади. Уша йиллар оралиғида 12 марта холера эпидемияси Туркистон ўлкасини қамраб олди. Марказий Осиёда бу эпидемиялар ўзига хос шароитда юзага келди. 1865 йил руслар томонидан Тошкентнинг эгаланишидан кейин 1867 йилдан бошлаб Марказий Осиёнинг руслар томонидан эгалланган ҳудудларида Туркистон генерал-губернаторлиги ташкил этилди.

Шу пайдан бошлаб Туркистон Россиянинг ажралмас қисми сифатида тўғридан-тўғри бошқарув маъмуриятига бўйсунар эди. Туркистонда ҳам ўша даврга хос бўлган колониялардаги ҳудудларни сегрегация қилиш амалиёти жорий этилди. Бу нарса Тошкентда ҳам амалга оширилди. Бунда Бўзусу канал шаҳарни икки қисмга, европаллиқлар ва маҳаллий аҳоли яшайдиган қисмга ажратиб турарди. Аммо 1872 йилги эпидемия

КОРОНАВИРУС – ЭНГ ҚЎРҚИНЧЛИСИ ЭМАС

МАРКАЗИЙ ОСИЁДАГИ ЭПИДЕМИЯЛАР ТАРИХИ

сегрегация сиёсатини қайта кўриб чиқиш ва ўзгартириш зарурати етиб келганини кўрсатиб берди.

Чунки «кўринмас махлуқ» чегара билмас, миллат, дин танламас эди. Уша даврда соғлиқни сақлаш тизимининг катта қисми фақат кўмачилар ва уларнинг оилаларигагина кўрсатилар, маҳаллий аҳолига эса жуда кам ўрин ажратилган эди. Шундай шароитда 1880-йиллар охирида бир неча прогрессив қарашдаги ва немиш ижтимоий тиббиётдан руҳланган рус шифокор аёллари Черняевда маҳаллий аёллар ва болалар учун 10 – 20 ўринли кичик диспансерлар ташкил қилишга рухсат олди. Аммо ўша пайтларда гигиена масаласи ҳам оғриқли муаммо эди.

1872 йилги, кейин 1892 йилги эпидемиялар колониал соғлиқни сақлаш тизимининг ўзгартирилишига олиб келди. Расмийлар аҳолини ушбу дахшатли вабодан хабардор этиш учун аънанавий жамиятнинг турли устунларига, оқсоқоллар, имомлар ва ҳоказоларга мурожаат этишга мажбур бўлди. Вабонинг авж палласи Туркистонда 1872 ва 1892 йилларга тўғри келди. 1872 йилги эпидемия 72 205 нафар одамни олиб кетган бўлса, 1892 йилгисидан 47 520 киши ҳалок бўлди. Ўликларнинг аънанавий дафн қилиш мақсадида яширилиши вафот этганлар сонининг аниқ ҳисоб-китобини олишга имкон бермаган.

Тошкент марказ билан иқтисодий алоқалар кучлиги сабабидан энг кўп касаллик қайд этилган шаҳар бўлди. Қиёслаш учун, 1865 йилда Тошкентда 70 минг аҳоли истиқомат қилар эди. Бу рақам 90 йилга келиб 107 705 маҳаллий аҳоли, 12 981 рус миллатига мансуб аҳоли ва 10 289 нафар рус ҳарбийларини ташкил этарди. Туркистоннинг марказий вилоятлари камроқ зарар кўрган бўлса-да, 1892 йилга келиб бу ерларда ҳам 38 минг кишини ҳаётдан олиб кетди.

Уша пайтларда касалликнинг кенг ёйилиб кетишига темир йўл хизматининг ишга туширилиши ҳам сабаб бўлди. Жумладан, 1888 йилда Каспийёрти темир йўли Самарқандгача етиб кел-

ди. 1892 йилги эпидемия мазкур темир йўл орқали Эрондан кириб келди.

Темир йўл орқали Туркистонга табиб келтирилган йўловчилар йилдан-йилга ошиб борди: 1899 йилда 442 900 йўловчи, 1907 йилда 1 934 162 нафар, 1908 йилда 2 709 926 нафар ва 1909 йилда 2 981 953 нафар йўловчи олиб келинди. XX аср бошига келиб вабонинг тарқалиши шимолдан жанубга, ғарбдан шарққа қараб кенгайиб борди. Россиянинг маркази ва ғарбидаги эпидемик вазият Туркистонга ўзи билан касалликни олиб келган йўловчилар оқимига сабаб бўлди. 1908 йилдан 1921 йилгача юз берган тўртта холера эпидемияси Россиядан келган эди.

«ВАБО ИСЭНИ»

1892 йил содир бўлган вабо нафақат тиббий-санитар инқирозни, балки сиёсий-ижтимоий инқирозни ҳам келтириб чиқарди. Уша йили Тошкентда тарихга «Вабо исэни» номи билан кирган қўзғолон бўлиб ўтди. 1892 йил 2 июнь куни «Туркестанские ведомости» газетасининг 22-сонидан касаллик тарқалиши муносабати билан унинг олдини олиш мақсадида барча амал қилиши лозим бўлган чора-тадбирлар ҳақида рус ва ўзбек тилларида маълумотлар эълон қилинди.

Зудлик билан генерал-губернатор Александре Вревски касалликка қарши кураш комиссияси тузишни ва Европа шаҳарларида амалда бўлган чораларни қўллашни буюрди. Уша пайтларда эпидемияларга қарши курашнинг асосан эмпирик, яъни тажрибадан ўтган, аммо илмий асосга эга бўлмаган усулларидан фойдаланилар эди. Кўпинча касаллар шифохонага ётқизилмади ва бу касаллик хавфини янада кучайтирди. Тиббий воситаларнинг етишмаслиги, инсон ресурсларининг камлиги вабога қарши курашни

қийинлаштирди.

Исэнининг бошланишига мустамлакачи ҳукумат томонидан кўрилган мажбурий чоралар сабаб бўлди. Улар дафн маросимларини тақиқлаш, оҳак ва симоб хлорид билан мажбурий дезинфекция қилиниши, жасадлар, буюмлар ва шахсий жиҳозларнинг ёқиб юборилиши кабилар эди. Бундан ташқари, шаҳардаги 12 та эски қабристон беркитилиб, ўрнига тўртта янги қабристон очилиши эълон қилинди. Амалда эса биттаси очилди. Шаҳардан чиқиб кетиш тақиқланди. Бозорларнинг ёпилиши асосий даромади савдодан бўлган маҳаллий аҳолининг аҳволини оғирлаштирди.

Касаллик тарқалишидан бир неча кун ўтиб эски шаҳарда жазо амалиётида қатнашган рус ҳарбийлари ва уларнинг оиласи яшаётган маҳаллаларга ҳам кириб борди. Эски шаҳарда Чор ҳукумати маъмуралининг дезинфекция мақсадида симоб хлориддан катта миқдорда фойдалангани сабабли аҳоли орасида заҳарланиб, ўлиш ҳолатлари кузатилди. Бу эса қўзғолон бошланишига сабаб бўлди. Юқорида айтганимиздек, мажбурий дезинфекция, касалланган фуқаролар буюмларининг ёқиб юборилиши, вафот этган кишиларнинг жаноза маросимларисиз, умумий қабрларда оҳак солиб кўмиб юборилиши аҳоли орасида кучли норозилик келтириб чиқарди.

«Вабо исэни» мустамлакачи ҳукумат бошқарувининг зўравонлик ва мажбурлашга асослангани яна бир бор кўрсатиб берди. Ваҳоланки, бу пайтга келиб бактериология соҳасида етарли ютуқларга эришилган, ҳатто вабога қарши вакцина ишлаб чиқилган эди. Аммо Чор ҳукумати вакцинани ишлатишдан бош тортади. Холера ҳақида етарли тасаввурга эга бўлмаган маҳаллий аҳоли эса унга хурфот назари билан қаради ва базийда империалистларнинг қуроли сифатида баҳолади.

Бир қарашда қўзғолон вабога қарши кўрилган чораларга қарши кўтарилгандек тасаввур уйғотса-да, унинг сабаблари чуқурроқ эди. Чор маъмуриятининг бошқарувида сиёсати ва миллий зулмига, репрессив ва мустамлака аҳолисининг эпидемия пайтларида ҳимоя қилишга қодир бўлмаган бошқарув маъмуриятига қарши кўтарилган қўзғолон эди.

Вабо ва коронавиралар орасидаги вақт, ижтимоий муҳит ва сиёсий тузумлар турлича бўлса-да, уларнинг ўхшаш тарафи чегара билмаслигидир. Нафақат чегара, балки тил, дин, ирқ танламаслиги, бойу камбағаллигига қарамаслигидир. Мана шундай мураккаб вазиятларда ҳукумат томонидан тўғри қарорлар қабул қилиниши ва одамларнинг бу қарорларга тўғри муносабат билдириб, айтилган чораларга амал қилиши муҳим омил эканини унутмаслик лозим.

ҚАҲРАМОНЛИК УНУТИЛМАЙДИ

“ Жаҳон урушлари (айниқса, Иккинчи жаҳон уруши) узок тарихга айланиб бораётган бўлса-да, биз унинг юртимиз, меҳнаткаш халқимиз, мард ва жасур ўғлонларимиз ҳаётига нақадар оғир кунларни солганини асло унутганимиз йўқ.

Осмонимиз мусавфотилиги жонини аямаган, урушнинг бало-ю офатларини ўз кўзи билан кўрган, кўлига қурол олиб, она заминини мардонавор ҳимоя қила олган ватандошларимизни бир лаҳза бўлсин эсдан чиқармадик.

Ана шундай Ватан тақдирини ўз тақдири деб билган юртдошларимиздан бири – 1922 йилда Самарқанд вилоятининг Қўшрабат тумани Қорақўзи қишлоғида туғилган ва ҳозирда шу ерда яшаб келаётган Иккинчи жаҳон уруши қатнашчиси Амир Саксонов. У ўзининг урушга жалб қилинишини ва жанглардаги аччиқ, оғир, изтиробли давларини шундай хотирлайди:

– 1942 йил ёз ойларида Иштихон район комиссариатидан чақирув хати келди. Военкоматга бизларни олиб кетгани ўрис сержантлар келган экан. Улар хатловга ола бошлади. Ўша вақтларда туғилганлигим тўғрисидаги ҳужжатларим бўлмаган. Мени 1922 йилда туғилган, деб рўйхатга олишган экан. Бизлар оилада 5 нафар: акам, укам, опам, синглим ва мен бўлганмиз. Акам Узоқ Саксонов ҳам уруш қатнашчиси бўлиб, урушдан яраланиб, оёқ-қўлларидан ажралиб, қишлоғимизга қайтиб келди. Укам Кўмак Саксонов 1943 йил урушга кетиб, жангда ҳалок бўлган. Бизларни дастлабки ҳарбий хизматга қақриш 1942 йили Боғизағон ҳарбий гарнизонида бўлган. У ердаги бир ойлик машқлардан сўнг Каттақўрғонда уч ойча снайперчиликни ўргатиб, жангга олиб кетишди. Қатнашган илк жангим жуда қийин кечган. Оғир яраландим. Уч ой даволандим ва яна сафга қайтдим. Украина, Белоруссияни фашистлардан озод қилишда қатнашдим. Украина учун бўлган курашда разведкачилик қилиб, тунда фашистларнинг турар жойини аниқлаб қайтганман. Польша ерларидаги урушларнинг бирида 6 нафар фашист аскарини гуруҳимиз билан бирга асир олганмиз. Ўша ердаги кейинги бир жангда яна чап бикинимдан яраланиб, госпиталга тушдим.

ЁНИМИЗДАГИ ТИРИК АФСОНАЛАР

Жуда қийин дамлар эди. Бир дақиқа ҳушёрликни қўлдан бой бериш ўлим билан тенг эди. Фронтда ҳам, фронт ортида ҳам очарчилик ҳукм сурарди. Жанглардан чарчаб, ўзини ўзи отганлар ҳам бўлган. Ниҳоят, 1945 йил май ойида уруш тугади. Мен ғалабадан кейин ҳам уйга қайтмадим. 1945 йилнинг июнь ойларида Узоқ Шарқда совет давлати чегараларини бузиб, тез-тез ҳужум уюштириб турган японларга қарши жангга отландик...

Отахоннинг чуқур қайғу билан сўзлаб берган ҳикояси мазмунидан уруш оловининг энг қайноқ, даҳшатли нуқталарида жанг қилганлигини, разведкачи, снайперчи каби

муҳим вазифаларни зиммасига олганлигини билишимиз мумкин. Қайта-қайта яраланишлардан сўнг ҳам қўлига қурол олиб, жанг қилишга куч топа олган бу инсоннинг кўрсатган жасоратлари таҳсинга лойиқ.

1947 йил шарқий чегаралар ҳимоясидан Ватанига қайтган до-юрак жангчи Амир Саксонов умрини чорвачиликка бағишлади. Ҳалол меҳнат қилиб, фарзандларини вояга етказди. Отaxon шу йил ўғил-қизлари, нева-чеваралари қуршовида 101 ёшни қарши олди. Аммо ёш авлодни тинчлик, осойишталик замонида эзгу мақсадлар йўлида бир тану бир жон бўлиб меҳнат қилишга чорлашдан, уларга тўғри йўл кўрсатишдан асло тўхтагани йўқ.

Майор Шерзод ЯВМУТОВ, Тоифаланган объектларни қўриқлаш кўшинлари кўмондонлиги

Андижонга қайтиб учолмаган қуш

“ Иккинчи жаҳон урушининг тугаганига 75 йил тўлмоқда. Шу муносабат билан ҳар йили ушбу санани муносиб кутиб олиш, ҳалок бўлган жангчиларни хотирлаш, борларини эса эъозлаш яхши анъанага айланган. Фактларга назар ташлайдиган бўлсак, Иккинчи жаҳон урушидаги жангларда 500 дан ортик ёзувчи-шоирлар қаҳрамонлик кўрсатган ва бунинг учун юксак мукофотлар билан тақдирланган. Улардан 250 нафари жангдошлардан қайтиб келмади. Улар орасида ўзбекистонлик ижодкорлар ҳам бор эди. Шулардан бири Султон Жўрадир.

Султон Жўра урушнинг биринчи кунлариданоқ кўнгиллилар сафида фронтга отланади. Кўнглида инсоният оромини бузган машъум уруш оловини ўчиришдек олий мақсад билан жангга кирган ижодкор ҳар доим илғорлар сафида бўлди. Афсуски, душман билан бўлган аёвсиз жангларнинг бирида қаҳрамонларча ҳалок бўлди. У қуролдош дўстлари хотирасида жасур жангчи, оқкўнгли ва самимий инсон сифатида бир умрга муҳрланди. Ўшанда 1943 йилнинг 14 ноябри эди.

Султон Жўра ҳассос шоир, шу билан бирга оилапарвар турмуш ўртоқ, фарзандларининг меҳрибон отаси эди. У оловли нуқталарда қон кечиби, ҳаёт-мамонт учун курашса-да, бир дам оиласини, фарзандларини, туғилиб ўсган она шаҳри – Андижонни унутмади. Доим уларни соғиниб, уларга талпиниб яшади. Шоирнинг бу эзгу истаги унинг «Соғинчли салом» каби шеърларида ўз аксини топди:

*Ҳой, жанубга учган қуш,
Кел ёнимга бирпас туш!
Қизларимга хат берай,
Андижонга қараб уч!..*

*Гиргиттон қизчаларим,
Думалоқ юзчаларим...
Шу жаллод фашистлардан
Жон учун жон оламан,
Қон учун қон оламан.
Хуллас, фашист ёвларни
Тор-мор этиб батамом
Сўнгра жигарбандларим,
Ёнингизга қайтаман.*

Унинг «Соғиниб» шеъри ўғли Баширга атаб ёзилган бўлиб, унда ҳам ана шундай азобли айрилиқ тараннум қилинади. Шоир бу шеърларида душманга бўлган нафратини тўкиб солиш билан бирга ёруғ кунларга бўлган илнжи ва ишончини ҳам ифодалайди. Келажақдаги орзу-мақсадлари фарзандлари билан боғлиқлигини кувониб ташкидлайди. Аммо у урушдан тирик қайтмади, ўзи орзу қилганидек, Андижонга қайтиб келиш насиб қилмади унга.

Бир ҳақиқат борки, қаҳрамонлар асло ўлмайди, улар халқ, миллат хотирасида абадий яшайверади.

**Бухориддин МАМЕДОВ, филология фанлари доктори, Қуролли Кучлар академияси профессори,
Подполковник Шоира МИРАБДУЛЛАЕВА**

ЎРНАК

Болалигимни яхши эслаймман. Амаким – Иккинчи жаҳон уруши қатнашчиси, II гуруҳ ногирони, бошланғич синф ўқитувчиси Мираслон Мирҳожиев ярим асрга яқин Зангиотадаги 27-умумтаълим мактабда фаолият кўрсатган.

Амаким урушда бир қўлдан ажраган. Доим елкасига «пиджак» ташлаб юрарди.

Ўта маданиятли, чуқур билимли, маънавияти кенг инсон эди. Гарчанд у кишининг аёли Минавар опоқимиз

эрта оламдан ўтган бўлса-да, амаким доим дазмолланган, тоза, озода кийимда юрарди. Кенг, шинам айвондан ичкари хонага ўтиларди. Тўрда диван, иш столи, курсилар, жавонда қатор китоблар, уруш фахрийлари, мактаб, педагог ва ўқувчилар жамланган альбомлар.

Амаким жуда чиройли, хатосиз ёзар эди, ўтмиш, уруш даҳшатлари ҳақида бир неча дафтарларни тўлдирган эди...

Ўтган асрнинг 70-йилларида амаким Вали Ғофуров, Ғози Тўраев, Баҳром Тожибоев, Абдуғаффор Йўлдошев, Латиф Охунов, отам Мирусмон Мирҳожиев ва яна ўша пайтнинг бошқа кўп таниқли олим, ёзувчи, педагоглари билан турли тадбир, учрашув уюштириб туришарди. Ҳар шанба, якшанба кунлари улар тўпланиб дийдорлашар, мактаб ва турли ўқув юртларида ёшлар билан давра суҳбатлари ўтказишар эди.

Афсуски, мен амакимнинг биронта ҳам кундаликларини ололмаганман.

Фахрий педагог, уруш қаҳрамони Мираслон амаким ҳукуматимиз томонидан кўплаб орден ва медаллар билан тақдирланган.

Ўтганларнинг ҳаёт йўли биз учун ҳамиша ибрат мактаби бўлиб қолади.

**Муҳайё ТЎЛАГАНОВА,
Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзоси**

ХАРБИЙ ТЕХНИКА

ЗАРБА БЕРУВЧИ АППАРАТ

Исроилда ҳарбий соҳадаги турли вазифаларни самарали ҳал қилиш учун катта салоҳиятга эга бўлган учувчисиз учиш аппаратлари (УУА)ни ривожлантириш масаласига катта эътибор қаратилмоқда. Ҳозирги кунга келиб бундай аппаратларнинг кўплаб турлари яратилган бўлиб, бу Исроилга дунё бўйича УУА ишлаб чиқарувчилари орасида етакчи ўринлардан бирини эгаллаш имконини берди.

Кейинги вақтларда турфун ва ҳаракатланувчи нишонларни яқсон қилиш учун мўлжалланган зарбдор учиш аппаратларини яратиш ва ишлаб чиқариш энг устувор йўналишлардан бирига айланган.

«Гарпи» деб номланган ана шундай фақат бир марта қўлланиладиган зарбдор аппаратлардан бири «Израэль эркрафт индастриз» компанияси мутахассислари томонидан ишлаб чиқилган бўлиб, у нишонга ўз-ўзидан тўғриланувчи радиолокацион каллак ва парчаланувчи-фугасли жанговар қисмга эга. Аппарат ротор типидagi бензинли двигатель ва старт тезлаткичи билан жиҳозланган. УУАни учириш транспорт-ишга тушириш контейнери ёрдамида амалга оширилади. Старт тезлаткич ёрдамида учирилган УУА белгиланган ҳудудга йўналтирилади ва у

ерда аниқланган радионурланувчи нишонга ҳужум қилади.

«Гарпи»нинг асосий техник-тактик тавсифлари куйидагича: узунлиги 2,3 метр, қанот кўлами 2 метр, баландлиги 0,4 метр, максимал учиш тезлиги соатига 250 км, амалий кўтарилиш баландлиги 3 000 метр, ҳаракатланиш узққлиги 500 км, максимал парвоз давомийлиги 6 соат, максимал кўтарилиш оғирлиги 120 кг, жанговар қисм оғирлиги 16 кг, фойдали юкланма оғирлиги 32 кг.

С ПОМОЩЬЮ ЧЕТЫРЕХ ДВИГАТЕЛЕЙ

Эскадренный миноносец с управляемым ракетным оружием «Харбин» Военно-морских сил Китая предназначен для борьбы с надводными и подводными силами противника, поддержки высадки десанта и др.

Корабль проекта 052 был заложен в 1988 году на судостроительном заводе «Цзяннань» (г.Шанхай), спущен на воду в октябре 1990-го и вошел в состав боеготовых сил флота страны в 1994 году. Полное водоизмещение эсминца 4200 тонн, длина 143 метра, ширина 15,1 метров, осадка 5,1 метров. Двухвальная главная энергетическая установка, выполненная по схеме CODAG, включает два газотурбинных и два дизельных двигателя суммарной мощностью 64000 лошадиных сил. Скорость полного хода 31 узел, дальность плавания 5000 миль при скорости 15 узлов. Экипаж 230 человек, включая 40 офицеров. Вооружение: 4 x 4 пусковых установок противокорабельных ракет С-801 или С-802, зенитно-ракетный комплекс «Хунци-7»; спаренная 100-мм автоматическая установка (АУ), четыре спаренные 37-мм АУ; два трехтрубных 324-мм торпедных аппарата, две 12-ствольные реактивные бомбометные установки QF-2500. В корме оборудованы площадка и ангар для двух вертолетов Z-9А.

Корабль проекта 052 был заложен в 1988 году на судостроительном заводе «Цзяннань» (г.Шанхай), спущен на воду в октябре 1990-го и вошел в состав боеготовых сил флота страны в 1994 году. Полное водоизмещение эсминца 4200 тонн, длина 143 метра, ширина 15,1 метров, осадка 5,1 метров. Двухвальная главная энергетическая установка, выполненная по схеме CODAG, включает два газотурбинных и два дизельных двигателя суммарной мощностью 64000 лошадиных сил. Скорость полного хода 31 узел, дальность плавания 5000 миль при скорости 15 узлов. Экипаж 230 человек, включая 40 офицеров. Вооружение: 4 x 4 пусковых установок противокорабельных ракет С-801 или С-802, зенитно-ракетный комплекс «Хунци-7»; спаренная 100-мм автоматическая установка (АУ), четыре спаренные 37-мм АУ; два трехтрубных 324-мм торпедных аппарата, две 12-ствольные реактивные бомбометные установки QF-2500. В корме оборудованы площадка и ангар для двух вертолетов Z-9А.

ОГОҲЛИК

2,5 ДАҚИҚАЛИК МАШҒУЛОТ

Ҳа, куйидаги матнни ўқишингиз учун тахминан шунча вақтингиз кетади. Тасаввур қилинг-чи, сиз ўтирган хона (бино)да ёнғин пайдо бўлгани ҳақидаги ҳайқириқни эшитдингиз. Сизнинг ҳаракатларингиз қандай бўлади? Статистик маълумотларга кўра, хавф туғилган пайтда, одамларнинг 10 фоизи ўша ҳудудни тезроқ тарк этишга интилади. Қолганлар эса хавф сабаби, манзили ва даражасини аниқлаштиришга, ён-атрофдагиларни бу ҳақда огоҳ этишга, ёнғинни ўчиришга ҳаракат қилади ёки умуман ҳеч нарса қилмайди.

Ёнғин пайтида ҳаракатланиш борасида кўп гапирилади. Бу – бежизмас. Боиси, тилсиз ёв билан юзма-юз бўлган кишилар орасида саросимага тушмайдиганлари кам. Келинг, шундай ҳолатларда, энг аввало, нималар қилиш ёки қилмаслик ҳақида маълумотлар билан қуролланиб оламиз.

Ёнғинда ён-атроф деярли кўринмайди. Шунинг учун ҳам биноларда авария ҳолати учун мўлжалланган ёритиш тизими, «эвакуация (захира) чиқиш йўли» ёриткич-кўрсаткичи мавжуд.

Ўлим ҳолати кўпинча оловдан эмас, тутун ва газ боис қайд этилади. Замонавий бино ва уйлар анжом ва жиҳозларга тўла. Улар кўп миқдорда ёнғанда, ўзидан 70 дан ортиқ заҳарли моддалар чиқаради. Бундай ҳаводан бирозгина бўлса-да нафас олган кишининг тирик қолиши қийин.

Ёнғин ҳарорати жуда тезкор ўлимга олиб келиши мумкин. Хонадаги бир дақиқалик ёнғиннинг тутун қисмида ҳарорат ўртача 370 даражага етади. Хонадаги барча жиҳозлар гуруллаб ёнғинда, у ерда омон қолиш даргумон.

Ўйлаб туришга вақт йўқ! Баъзи одамлар ёнғин пайтида бироз бўлса-да, вақтга эга, деб хато ўйлашади. 30 сония ичида хонадаги ёнғин бошқариб бўлмас даражага етса, атиги 5 дақиқалик ёнғин хонадон эгаларининг барчаси ҳаётдан кўз юмиши учун кифоя қилади. Хонани зудлик билан тарк этишда имкон қадар эшикни зичлаб ёпиш керак. Тоза ҳаво камайиши ёнғиннинг тезроқ ўчишига хизмат қилади.

Тезкорлик зарур, аммо саросима эмас. Ёнғин пайтида қайд этиладиган аянчли ҳолатлар ичида ортиқча саросима келтириб чиқарадиган хатти-ҳаракатлар оқибатлари талайгина. Уни бутунлай йўқотиш қийин. Бироқ аҳолининг ёнғин хавфсизлиги борасидаги билимларини ошириш орқали камайириш мумкин.

Майор Жаҳонгир ЖУМАНАЗАРОВ, Жиззах гарнизони ёнғин назорати инспекцияси бошлиғи

ГРИН-КАРТ БЕРИЛМАЙДИМИ?

АҚШ Президенти Дональд Трамп коронавирусга қарши кураш чоралари доирасида бошқа мамлакат фуқароларига АҚШда яшаш ва ишлаш ҳуқуқини берувчи ҳужжат (грин-карт) беришни тўхтатиши мумкин. Бу ҳақда АҚШнинг The New York Times наشري ўз манбаларига асосланиб хабар берган.

Масалан, 2019 йилда 1 миллионга яқин хорижлик АҚШда ишлаш ва яшаш ҳуқуқини берувчи ҳужжатдан фойдаланган. Трамп эса мамлакатта четдан одам кириб келишининг олдини олиш мақсадида грин-карт беришни вақтинча тўхтатмоқчи.

ТАКЛИФ РАД ЭТИЛДИ

Эрон ташки ишлар вазири Жавад Зарифнинг баёнот беришича, АҚШ Президенти таклиф қилаётган ўпкага сунъий ҳаво берувчи аппаратлар Техронга керак эмас. Аввалроқ Дональд Трамп агар Эрон хоҳласа, АҚШ унга ўпкага сунъий ҳаво бериш аппаратларини етказиб бериши мумкинлигини маълум қилганди. «Эрон бир неча ойдан кейин ўзи бошқа мамлакатларга ушбу аппаратни экспорт қилишни бошлайди. Оқ уй раҳбаридан фақат бошқа халқлар ишига аралашмаслик сўралади, айниқса, менинг халқим ишига. Биз америкалик ҳеч бир сийсатчидан маслаҳат сўрамаймиз», деб ёзди вазир «Twitter»да.

Интернет материаллари асосида тайёрланди.

БРОН ОРҚАЛИ САЙЁҲЛИК

Хитойда 3 770 та диққатга сазовор сайёҳлик марказлари ўз фаолиятини қайта йўлга қўйди ва онлайн-бронлаштиришни бошлади, деб хабар беради China Daily газетаси. Мамлакатдаги бепул қириладиган кўплаб туристик объектлар ва музейлар, жумладан, Ханчжоудаги Лянчжу археологик харобаларига олдиндан онлайн-бронлаштириш талаб қилинмоқда. «Туристар сафарларини олдиндан брон қилишга одатланса, бу фойдалидир, чунки эпидемияни бартараф қилиш ва унга қарши кураш сифатида бир жойга тўда бўлмайди», деди онлайн-бронлаштириш компанияси вакили Ю Сюэцзян.

ҲАРБИЙ САНОАТ

Ҳозирги даврга келиб дунёга машҳур бўлиб кетган «Локхид-Мартин» корпорацияси 1995 йилда иккита йирик ҳарбий саноат компанияси – «Локхид» ва «Мартин-Мариэтта»ни бирлаштириш йўли билан ташкил этилган бўлиб, бу икки компания ўз тарихини XX аср бошидаги дастлабки авиасозлик заводларидан бошлаган. Шунингдек, «Локхид-Мартин»нинг 100 йиллигига бағишланган тантаналар ўтказилган.

Мазкур корпорация сўнгги йиллар мобайнида юқори технологиялар асосида яратилган замонавий қурол-яроғ ва ҳарбий техникаларни яратиш ва ишлаб чиқариш бўйича дунёдаги энг йирик корхоналардан бирига айланган.

Корпорация фаолиятининг асосий йўналишлари – ракета-космик ва авиация техникаси, ракета қуроллари ва уларнинг таркибий қисмлари, турли типдаги радиоэлектрон ускуналар, шу жумладан бошқарув ва алоқа тизимлари, разведка ва радиоэлектрон кураш воситаларини яратиш, ишлаб чиқариш, таъмирлаш, модернизациялаш ва уларга техник хизмат кўрсатиш, шунингдек, турли йўналишдаги ахборот ва технологик хизматлар кўрсатишдан иборат.

Ҳозирги даврга келиб «Локхид-Мартин» асосий фаолият йўналиши бўйича шакллантирилган «Аэронотикс», «Миссайлз энд файр контрол», «Ротари энд мишн системз» ва «Спейс» сингари 4 та бўлинмадан ташкил топган.

Ташкилий тузилма таркибига кирувчи «Локхид-Мартин интернэшнл» бўлими маҳсулотлар экспортини бошқаради ва корпорацияга бир қатор бошқа хизматлар кўрсатиш билан шуғулланади.

«Аэронотикс» корпорация тузилмасидаги етакчи бўлинма ҳисобланади – 2017 йилда унинг умумий даромаддаги улуши 39 фоизни ташкил этган. Мазкур бўлинма ҳарбий самолётларни лойиҳалаштириш, қуриш, модернизациялаш, хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш билан шуғулланади. Бўлимнинг штаб-квартираси ва энг катта йиғиш заводи Форт-Уэрт (Техас штати)да жойлашган. Ҳозирги вақтда «Аэронотикс» томонидан амалга оширилаётган асосий дастурлар қаторига F-35 «Лайтнинг – 2» ва F-16 «Файтинг Фалкон» типидagi қирувчи, C-130J «Геркулес – 2» русумли ҳарбий транспорт самолётларини ишлаб чиқариш, узок вақтдан буён фойдаланишда бўлган C-5 типидagi самолётларни C-5M

«Супер Гэлкси» вариантга модернизациялаш ва техник хизмат кўрсатиш, шунингдек, турли йўналишдаги учувчисиз учиб аппаратларини яратиш ва ишлаб чиқариш каби вазифалар қиради.

F-35 «Лайтнинг – 2» типидagi кўп мақсадли қирувчи самолётларни яратиш ва ишлаб чиқариш – АҚШ тарихидаги энг йирик ҳарбий дастур бўлиб, у «Аэронотикс» бўлинмаси ва бутун корпорация учун асосий йўналиш ҳисобланади. Фақат шу типдаги жанговар самолётларни буюртмачиларга етказиб бериш орқали олинган даромад 2017 йилда умумий савдо ҳажмининг 64 фоизини ташкил этган. 2023 йилга бориб тўлиқ ишлаб чиқариш қувватига эришиш – йилга 160 та самолёт етказиб бериш режалаштирилган.

Корпорациянинг Мариэтта (Жоржия штати) шаҳридаги заводида C-130J «Геркулес – 2» ҳамда L-100J «Геркулес» типидagi ҳарбий транспорт самолётлари йиғилади.

«Миссайлз энд файр контрол» бўлинмаси ракета қуроллари, ракетага қарши мудофаа тизимлари, юқори аниқликдаги ўқ-дорилар, шунингдек, электрон ва оптик-электрон тизимларни лойиҳалаштириш ва ишлаб чиқариш билан шуғулланади. 2017 йилда мазкур бўлинманинг корпорация умумий даромаддаги улуши 14 фоизни ташкил этган. Турли типдаги ракета тизимлари, шу жумладан MGM-140 «Атакмс» типидagi баллистик, GMLRS типидagi бошқарилувчи, AGM-158 JASSM русумли қанотли ракеталар, шунингдек, турли модификациядаги танкка қарши ракеталар, MLRSB типидagi бараварига ўт очувчи ракета тизимлари ва бошқалар бўлинманинг асосий маҳсулотлари ҳисобланади.

«Ротари энд мишн системз» бўлинмаси ҳарбий ва фуқаро вертолётларини лойиҳалаштириш, ишлаб чиқариш, модернизациялаш, хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш, шунингдек, ҳаво ҳужумига қарши тизимларнинг радиоэлектрон ускуналари, ўт очишни бошқариш ва кемаларга қарши мудофаа тизимлари,

турли йўналишдаги радиолокация станциялари, бошқарув ва алоқа воситалари, кузатиш ва аниқлаш аппаратларини ҳамда радиоэлектрон кураш ускуналарини ишлаб чиқариш билан шуғулланади.

2016 йилда ташкил этилган мазкур бўлинма таркибига «Юнайтед технолоджиз» корпорациясидан сотиб олинган, АҚШдаги ҳарбий ва фуқаро вертолётларини ишлаб чиқарувчи энг йирик корхоналардан бири – «Сикорский эркрафт» компанияси ҳам қиради. Мазкур компания корхоналарида UH-60 «Блэк Хок», SH-60 «Си Хок», S-76, S-92, SH-53K «Кинг Стэльен» ва бошқа типдаги вертолётлар ишлаб чиқарилади. 2017 йилда мамлакатнинг олий ҳарбий ва сиёсий раҳбарларини олиб юриш учун мўлжалланган VH-92 русумли вертолёт ўзининг ilk парвозини амалга оширди. Ҳозирда компания мутахассислари учувчисиз вертолётлар ва учиб аппаратларини яратиш устида иш олиб бормоқда.

«Спейс» бўлинмаси ракета-космик техника, космик транспорт тизимлари, Ернинг сунъий йўлдошлари ва бошқа маҳсулотларни ишлаб чиқаради. Бўлимнинг асосий дастурлари «Трайденд – 2» типидagi баллистик ракеталарни модернизациялаш, «Орион» космик кемаси, йўлдош орқали навигация ва алоқа тизимлари, ракета-ядро зарбаси ҳақида оғохлантириш тизимларини яратиш ва ишлаб чиқаришни кўзда тутаяди.

Сўнгги йилларда халқаро майдондаги фаолиятини янада кенгайтириш «Локхид-Мартин» раҳбариятининг энг муҳим вазифаларидан бирига айланган. 2013 йилда корпорация тузилмасида ихтисослашган «Локхид-Мартин интернэшнл» бўлими ташкил этилган бўлиб, унинг штаб-квартираси Лондон ва Вашингтонда жойлашган. Ташқи савдо фаолиятини янада такомиллаштириш мақсадида Абу-Даби (БАА), Канберра (Австралия), Оттава (Канада), Ар-Риёд (Саудия Арабистони), Сингапур, Нью-Дехли (Ҳиндистон), Тель-Авив (Исроил) ва Токио (Япония)да хорижий ваколатхоналар тармоғи иш олиб бормоқда. Энг катта экспорт салоҳиятига эга бўлган маҳсулотлар қаторига F-35 «Лайтнинг – 2» (9 та давлатга сотилади), F-16 «Файтинг Фалкон» (24 та мамлакатга сотилган) русумли қирувчи ва C-130J «Геркулес – 2» русумли ҳарбий транспорт самолётларини (турли модификацияда 70 дан ортиқ давлат ва халқаро ташкилотларга етказиб берилган) айтиб ўтиш мумкин.

Хулоса ўрнида таъкидлаш мумкинки, дунёдаги энг йирик ҳарбий саноат корпорацияларидан бири ҳисобланувчи «Локхид-Мартин» турли типдаги замонавий қурол-яроғ ва ҳарбий техникаларни яратиш ва серияли равишда ишлаб чиқаришни таъминлашга қодир бўлган қудратли юқори технологик ишлаб чиқариш ва илмий тадқиқот базасига эга.

П. САЙДИВАЛИЕВ тайёрлади.

ВЕЛОСИПЕДАДА 20 КМ

Туркменистон Президенти Гурбангули Бердимухамедов велосипед сайрини ўтказиб, Ашхободнинг жанубий қисмида барпо этилаётган объектларни кўздан кечирди. Улар орасида аҳалтақа оти Ёнардоғ шарафига бунёд этилаётган ҳайкал, шунингдек, май охирида, Велосипед куни арафасида очилиши режалаштирилган, велосипедга атаб барпо этилаётган монумент ҳам бор.

Маълумотларга кўра, Бердимухамедов 20 км.ча йўл босиб ўтиб, велосайрини Бетарафлик монументи ёнида якунлаган.

КОРОНАВИРУС ЭМАС, ЗОТИЛЖАМ

Тожикистоннинг жомоат ташкилотлари ва фуқаролик жамиятининг фаоллари мамлакат Соғлиқни сақлаш вазирлигига мурожаат қилиб, жаҳонда авж олган коронавирус пандемияси туфайли мамлакатдаги эпидемиологик вазиятга ойдинлик киритишни сўради. Мамлакат соғлиқни сақлаш вазирининг ўринбосари: «ноқулай об-ҳаво шароити туфайли сўнгги кунларда зотилжамга чалинганлар сони бирдан кўпайиб кетган», дея баёнот берган. Ҳукуматнинг хабарида қайд этилишича, 20 апрелга қадар карантинда 8 212 киши бўлди, улардан 7 129 нафари уйга кетди. Қолганлар ҳамон изоляцияда.

Интернет материаллари асосида тайёрланди.

ШИФОКОРЛАР ИШГА ҚАЙТДИ

Қирғизистонда коронавирусдан соғайиб кетган шифокорлар ишга қайтди. Соғлиқни сақлаш вазирининг ўринбосари Нурболот Усенбаевнинг сўзларига қараганда, 21 апрель ҳолатига кўра, аввал COVID – 19 ни юқтирган тиббиёт ходимларидан 13 нафари соғайди ва шифохонадан чиқарилди. «Шулардан 6 нафари шифокор, 5 нафари ўрта тиббиёт ходими ва тиббиёт муассасасининг икки нафар ходими. Соғайган шифокорлар ишга қайтишди», деди вазир ўринбосари.

Қирғизистонда умумий ҳисобда COVID – 19 га 147 нафар тиббиёт ходими чалинган айтилмоқда.

ВАТАНПАРВАРЛИК ҲАМ ҚУРОЛ

« Бугун бутун дунёни даҳшатга солиб кенг қулоч ёзаётган коронавирус балоси жаннатмакон юртимизни ҳам четлаб ўтмади. Бутун дунё олимлари, жумладан юртимиз олимлари ҳам бу балодан қандай сақланиш, ҳимояланиш чораларини излашмоқда. Бундай вақтларда инсониятнинг сабр-матонати, меҳр-шафқати, ҳамжиҳатлиги, одаимийлиги яна бир қарра синовдан ўтади.

Зеро, халқимиз бежиз, «бирлашган ўзар», дейишмаган. Ҳамма бир-биридан чекланган, мулоқотдан йироқлаштирилган шундай оғир дамларда ҳам ўз касбий вазифаларини виждонан бажараётган бир қатор касб эгалари фаолиятига таҳсинлар айтмай, иложимиз йўқ. Улардан инсонийлик, ватанпарварлик туйғулари ҳаммадан кўпроқ талаб этилди.

Шифокорларимиз бу оғир масъулиятни елкаларига олиб, касалланганлар орасига кирдилар. Бирларига сабр талаб, бирларига меҳр улашиб, қўлларидан нина-ю, қалбларидан Оллоҳдан мадад сўраб, касалларнинг дардларига малҳам бўлмоқда. Шифокорларимиз ка-

салликнинг ички томонида туриб курашсалар, касалликнинг ташқи тарафида юрт хотиржамлиги, осойишталигини таъминлаш, бу касалликнинг янада кенг тарқалмаслик чоралари устида ишлаш вазифаси Ватанимиз посбонлари бўлмиш ҳарбийлар зиммасига юкланди. Улар тунни тун, кунни кун демай, бу вазифани бажаришда жонбозлик кўрсатмоқда.

Мана шундай касб эгалари билан елкама-елка туриб, матонат билан курашиш халқимиз орасидаги ҳар бир фуқаронинг Ватан, юрт, миллат олдидаги бурчи саналади, чунки ҳар бир инсон мен ўзимни асрайман, оиламни асрайман, яқинларимни, Ватанимни, халқимни асрайман

деса, вужуд-вужуди билан бу касалликка қарши тура олса, у ҳақиқий ватанпарвардир.

Ушбу вазиятдан чиқиб олишимиз учун бир бўлиб, бир-биримизни руҳан, маънан қўллаб, хайрли ишларимизни кўпайтирсак, муҳтожларга моддий кўмак берсак, уйда қолган ҳолда оиламиз, фарзандларимиз, кексаларимиз саломатлигини асрасак, бу бизнинг энг эзгу вазирамиздир.

Шундай вазиятда халқнинг кайфияти, қариялару кексаларнинг руҳияти, ёшларнинг билим имкониятларини кўтариш устида бош қотираётган Юртбошимизга, узоқ-узоқларда туриб ҳам таълим сифатини яхшилаётган он-лайн мактаб устозларига миннатдорчилик билдирамыз. Улар бошлаган иш жуда хайрлидир ва бу ишларининг мукофоти элнинг эътирофидир.

**Меҳри ЖУМАЕВА, Навоий вилояти
Конимех туманидаги
9-умумтаълим мактаби ўқитувчиси**

Карантин сабаб Нукусда барпо этилаётган «Жасорат боғи»да қурилиш ишлари вақтинча тўхтатилган

« Ёшларни ҳарбий-ватанпарварлик руҳида тарбиялаш, Иккинчи жаҳон уруши йилларида ғалаба учун мардларча курашган юртдошларимизнинг номини абадийлаштириш мақсадида Қорақалпоғистон Республикасининг Нукус шаҳридаги «Мотамсаро она» ҳайкали жойлашган майдоннинг орқа томонида «Жасорат боғи» барпо этилмоқда.

– Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгеси президиумининг 2019 йил декабрь ойидаги қарори билан тасдиқланган «Йўл харитаси»га асосан Нукус шаҳрида «Жасорат боғи»ни барпо этиш бошланган, – дейди Жўқорғи Кенгеси раисининг ҳарбий масалалар бўйича маслаҳатчиси Бахтиёр Гаипов. – Мазкур боғ қурилиши учун Қорақалпоғистон Республикаси ҳарбий-маъмурий сектори томонидан 3 млрд сўмга яқин пул маблағи ажратилган бўлиб, ишларни тезлаштириш мақсадида учта пудратчи ташкилот ёлланган. Коронавирус пандемияси тарқалишининг олдини олиш мақсадида юртимизда жорий этилган карантин сабаб, айна вақтда қурилиш-монтаж ишлари вақтинча тўхтатилган. Айна вақтга қадар боғни барпо этиш ишлари 80 фоиз ҳажмда тугатилган. Ҳозирда боғни кўкаламзорлаштириш ва ёритиш тизимларини ўрнатиш каби ишларни бажариш қолмоқда.

Таъкидлаш жоизки, «Жасорат боғи» «Мотамсаро она» ҳайкали жойлашган майдоннинг орқа томонида илгари ташландик ҳудуднинг деярли 100 сотих майдонида бунёд этиляпти. Боғни яратиш концепциясига асосан у ердаги 153 квадрат метр майдонда Иккинчи жаҳон уруши йиллари қорақалпоқ халқи ва қорақалпоғистонликларнинг матонати, ғалабага қўшган хиссаси акс этган бир қаватли хотира музейи, пневматик милтиқдан ўқ отиш тири, ҳарбий альпинизмни ривожлантириш мақсадида скалодром, ҳарбий объектларни қўриқлашда фойдаланиладиган соқчиларнинг кузатув минораси, жанггоҳларни акс эттирадиган окоп, блиндаж ва ертўлалар ҳамда жанговар техникалар ўрин олади. Уруш йилларида юртдошларимизнинг қахрамонликларини акс эттириш учун Мудофаа вазирлиги музей фондида яқиндан кўмак бериб, ҳозирда жамланаётган экспонатлар ҳамда ҳарбий техникаларни тақдим этиши белгиланган. Музей фонди бошқа манбалардан ҳам тўлдириб борилади.

Шимоли-ғарбий ҳарбий округ қўшинлари

қўмондонлиги томонидан боғда экспонат сифатида ўрнатиладиган ҳарбий техникаларни жойлаштириш, окоп, блиндаж ва ертўлаларни қазии ишларида амалий кўмак берилмоқда.

Келгусида «Жасорат боғи»ни кенгайтириш, унинг олдида жойлашган қўшни ҳудудни қўшиш режаси ҳам бор. Яъни келажакда боғ ҳудуди янада кенгайиб, экспонатлар билан бойитиб борилади.

Айна вақтда боғда жами 8 дона техника: Т-64 танки, пиёдалар жанговар машиналари, зирхли транспортёрлар ҳамда артиллерия ва зенит қурилмалари ўрнатилган. Боғ экспонатлари учун бир дона самолёт келиши кутилмоқда.

**Майор Тимур НАРЗИЕВ,
Шимоли-ғарбий ҳарбий округ
матбуот хизмати бошлиғи**

Шарт-шароитлар ўрганилмоқда

Аҳоли ўртасида коронавирус инфекцияси тарқалишининг олдини олиш мақсадида Тошкент ҳарбий прокуратураси ташаббуси билан пойтахтимизнинг Юнусобод ва Яшнобод туманларида одамлар кўп йиғиладиган масканлар, кўп қаватли уйлар атрофи ва подъездларни дезинфекция қилиш тадбирлари амалга оширилмоқда. Ушбу хайрли ишга кўнгилли волонтерлар ҳам жалб қилинди.

Тошкент ҳарбий прокуратураси томонидан тождор вирус инфекцияси тарқалишининг олдини олишга қаратилган шундай тадбирлар доирасида Тошкент шаҳрида карантинга олинган объектларни муҳофаза қилаётган ҳарбий хизматчилар фаолияти, уларга яратилган шарт-шароитлар ўрганилмоқда.

**Адлия майори Г. ТУРСУНОВА,
Тошкент ҳарбий прокурори ёрдамчиси**

IBRATNING KUCHI

Naql qilishlaricha, o'rmonning so'lim go'shasida bir to'p parrandalar ahil va inoq yasharkan. Dono Burgut ularning yo'l boshchisi edi. Hali bu o'rmonda qushlarning shodon chug'urlashidan o'zga ovozni hech kim eshitmagan va shu sabab hamma ularga havas bilan qarardi.

Kunlarning birida uch-to'rtta Kaku Burgutning yoniga kelib, o'z to'dasidan adashganini, ijozat bersa, shu yerdagi qushlar bilan do'stlik rishtasini bog'lab, doimiy yashab qolish istagini bildirdilar. Shu tariqa Burgutning izni bilan Kakkular o'rmonda yashay boshlabdi. Yangi kelganlarga bu yerlik qushlar izzat-ikrom bilan mezbonlik hurmatini bajo keltirdilar. In qurishga qulay joylar ko'rsatdilar. Kakkular qushlarning tinch, osuda yashashlarini, bir-biriga do'stona munosabatlarini ko'rib, ular bilan qolganlaridan behad mamnun bo'lishdi.

Kakkularda yomon bir odat bor edi. Bolalarini voyaga yetkazishni mushkul ish deb bilgani uchun tuxumlarini o'zgalarning iniga tashlab qochishardi. Bu yerda ham o'sha odatni tashlamadilar. Vaqt o'tishi bilan, bu yomon odatga amal qiladigan qushlar paydo bo'ldi. Buni sezgan Burgut tashvishga tushdi. Ularga dakki berib aql o'rgatishdan foyda yo'q. Shundan so'ng u Kakkularni bir joyga yig'ib, shunday dedi:

– Sizlar ancha ko'payib qoldingiz. O'zlaringsizga doimiy makon topib yashashingiz mumkin.

Kakkular Burgutning qaroriga qarshi biror sabab topa olmay, tezda yangi joy axtarib safarga o'tlanishdi. Ammo shu bilan Burgutni tashvishlantirgan muammo hal bo'lmadi. Kakkular ketgani bilan ular yuqtirgan illat yashab qoldi. Burgut yana o'yga cho'mdi. Nihoyat, uning yodiga Oqqushlar tushdi. Oqqushlarning juftiga, oilasiga sadoqati haqida hatto afsonalar to'qilganidan xabardor edi. Burgut shu kuniyoq ishonchli do'stlarini huzuriga chorlab:

– Qayerda Oqqushlar bo'lsa, boshlab keling. Ularga tinch, to'q va farovon yashashlari uchun bu yerda hamma narsa muhayyo ekanini tushuntiring, – deb tayinladi.

...Kakkular kabi oqqushlarni ham izzat-ikrom bilan kutib oldilar. Ularga va'da qilingan barcha narsalar muhayyo qilindi.

Vaqt o'tishi bilan boshqa qushlar ham oqqushlarga ergashib, Kakkulardan o'rgangan yomon odatlarini tark etdilar. Ibratning kuchi nimalarga qodir ekani yana bir bor o'z isbotini topdi.

H. OLIMOVA

HIKMATLAR XAZINASI

Duo bilan el ko'karar,
Yomg'ir bilan yer ko'karar.

Duo olgan omondir,
Qarg'ish olgan yomondir

Do'st orttiraman desang,
Shirin suhbat qil.
Dushman orttiraman desang,
Chaqirtikanak bo'l.

Yomon gap – bosh qozig'i,
Yaxshi gap – jon ozig'i.

Ranglar jilosi

Tulkivoyning hasrati

Buncha shirin
Oh, oh, oh
Bu xo'rozning ovozi.
Yaqinroqdan tinglashga
Qo'ymaydi afsus, tozi.

O'zim ayyor deyman-u,
Goho dumim berar pand.
Alamimdan shu sabab
Yeyman doim xo'rozaqand.

Azamat XUDOYBERGANOV

БУ ҚИЗИҚ!

НИМА, ҚАЧОН, ҚАЕРДА?

ЭНГ, ЭНГ, ЭНГ...

ЭНГ МИТТИ КИТОБ ЯРАТИЛДИ

Россиянинг Новосибирск шаҳрида яшовчи микроминиатюрачи Владимир Анискин дунёдаги энг митти китобни яратди, деб хабар берди «Lenta.ru» нашри. Унинг варақлар ўлчами 70–90 микрометри (яъни 0,07 миллиметрдан 0,09 миллиметргача) ташкил этиб, япониялик усталар томонидан 2013 йилда яратилган, Гиннесснинг рекордлар китобига киритилган митти китобчадан 88 баробар кичкиналиги билан фарқ қилади.

Анискин кўкнори дони ичиға олтин пластинкани жойлаштирди. Унинг юқори қисмига эса микрокитобни, пастига эса алоҳида саҳифаларини жойлаштирди. Саҳифалар жуда ингичка металл игна ёрдамида варақланади.

«Китоб икки хил вариантда яратилган. Биринчи вариант «Чапақай» деб аталиб, унда бургага тақа қоққан усталарнинг фамилиялари жамланган. Иккинчи вариант эса «Алфавит» деб аталади», дея изоҳ берди Владимир Анискин.

ЭНГ МИТТИ ГАЗЕТА: «TERRA NOSTRA»

Португалиянинг «Terra Nostra» («Бизнинг ер») нашри Гиннесснинг рекордлар китобига кирган дунёдаги энг кичик шаклдаги газетани чекланган ададда чоп этди. Унинг вази 1 граммга яқин бўлиб, ҳажми 18,27 – 25,35 мм.ни ташкил қилди.

Кичик «Terra Nostra» Португалиянинг Nova Gráfica нашриётида 3 минг нусхада чоп этилди.

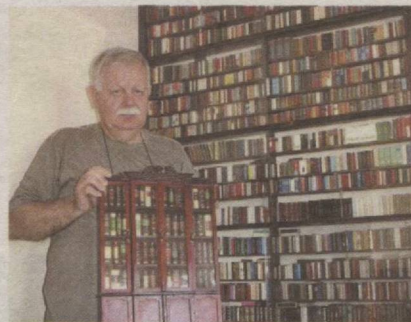
Рекорд даражадаги кичик газетани чоп этиш учун оригинал газетадан кўра кўпроқ вақт талаб қилинди. «Terra Nostra»нинг мини варианты ҳам оригинал газета билан бир хил тарзда тарқатилди.

Аввал энг кичик газета 2007 йилнинг 8 ноябрь куни нашр этилган «First News» газетаси ҳисобланган. Ушбу газетанинг ҳажми 32 мм – 22 мм ташкил қилган. Бу Американинг Newsbridge компаниясига қарашли ҳафталик болалар нашри эди.

ЭНГ КИЧИК КИТОБ ВА ГАЗЕТАЛАР КОЛЛЕКЦИЯСИ СОҲИБИ

Венгриялик Йозеф Тари дунёдаги энг кичик китоблар коллекциясига эга. Унинг хазинасида 4 500 дан ортиқ китоблар мавжуд. Уларнинг энг каттасининг ҳажми 7 сантиметрдан ошмайди. Йозеф митти китоблар йиғиш-ни 1972 йилдан бошлаган. Ер юзидаги энг митти китоб ҳам айнан унинг коллекциясида сақланади. Шунингдек, у митти газеталарни ҳам йиғиб боради.

С. МАМИРЖОНОВА тайёрлади.

БИР ЧИМДИМ

Ҳар бир жамоанинг раиси ва сардори ўша жамоанинг хизматқори деган гапдир.

ФИТРАТ

БИЛАСИЗМИ?

Самуэль Кольт ёшлигида кемада матрос бўлиб ишлаган. Кольт энг катта кашфиётини кеманинг бир муҳим қисмига қараб яратган, деган фикр мавжуд. У кеманинг қайси қисмидан нимани яратган?

Жавоб: тўпшош (пистолет)

БИЛАСИЗМИ?

Айрим спорт турларида спортчининг келиб чиқиши ҳам муҳим ўрин эгаллайди. 1948 йил шведиялик Гунарсеон от спортидан Олимпиада олтин медалига сазовор бўлади. Кейин маълум бўлишича, у бу спорт билан мусобақада қатнашишга руҳсати бўлмаган экан. Гунарсеонни Олимпиада медалидан ажралишига нима сабаб бўлган?

Жавоб: ўша даврда от спортида қатнашганларнинг исми бўлмаган эди.

КЕЛГУСИ СОНЛАРДА:

Аҳмад Закий Валидий:
**ҚУРБОНЛАР БИЗ
БЎЛМАЯЖАКМИЗ!**

Фронт ортидаги
аёллар жасорати

VATANPARVAR

Муассис:
Бош муҳаррир: майор Аҳрор ОЧИЛОВ

Навбатчи:
Исломжон ҚУЧҚОРОВ

Саҳифаловчилар:
лейтенант Рамиз ВАЛИЕВ
III даражали сержант Олим БЕРДИЕВ

Мусахҳиҳлар:
Зебо САРИЕВА
Сайёра МЕЛИҚҶЗИЕВА
Мастура ҚУРБОНОВА

Телефонлар:
71-260-36-50
Факс: 71-260-32-29.

ISSN 2010-5541

Таҳририятга келган кўлёмалар тақриз қилинмайди ва муаллифларга қайтарилмайди. Мудофаа вазирлиги Ахборот ва оммавий коммуникациялар департаменти «Ватанпарвар» Бирлашган таҳририятининг компьютер марказида саҳифаланди.

Газета Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 2008 йил 6 июнда 0535 рақами билан рўйхатга олинган. Газетанинг етказиб берилиши учун обунани расмийлаштирган ташкилот жавобгар. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.

Буюртма: г-462
Ҳажми: 6 босма табоқ.
Бичими: А3.
Адади: 35 827 нусха.
Босишга топшириш вақти: 14:00.
Топширилди: 14:30.

Газета жума куни чиқади. Газета 1992 йилнинг 24 июнидан чиқа бошлаган.

Нашр кўрсаткичи: 114.
Баҳоси: келишилган нарҳда.

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компаниясида чоп этилди. Босмаҳона манзили: Тошкент ш., Буюк Турон кўчаси, 41-уй.

Манзилимиз:
100164, Тошкент,
Университет кўчаси, 1-уй.